

T.C.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜREL İNCELEMELER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**YENİ MEDYADA NEFRET SÖYLEMİ VE FANATİZM:
VIDEO PAYLAŞIM SİTELERİNDE NEFRET SÖYLEMİ
ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

109611007

CAN EROL

TEZ DANIŞMANI:

YRD.DOÇ. DR. ERKAN SAKA

İstanbul, 2012

HATE SPEECH AND FANATICISM ON NEW MEDIA: HATE SPEECH ANALYSIS ON
VIDEO SHARING WEB SITES

YENİ MEDYADA NEFRET SÖYLEMİ VE FANATİZM: VIDEO PAYLAŞIM
SİTELERİNDE NEFRET SÖYLEMİ ANALİZİ

Can Erol

109611007

Prof. Dr. Aslı Tunç :

Doç. Dr. Ferda Keskin :

Yrd. Doç. Dr Erkan Saka (Tez Danışmanı) :

Tezin Onaylandığı Tarih: 19.07.2012

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Futbol
- 2) Fanatizm
- 3) Yeni Medya
- 4) Taraftar
- 5) Nefret Söylemi

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Football
- 2) Fanaticism
- 3) New Media
- 4) Supporter
- 5) Hate Speech

ÖZET

Futbol 19.yüzyılın sonlarından günümüze kadar tüm dünyada sayısız insan tarafından takip edilen bir sosyal fenomen haline gelmiştir. Düzenlenen büyük organizasyonlar, Maradona, Cruyff, Di Stefano gibi yıldızların eşliğinde, tüm dünyanın izlediği ve üzerinde bir şekilde yorum yaptığı bir spor dalı olan futbol, oyun içi dinamiklerin de dışına çıkmış, içinde bulunduğu topluma göre şekillenen bir olguya dönüşmüştür. 20. Yüzyılda, özellikle 1. Ve 2. Dünya Savaşları sonrasında oluşan çok kutuplu ve milliyetçilik endeksli dünyada, iktidar odaklarının kullandığı en önemli güçlerden biri olmuştur. Oyunun kolay bir şekilde izlenebilmesi, kurallarının basit olması ve hem oynayan hem de izleyen kişilere bir kimlik vaat etmesi, iktidarların iştahını daha da kabartmış ve kitleleri etkilemek için futbol sıklıkla kullanılan araçlardan biri olmuştur. Medya da iktidarın inşaatında önemli bir rol oynamıştır ve yaratmış olduğu dille milliyetçi, cinsiyetçi ve erkek egemen bir ekosistem yaratmıştır. Ön yargının ve tek tipleştirilmenin sıklıkla görüldüğü bu dil nedeniyle, taraftarlar arasında da sıklıkla gerilimler yaşanmış ve holiganizm önlemez boyutlara ulaşmıştır. Bu çalışmada, fanatizmin ve medya tarafından yaratılan nefret içerikli dilin, sosyal medyada ve özellikle de video paylaşım sitelerinde, taraftarların tartışmalarına ve yorumlarına nasıl yansıdığı incelenecektir. İnceleme sırasında uluslar arası arenadan Hollanda-Almanya rekabeti, yurtiçinden ise Bursaspor – Diyarbakırspor ve Bursaspor-Beşiktaş rekabetleri incelenmiştir. Bu platformlardaki taraftar yorumlarına bakıldığında cinsiyetçi, milliyetçi ve antisemitist bir dille nefret söylemi eylemleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Fanatizm, Nefret Söylemi, Yeni Medya, Kürt Sorunu, YouTube, Taraftar

Abstract

Football has become a social phenomenon that has been followed by a large number of people since 19th century. With the magnificent organizations, by the “support” of outstanding stars like Maradona, Cruyff and Di Stefano, the game left the inner dynamics of the game within the concepts of sports, and it has become a notion that has been shaped according to the dynamics of the society it has been living in. In 20th century, especially after World War I and World War II, football has been a key point for the state power in order to protect its maintenance in the bipolar and nationalist world conjuncture. Since the game has an easy process to follow and it promises an identity to any single member both on and off the pitch, the state power began to benefit quite more from the game itself. Media also had remarkable role through the process by creating an ecosystem with hegemonic masculinity with a nationalist and sexist language. This language consists of prejudice and stereotypes and it directly had a huge effect on the behaviors of spectators both in and out of the pitch. In this article, the behaviors of the spectators in social media, especially in video sharing websites, will be taken into consideration. The analysis is made upon an international competition; Holland – Germany and two local competitions between Bursaspor-Diyarbakırspor and Bursaspor – Beşiktaş. In most of the cases, you will be seeing a nationalist, sexist and anti-Semitic language with full of hate speech.

Keywords: Football, Fanaticism, Hate Speech, New Media, Kurdish Debate, YouTube, Spectator

İçindekiler

I Nefret Söylemi/Suçu nedir?.....	1
a. Hukuki Açıdan Nefret Söylemi ve Nefret Suçları.....	4
b. Ayrımcılık	5
c. Önyargı.....	7
d. İfade özgürlüğü – Nefret Söylemi/Suçları İlişkisi.....	9
e. Türkiye’de Nefret Söylemi ve Linç Kültürü	11
f. Pis Zenci Zokora Vakası	13
g. Metodoloji	16
II Medyanın Futbolla İlişkisi.....	18
a. Spor Medyasının Gelişimi	20
b. Şiddet Katalizörü Olarak Medya.....	21
c. Spor Medyası Aktörleri.....	24
d. Spor Medyasının Dili	26
e. Futbol Medyasında Kullanılan Metaforlar.....	28
f. Son Yıllarda Futbol Medyasındaki Nefret Söylemleri.....	33
III Yeni medya nedir?	41
a. Ötekinin Yeni Medyadaki Konumlandırması.....	43
b. Video Paylaşım Ağları	45
c. Video Paylaşım Ağlarının İnternet Kullanımındaki Yeri.....	47
d. YouTube Verileri	49
e. Video kullanımının nedenleri.....	50
f. Video Paylaşım Türleri ve “Demokratik” Ortamın Sağlanması.....	52
g. Video Paylaşım Siteleri ve Nefret Söylemi.....	53
IV Futbolun Olmazsa Olmazı: Taraftar	59
a. Takım Tutmanın Nedenleri	62
b. Neden Futbol?	64
c. Futbolun Sosyokültürel Boyutu.....	67
d. Avrupa’daki En Büyük Nefret: Hollanda – Almanya rekabeti	69
e. Rudi Völler – Frank Rijkaard Vakasının Sosyal Medya Yansımaları.....	73
V Türkiye Futbolunda Nefret Söylemi Vakaları.....	75
a. Bursaspor – Beşiktaş Rekabeti	76

b. Dünya ve Türk Futbolunda Irkçılık: Bursaspor – Diyarbakırspor Vakası	83
c. Kürt Sorunu ve Diyarbakırspor Fenomeni	84
d. Kürt Açılımı Sonrası Diyarbakırspor	86
e. Diyarbakırspor – Bursaspor Sosyal Medya Yansımaları	88
VI Sonuç ve Öneriler	94
VII Kaynakça	97

Nefret Söylemi/Suçu nedir?

Nefret söylemi kavramını tek başına tanımlamak oldukça zor olmakla beraber, evrensel kümesinde nefret suçu terimini de bulundurduğu için bu tanımı tek bir cümleye indirmek çok da doğru olmayacaktır. Bu iki kavram arasındaki neden-sonuç ilişkisi ve bütünsellik, tanımı yaparken de her iki kavramı kullanmamızı gerektirmektedir.

Genel olarak pek çok kaynakta kabul gören Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)'in tanımıdır. “Mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellik taşıyan bir grupla gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere veya mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her türlü suçtur.” (Binark, 2010). Yaşanan vakalarda genellikle maktul karşı tarafa dair detaylı bilgi sahibi değildir ancak sosyal çevresinin kodlamış olduğu “gerçekleri” takip ederek eylemini gerçekleştirir. Kurbanın da bazı zamanlarda kendi taşıdığı “özellikten” haberi olmayabilir. 90’lı yıllarda İstanbul’a doğudan göç edip, şiveleri nedeniyle dışlanan çocukları bu gruba dahil edebiliriz. Bu çocuklar hiçbir şekilde kimlikleri dahil bir şey bilmeseler de, “bozuk” Türkçeleri nedeniyle kendi yaşlıları tarafından dışlanmışlardır. Aileleri tarafından kimliklerini açık etmeme gibi önerilerle de karşılaştıkları görülmektedir.

“1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi nefret söylemiyle ilgili bir tavsiye kararı kabul etti. Bu kararda nefret söylemi şöyle tanımlanmıştır: “ İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm veya hoşgörüsüzlük ifade eden saldırgan milliyetçilik de dahil olmak üzere, hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya

da haklı gösteren her türlü ifade biçimidir.”” (Council of Europe, Committee of Minister, Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers’ Deputies) Hoşgörü ve empatinin eksik olduğu toplumlarda, nefret söyleminin yaygınca görüldüğü söylenebilir. Burada nefret söylemi ve/veya suçu kümesinin en etkin elemanları olan ayrımcılık ve önyargı, Türkiye gibi kalabalık nüfusa sahip ve farklı etnik kökenlerden “vatandaşları” bulunduran bir ülkede, empati ve hoşgörü kavramlarına gözle görülür bir üstünlük sağlamıştır.

Yasemin İnceoğlu ve Ceren Sözeri’nin birlikte hazırladıkları ve 05.12.2011 tarihinde gerçekleşen Hrant Dink cinayetinin 22.duruşmasında, Dink’in avukatları tarafından mahkemeye verdiği uzman görüşü olarak kabul edilen “Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: Ya sev ya terk et ya da” makalesinde ise nefret söylemi tanımı şu şekilde yapılmaktadır: “Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışavurumudur.” (İnceoğlu & Sözeri, 2012) Bir başka deyişle nefret söylemi, nefret suçunun oluşması için katalizör görevi görmektedir. Her suç bir söylemin sonucu olmakla beraber, zamanla beraber işlenen suçlar, yeni söylemlerin oluşmasına da yardımcı olur.

Baskın Oran ise konuyla ilgili makalesinde önce nefret suçunun tarihsel geçmişinden bahseder: “ Binlerce yıllık rezillik ama, suçun ismi yeni. Rapordan öğreniyoruz ki medyada ilk kez ABD’de 1986’da kullanıldı. B.Britanya’da da 1993’te: Hate Crime.” (Oran, 2012) Daha sonra ise kendi deyişiyle kısa bir tanım yapar: “ Sırf “farklı” bir gruba mensup/ait olduğu gerekçesiyle kişilere/mülke karşı işlenen suçlar. Burada fark tabii ki öncelikle etnik köken, dil, din, cinsel yönelimle ilgili.” (Oran, 2012) Ancak durum her zaman bu parametrelerle bağlantılı olarak ilerlemeyebiliyor. Söylemi veya suçu işleyenlerin de temas ettiği kitle, tanımın genişlemesinde önemli bir rol oynuyor. “

Eklemek isterseniz, saldırgan batan her şeyle: Zenginlerle, yoksullarla, uzun saçlı ve küpeli gençlerle, mültecilerle, içki içenlerle, engellilerle, AIDS'lilerle, rock'çılarla, ne isterseniz onlarla..." (Oran, 2012) . Tam da bu noktada, nefret söyleminin ya da nefret suçunun ne derece geniş kitlelere uzanabilen ve önlenmesi oldukça zor olan bir süreç başlattığı görülmektedir. Çünkü herkesin bir önyargılı olduğu grup, bir ötekisi vardır. Kişi, önyargılarıyla, çoğu zaman etkileşimde olduğu (aslında olmadığı) kişi ya da grupları tanımadan ve tanımaya herhangi bir çaba göstermeden, onlardan "de facto" olarak nefret ederek hayatına devam eder.

Nefret söyleminin birincil faktörleri ötekileştirme ve ayrımcılıktır. Karşıdakini tanımama, onun konuşmasına izin vermeme, onun kendisine özgü özelliklerini dışa vurmasını baltalama ve şartlar ne olursa olsun silik ve pasif bir hale getirme, nefret söyleminin en temel yapıtaşlarıdır. "Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışavurumudur." (İnceoğlu & Sözeri, 2012)

İnsan Hakları Savunucusu Hakan Ataman ise nefret suçlarını çağdaş bir fenomen ve Pınar Ögünç'ün Radikal'de Yasemin İnceoğlu ile yaptığı röportajdan alıntılıyarak "çağın epidemisi" olarak tanımladığı makalesinde, nefret suçlarını hukuki bir tabanda değerlendirirken, kavramın tarihin başlangıcından beri eylemde olması rağmen, yazılı olarak hukukçuların ve diğer sosyal bilimcilerin üzerinde anlaşmış olduğu belirgin bir tanımının olmamasına vurgu yapmaktadır. (Ögünç, 2010)

Hukuki Açıdan Nefret Söylemi ve Nefret Suçları

Tanımını yaparken sosyal bilimcilerin oldukça zorlandığı kavramlar olan nefret söylemi ve nefret suçu, bu tanım “kısırlığı” nedeniyle toplum tarafından tam olarak algılanamamış ve devlet mekanizması tarafından da suçu veya eylemi işleyene etkin olarak bir yaptırım uygulanamadığından “eylemcinin” yanına kar kalan bir “etkinlik” haline gelmiştir. Bugün Türkiye’deki nefret suçlarının mahkeme süreçlerine bakıldığında, çoğu zaman ceza alması gereken kişi ya da kurumların, herhangi bir yaptırıma uğramadan sıyrıldıkları görülmüştür. 13 Mart 2012 günü zaman aşımı nedeniyle düşen Madımak Katliamı davası bu durumun en çarpıcı örneklerinden biridir.

“Nefret suçlarının (ya da nefret söyleminin) hukuki bir tanımının yapılması ve bu suçlara karşı pozitif hukuk çerçevesinde düzenlemeler geliştirilmesi kuşkusuz ki çok önemlidir. Bununla birlikte, nefret suçlarına karşı geliştirilen hukuki düzenlemelerin önemli bir bölümü, insan hakları ihlalleriyle ilgili diğer düzenlemelerde olduğu gibi, nefret suçlarını (veya nefret söylemi) yaşamın belli bir alanında, belli bir zamanda ve mekanda gerçekleşen ve fail(ler)le mağdur(lar) arasında, sınırlı sayıda bireyi içeren eylem(ler) olduğu varsayımı üzerinde temellenmektedir.” (Ataman, 2012) Bu tanıma bağlı olarak eylemin mağdurunun temel hakları ve yaşama özgürlüğü ilk planda tutulmalıdır. Dil, din, ırk, etnik köken gibi özellikleri nedeniyle herhangi bir şekilde failin mazur görülmesine yasalar nezdinde kesinlikle imtiyaz gösterilmemelidir. Nefret söylemi eylemleri ve suçları toplumun içinde bulunduğu konjonktüre göre sıklıkla değişkenlik gösterebilir. Asıl olan, hukuk sisteminde zamanın ve eylemin dışında bir yaptırım uygulamaktır. Mağdurun tanımı ve konumlandırması, bu tip eylemlere karşı uygulanacak cezaların belirlenmesinde etkin olmalıdır.

“Nitekim nefret suçlarıyla ilgili tartışmaların önemli bir bölümü, ceza hukukunda nefret suçuyla ilgili düzenlemelerin “nasıl ve hangi tanıma göre yapılacağı” ve “tanımın özellikle mağdur olarak kimleri kapsayacağı” üzerinde yoğunlaşmaktadır. (Ataman, 2012)

Yaptırımların ortaya çıkışında devletin rolü hiç kuşkusuz ki çok önemlidir. Türkiye, “Devlet” gücüyle “yaratılmış” (ya da kodlanmış) bir millete sahip olmasından dolayı, kanun koyucu da yaratılmış olan bu çoğunluğun “tercihleri” doğrultusunda yasalar yapıyor. Kanunların yorumlanması da bu çoğunluğun zihniyetine paralel olarak ilerliyor. Sıklıkla karşılaştığımız “Burası %99’u Müslüman olan bir ülke, herkes ona göre davransın” söyleminin, bu kodlamanın en önemli yapı taşlarından birisi olduğunu da göz ardı etmemek gerekiyor. Zira Çorum’da, Maraş’ta, Sivas’ta toplanan ve talihsiz eylemleri gerçekleştiren “linç güruhunun” tamamen bu yapı taşından türediğini söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

Toplumdaki genel ahlak yapısı ve bu ahlak yapısına uygun olarak geliştirilen “milli” bakış açısı, çoğunluk kavramıyla bir araya gelince “ayrımcılık” kavramıyla karşılaşırız. Özellikle nefret söyleminin pozitif hukukla ve devletin hukuksal açıdan bu suçlara yaptırımıyla ilgili konuları deşifre ederken, ayrımcılık ve akabinde bahsedeceğim önyargı kavramları büyük önem taşımaktadır.

Ayrımcılık

“Ayrımcılık” terimi, ayırma, dışlama, kısıtlama veya ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal ya da toplumsal köken, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, mülkiyet, doğum, siyasi veya diğer görüşlere dayalı olarak gerçekleştirilen, bütün hak ve hürriyetlerin herkes tarafından tanınmasının ve kullanılmasının engellenmesi veya tanınmasının ve kullanılmasının

sınırlandırılması olarak anlaşılabilir.” (Ataman, 2012) Tanımda yer alan “diğer” ifadesi toplumun tamamı veya bir kısmının yaşamış olduğu olaylara, döneme ve etkileşimde olduğu paydaşlara göre değişebilecek, içinin tamamıyla doldurulması mümkün olmayan bir olgudur. Nefret söylemini ya da suçunu eyleme döken kişi kendisinin haklı bulunduğu ve tekrar yapılandığı her kavrama göre ayrımcılık suçunu işleyebilir. Bugün Türk – Kürt ayrımının yaşandığı coğrafyada, yarın mavi gözlü – yeşil gözlü ayrımının yaşanmayacağını kimse kesin olarak belirtemez. Toplumda ötekileştirme ve ayrımcılık geni yeterince aktif çalışıyorsa, zamanın akışıyla birlikte yeni yeni söylemlerin ve yeni yeni ayrımcılık akımlarının doğuşuna tanıklık etmek, nefret mekanizmasının sürekli olarak devinimde olan çarklarının etkilerini görmek, doğal bir sonuç olarak algılanacaktır.

Peki ayrımcılığı kimler yapar? Bu eylemi gerçekleştirenleri gruplara ayırmak gerekirse nasıl bir yapılanma, karşımızdaki “düşmanı” görmek açısından bizlere yardımcı olur? Ester Zonana ve Yuda Reyna, “Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu Kanun Tasarısı Taslağı ve Nefret Suçları” başlıklı makalesinde, ayrımcılık yapan grupları üçe ayırmıştır. (Zonana & Reyna, 2012) 1. Grup olarak sokaktaki vatandaş, komşularımız ve arkadaşlarımız gösterilebilir. 2. Grup olarak ise eylemleri daha kitlesel bir formata büründüren örgütler ve gruplar gelir. Kişiler bireysel olarak edindikleri fikirleri ve hoşgörüsüzlükleri, örgütler ve gruplar şemsiyesi altında çok daha rahat bir şekilde ifade ederler. Bireysel olarak güçlerinin yetmediği zamanlarda ise, bu birliktelik ve örgüt ruhu, nefretlerini ve kinlerini dışa vurmak için en önemli yardımcıları haline gelir. 3. grup ise “devlet”tir. “Devletin yasalardaki bazı hükümler vasıtasıyla ayrımcılık yaptığı gözlense de son dönemlerde demokrasi anlayışının gelişmesi ve Avrupa Birliği Müktesebatı’na uyum sağlama çabaları sonucu kanunlardaki ayrımcı hükümlerin düzeltilmeye çalışıldığı, yeni düzenlemelere

gidildiği, bu konudaki Uluslararası anlaşmaların çekincelerle de olsa kabul edildiği görülmektedir.” (Zonana & Reyna, 2012)

Nefret söylemi ve nefret suçlarıyla olan mücadelede Avrupa Birliği müzakere sürecinin de önemli pozitif katkıları olmuştur. AB'nin bu süreç zarfında uygulanmasını istediği politikalar devletin ayrımcılık yapma potansiyelini frenlese de, bazı durumlarda baskının örneklerini görmek mümkün. Türkiye, konuyla ilgili olarak “İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI)”nun belirlediği yasaları kabul etme yönünde önemli adımlar atmıştır ancak kabul edilen bazı kararların mevcut anayasaya aykırı düştüğü durumlarda vakaların çözümü yine mümkün olmamaktadır. Nedeni ne olursa olsun, nefret söylemi her geçen gün daha da global hale gelen ve ulus devlet modelinin var olduğu sürece de sorunlar doğurmaya devam edecek bir suçtur. Yasaların da bu gerçeğe uygun olarak, her türlü nefret söylemini kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekir. Ancak mevcut duruma bakıldığında, hala yasaların nefret söylemine veya nefret suçuna mağdur kalanlar için tam anlamda koruyucu olmadığı görülmektedir. “Anayasa'nın “Basın Hürriyeti İni düzenleyen 28.maddesinde basın hürriyetinin sınırlandırılmasında Anayasa'nın 26. ve 27. Madde hükümleri uygulanır denmekte ve bu maddelerde yer alan, “Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden haber ve yazılar” söz konusu olduğunda ifade özgürlüğü kısıtlanmaktadır.” (Zonana & Reyna, 2012)

Önyargı

Nefret söylemini ve akabinde nefret suçlarını yaratan bir başka kavram ise önyargıdır. Karşısındaki kişi ya da toplumu zerre kadar tanımayan, salt kulaktan doğma bilgilerle onlara karşı bir tavır takınan ve eylemlerini de buna göre gerçekleştiren kişiler, bugün nefret söylemi ve nefret suçları vakalarının baş aktörleri olmuşlardır. Bir kişiye ya da

zümreye addedilen özellikler, “biz” ve “onlar” kavramlarının konumlandırılmasında temel yapı taşı olmakta ve karşı tarafı “düşman” bellerken, savlarımızı oluşturmaktadır.

“Önyargı kavramı İngilizce’de “prejudice” ya da “bias” kelimeleriyle ifade edilmektedir. Her iki kavram da eski Fransızca kaynaklıdır. Prejudice kavramının Latince karşılığı aynı zamanda adaletsizlik, haksızlık anlamına gelen “prejudicium” ya da “praejudicium” kelimelerinden türetilmiştir. Bias kavramı ise Antik Grekçe’de düşmanlık, nefret, zarar, haksızlık anlamına gelen epikarsios kelimesine dayanmaktadır; kavram sonradan Latince’ye “bigassius” olarak geçmiştir. “ (Ataman, 2012)

Etimolojik kökeni bakımından düşmanlık ve nefret kavramlarıyla ilişkisi görülen önyargı kavramı, günlük kullanım pratiğinde de çıkış noktasına paralel bir konumlandırmaya sahip olmuştur. Gordon W. Allport, önyargı kavramının tarihsel gelişim sürecini şu şekilde açıklamıştır: “

- (1) Antiklere göre praejudicium, önceki karar ve tecrübelerle dayalı yargı anlamına geliyordu.
- (2) Sonra terim İngilizce’de, olguların gerekli değerlendirmesi yapılmadan oluşturulan yargı anlamını kazandı: prematüre ya da acele yargı
- (3) Sonunda, terim ön ya da desteklenmemiş yargıya eşlik eden, hoşça giden ya da gitmeyen ilişkin mevcut duygusal niteliği de kazandı” (Ataman, 2012)

Bu tarihsel gelişim süreci, ön yargı kavramının nefret söylemi kapsamında bir negatif nokta olduğunu ispatlamaktadır. Kişi veya grupları tanımadan yapılan yargılamalar her zaman gerçekten uzaktır. Eylemi işleyen kişilerin de sıklıkla sığındığı noktalardan biri, belki de nefret söylemiyle mücadelede en önemli soyut engellerden biri olan ifade özgürlüğü kavramıdır.

İfade özgürlüğü – Nefret Söylemi/Suçları İlişkisi

Nefret söylemi ve nefret suçunun en çok çelişkiye düştüğü kavram da tanımlanması her zaman bir sorunsala dönüşen “ifade özgürlüğü” kavramıdır.

İfade özgürlüğü kavramını irdelemeye başlamadan önce ilk sorulması gereken soru bu kavramın sınırlı bir kümesinin olup olmadığı. Düşünceler, düşüncelerin akabinde gerçekleştirilen eylemler hangi sınıra kadar ifade özgürlüğüne girer? İfade özgürlüğü toplumdaki bireylere “sonsuz” bir özgürlük sağlar mı?

Nefret söylemi ve nefret suçlarının bir anlamda ifade özgürlüğünün kötüye kullanılması olarak değerlendirebiliriz. “Demokrasi birçok yerde düşünce ve ifade özgürlüğü olarak tanımlanır. Bu tanımın hemen ardından ise denir ki: bazı düşünceler özgür bırakılamaz, çünkü bu düşünceler doğrudan doğruya demokrasinin işleyişini hedef alır ve özgürlüğe zarar verir.” (Binark, 2010) Bu kavram karmaşasının çözümünde devlet devreye girmelidir. Devlete ihtiyacın olmasının nedeni nefret söylemi veya suçu mağduru veya mağduru grubunun kendini korumasının neredeyse imkansız olmasıdır. Devletin bu noktada tarafsız ve adil bir hakem olarak işlev görmesi gerekmektedir. Çünkü bu nokta toplum tarafından yaratılacak faşizan bilinç, ötekini bir korku unsuru olarak gösterecek ve yapılan her türlü nefret söylemi veya suçunun meşrulaştırılmasına neden olacaktır.

Devletin taraf olması durumunda yaşanan vakaların failleri bulunamayacağı gibi, yeni yaşanacak vakaların önlenmesi mümkün olmayacaktır. Suçlu (ki o noktada suçlu olarak anılmayacaktır) devletten alacağı güçle, kendisi için normal olan bir ekosistem kurmak için nefret suçu işlemeye devam edecektir. “Nefret söylemi oluşturan ifadelerin ifade özgürlüğünün kapsamı dışında bırakılması ifade özgürlüğüne yönelik sınırlamanın bir örneğidir. Bu durum, ifade özgürlüğünün sınırlanmasında devletlerin yetkili kılındığı

anlamına gelmektedir.” (Karan, 2012) Devletin hakemliği bu nedenle oldukça önemlidir. “Demokrasi sorununun çözümlü için çaba sarf etmek isteyen biri, toplumsal demokrasi içinde ifade bulabilecek söylemler ile bununla çelişen söylemleri ayıracak bir turnusol kağıdına ihtiyaç duyar.” (Binark, 2010)

Bulunacak çözümlü ise mutlak suretle insan haklarıyla uyumlu olmalıdır. “Nefret söylemine yönelik, devlet tarafından aktif bir karşı koyuş ortaya konulmadığında ve ifade özgürlüğü adına bu tür ifadeler koruma gördüğünde bu durum devletin hoşgörüsüzlüğe ve nefrete karşı azınlık grupların korunması yerine bu tür görüşlerin yayılmasını tercih ettiği anlamına gelecektir.” (Karan, 2012) Devletin bu noktadaki temel görevi kişilerin dil, din, ırk, yaşam tarzı, sosyal statü gibi kriterleri dışarıda tutarak, eşit bir şekilde yaşamasını sağlamaktır. Nefret söylemi açısından bakacak olursak herhangi bir nedenle bir kişinin veya grubun, belirgin bir özelliği nedeniyle (din, ırk, mezhep, vs) kendini diğerlerinden üstün görme ve diğerlerini susturma çabasına set çekilmelidir. Önyargıyı ve ayrımcılığı tamamen ortadan kaldıran bir devlet mekanizması, nefret söylemi ve nefret suçlarıyla mücadelede oldukça önemli bir adım atmış demektir. Yani insan haklarının sürdürülebilirliği güvence altına alınmalı ve bir temel kültür öğretisi olarak devlet mekanizmasının gen haritasında yerini almalıdır. Bu hakların destekçisi olmak bir devletin varlığını ya da bütünlüğünü zedelemeyeceği gibi, aksine farklı kutuptaki kişi veya grupların ortak bir kültür üretimine de katkıda bulunabilecek bir hareket olur. Tek tip bir mekanizma yaratma düşüncesi ya da belli bir grubu diğerlerine göre üstün kılma yönelimi, yıllar ilerledikçe devletin kangren olmuş bir organı haline bürünebilir. Ulaş Karan’ın da bahsettiği gibi insan haklarını desteklemek, insan hakları ile hakların savunulmasının imkanları konusundaki farkındalığı arttırmak ve başkalarının haklarına saygı gösterme sorumluluğu konusundaki bilincin yükseltilmesi anlamına gelmektedir. Nihayetinde

kişilerin birbirlerine karşı veya devlet ile aralarındaki ilişkinin daha açık bir şekilde ifade edilmesi ve tamamen insan haklarına uygun bir şekilde düzenlenmesi için bu bilince zemin hazırlanması çok önemlidir.

Ulaş Karan makalesinde devlet ile birey arasındaki ilişkiyi “dikey etki”, bireyler arası etkileşimi ise “yatay etki” olarak adlandırıyor. Bu çalışmanın ana konusu olan futboldaki taraftarlık ve fanatizm olgusu ise bu sınıflandırmanın her iki tarafına da giriyor.

Taraftarların birbirleri arasındaki ilişkilerin sportif rekabetin dışına çıktığı alanlarda, spor mahkemeleri gibi bağımsız bir oluşum olmaması nedeniyle, yine devletin ve hukuk sisteminin önemli bir oyuncu olarak devreye girildiği görülür.

Türkiye’de Nefret Söylemi ve Linç Kültürü

Nefret söylemi ve nefret suçunun en yoğun olarak yaşandığı coğrafyalardan biri olan Türkiye’de, konuyla ilgili çok da fazla araştırma yapılmamasının sebebinin de nefret söylemi ve/veya nefret suçuna iten noktaların en önemli bileşenlerinden biri olan “iktidar” kavramının bir başarısı olarak gösterilebilir. İktidardan kasıt sadece birçok açıdan “sakat” bir sistem olan çoğulcu demokrasinin yaratmış olduğu iktidar kavramı değildir. Sokaktaki adamın da bizzat içinde olduğu bir “iktidar kümesi”dir.

Özellikle 12 Eylül 1980 darbesinden sonra azınlıklara karşı takınılan tavır, dogmatik devlet mekanizmasının “öteki”ne karşı amansız mücadelesi ve bu mücadele de halktan sonsuz “destek” görmesi, bugün yaşanan ve Hrant Dink cinayetiyle bardağı taşıma noktasına gelen nefret suçlarının tabanını oluşturmaktadır. Herkesin kolaylıkla ötekileştirilebildiği, her zaman bir “bizden – onlardan” çekişmesinin yaratılabildiği bir ülkede yaşarken, nefret söylemi ve nefret suçlarının görülme oranının her geçen gün artması yadsınamaz bir gerçek halini almaktadır.

Bu süreçte linç kavramı da gün geçtikçe toplumun genlerine yerleşti. “Ya Sev Ya Terk Et” duruşu, farklı etnik kökene, özellikle de Kürtlere karşı olan tavır ve baskın olan “biz” aidiyeti, linç girişimi vakalarını da nefret söylemiyle beraber getirdi.

“Linç, kalabalığın azlığı çiğnemesidir – bazen tek birisini. Korunmasız, çaresiz durumdakine saldırmaktır. Köşeye sıkıştırılmış, kuşatılmış olana çullanmak...Yerdekine bir tekme savurmak...Bireysel sorumluluk üstlenmeden, kalabalığın koynuna sığınmış, “anonim” bir cürmün gölgesine saklanarak” (Bora, 2011)

Futbol gibi bir alanda nefret söylemi ve suçları üzerine bir araştırma yapılırken, sıklıkla karşılaşılan kavramlardan birisi haline gelmiştir linç. Linç beraberinde bir grup gerektirir. Bu grubun gen haritası da Tanıl Bora'nın da değindiği “milletin tepkisi” ya da “toplumun hassas noktaları” gibi tamamen soyut kümelerin izdüşümüyle yaratılmıştır. Daha sonra örneklerini göreceğimiz Diyarbakırspor – Bursaspor karşılaşmasındaki durum da tam olarak budur. Millet (artık ne kadar bir çoğunluğu temsil ediyorsa) Kürt açılımı konusunda damarlarına basılmıştır ve gösterilecek her türlü tepki meşru olarak kabul edilecektir. Kurban ise bir futbol takımı olacaktır.

“Malum: “Kitle Psikolojisi denen “şey”...Öfkeli sloganlarla ajite olmuş vaziyette akan bir kitle, çokluk/çoğunluk olmanın verdiği güç duygusuyla, hele “sabrımız taşı” haklılığıyla hukuki ya da başka “sosyal” kontrollerden azade olduğunu hisseder hale gelmişse, korkutucu bir kolaylıkla bir linç grubuna dönüşebilir. Kendine kurban bakınır hale gelebilir. Küçük bir yanlış anlama, bir işaret, kimden geldiği bilinmeyen bir emir – ve vururlar “abalı”ya. Zaten faşizmin “kitle”yle buluşmasını sağlayan bir ilkel güdüdür bu: “Günah keçisi aramak!”” (Bora, 2011)

Diyarbakırspor vakasında kulüp malum “milletin tepkisi”nin kurbanı olmuştur. Hemen hemen tüm deplasmanlarda çeşitli dışlanmalara maruz kalan futbolcu ve taraftarların yaşadıkları, Bursaspor deplasmanında daha da ileri bir boyuta varmıştır. Diyarbakır’daki maç ise tam anlamıyla bir insanlık dramına dönüşmüştür. Akabinde kullanılan söylemler ve dil de nefreti iyice körüklemiş ve gerilimin artmasına neden olmuştur.

“Savaş dili ve her zaman fiili linçe dökülme de linççi bir atmosferi hakim kılan gösteriler, bir deneyim yaratıyor. Hemen bütün sosyalleşme yapılarının krizde olduğu, gitgide atomize olan, üstelik insanların büyük bir kısmının canının burnunda olduğu bir toplumda, kalabalık içinde kendini güçlü hissedip “milli”likle meşrulaşan reflekslerini serbestçe dışavurma deneyimi...” (Bora, 2011)

Pis Zenci Zokora Vakası

Linç kavramını çalışmanın konusu olan sosyal medyada da artık sıklıkla görmekteyiz.

Özellikle Twitter üzerinden kişi veya gruplar üzerinden çoğunlukla her gün ve anlık ani reflekslerle tepkiler alındığı bilinmektedir. Örneğin, 6 Mayıs 2012 tarihinde oynanan Trabzonspor – Fenerbahçe Süper Final mücadelesinde, Trabzonspor’un Fildişi Sahili vatandaşı olan oyuncusu Didier Zokora’nın Emre Belözoğlu’na sert bir şekilde tekme atması nedeniyle, bazı taraftarlar Twitter üzerinde “Pis Zenci Zokora” etiketiyle bir ırkçılık “kampanyası” başlatmışlardır.

Bazı örnek tweetler aşağıdaki gibidir.

#PisZenciZokora için sonuçlar

Tweetler Popüler / Hepsi

Feneria @Feneria_

59 sn

BİR EMRE'DİR FENERBAHÇE #PisZenciZokora fb.me/1paFORfax

[Fotoğrafi göster](#)

Çağlar Dursun @CaglarDrsn

52 sn

#PisZenciZokora Diyenler ŞEREFİSİZDİR!

[Aç](#)

12nci_adam @12nci_adam

1 dk

#PisZenciZokora ZOKORA'NIN LİSANSI İPTAL EDİLSİ

[Aç](#)

mehmet @mehmetopal

1 dk

ırkçılık yapan sarkozy'i haklı olarak TT yapan türkiye'nin, TT listesinin 3. sırasında #PisZenciZokora olması hazin bir tezattır..

[Aç](#)

Ercan Doygun @ErcanDoygun_

1 dk

#PisZenciZokora ırkçısınız diye ağlayanlar, siz ana avrat küfür edince çok mu farklı oluyor ? sizin yaptığınız büyük tiyatro.

[Aç](#)

Serdar Sözer @serdarsozer

1 dk

#PisZenciZokora diyen haysiyetsizler, sanki hepiniz süttten çıkmış "ak" kaşksınız dimi?

[Aç](#)

Aç

şilan bağıryanık @silanbagriyanik

1 dk

Gecen hafta irkci degiliz diyenler bugun [#PisZenciZokora](#) diye tweet atiyolar , fenev taraftarinin ne kadar aciz oldugunu herkes gorsun iste.

Aç

Bastet @bassstet

1 dk

[#PisZenciZokora](#) lan manyak mısınız siz? bu ne pislik bu ne rezillik arkadaş titreyin ve kendinize gelin lan allahım allahım inanmıyorum

Aç

Duha Karaca @Duhaaaa

1 dk

[#PisZenciZokora](#) didier zokora sen lanet olası pis bi zencisin ananı skiyim insan değilsn hayvanları terbiye ettin ellerine sağlık fenrbahçem

Aç

MesutCan Tosun @panpis_ayagi

2 dk

izleyin izleyin.. webtv.hurriyet.com.tr/4/31903/0/1/zo...
[#PisZenciZokora](#) [#NASILKOYDUAYKUTKOCAMAN](#)

Aç

Barış Akay @BarisAkayy

2 dk

[#PisZenciZokora](#) yazan fenerbahçe taraftarı,e oğlum sow? e oğlum bienvenu? ne salak adamsınız arkadaş.

Aç

muhammet @MaliBstn

2 dk

Taraftarlarınnnda ırkçı olduğu bir kulüpte ırkçılık yaptığı için futbolcuya kızmamak gerek Pis olan Zokora değil fenerilirdir [#PisZenciZokora](#)

Aç

Taraftarların takım tutarken rekabet ortamının içinde bulunduğu durma göre reflekslerinin değiştiğini düşünürsek, fanatizmi incelerken taraftarların yaşadığı akıl tutulmasını daha kolay inceleyebiliriz. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde incelenecek taraftarlık meselesi daha çarpıcı örnekleri içermektedir.

Metodoloji

Futbolda nefret söylemi ve nefret suçları vakalarını incelerken konuyu çeşitli başlıklar altında araştırmak daha sağlıklı olacaktır. Temel olarak futbol alanında yaşanan vakaları incelediğimizde ırk, etnisite ve cinsiyet ayrımcılığına dayalı vakalarla karşılaşmaktayız. Gerek medya unsurları tarafından gerekse de sporun içindeki oyuncular ya da yöneticiler tarafından gerçekleştirilen eylemler birkaç örnekle temellendirilebilir. Daha sonraki yeni medya yansımaları da bu kategoriler ve kategorilerin içindeki örneklere uygun olarak sunulacaktır.

Türkiye'nin tarihine baktığımızda Sünni – Alevi meseleleri sonucunda yaşanan Çorum, Maraş ve Sivas vakaları, daha önceleri yaşanan Dersim olayları ve Ermeni tehciri, Türkiye'nin bu tip araştırma için analizi mümkün olan bir arka plan sağladığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Futbol dünyasına baktığımızda ise ırkçılığa dayalı nefret söylemine en çarpıcı örneklerin başında Trabzonspor'un eski başkanı Mehmet Ali Yılmaz'ın, 1998-1999 sezonundaki bir maçtan sonra formsuz olan siyahi oyuncu Kevin Campbell'a itafen söylediği sözler olmuştur. “ ...Onlar zaman zaman bağıyorlar. Başkanım bize bir golcü al diyorlar, biz de buluyoruz bir tane yamyam alıyoruz işte... yani rengi bozuk... alıyoruz ama atmıyor.”¹

Etnisiteye bağlı olarak yaşanan nefret söylemine en çarpıcı örneklerin başında özellikle Kürt açılımından sonra Diyarbakırspor ile genel olarak tüm takımların ama özellikle de Bursaspor'un yaşadığı gerilimli süreçteki gelişmeleri sıralayabiliriz. Bu iki kulüp arasındaki yüksek tansiyon, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı bir şekilde irdelenecektir. Yurt dışından etnisiteye bağlı olarak bir örnek vermek gerekirse 1998 yılında Fransa'da gerçekleştirilen Dünya Kupası'na ev sahipliği yapan ve farklı

¹ http://www.youtube.com/watch?v=-1_Mj7L92cQ

milletlerden oyuncularını olması sürekli gariptenen Fransa Milli Takımı'nı gösterebiliriz. Cezayir kökenli Zinedine Zidane önderliğinde kupaya uzanan Fransızlar, ırkçı politikacı Le Pen tarafından Fransız olmamakla suçlanan bir takım olarak yorumlanmıştı.

Cinsiyetçiliğe bağlı olarak karşılaştığımız nefret söylemlerinin en başında, özellikle Türkiye'deki maçlarda maçı yöneten hakemlere edilen küfürler gelmektedir. Hakem yanlış bir karar verdiği anda "ibne"leşir, oyunun doğası seyirciye bu şekilde tezahürat yapmaya iter. Ya da karşı tarafı aşağılamaya yönelik bir tezahüratta eşcinsellik çağrışımı yapan söz veya söz öbeklerinin kullanıldığı da görülür. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, özellikle Bursaspor'un içinde olduğu vakalarda, bu tip nefret söylemine sıklıkla rastlandığı görülecektir.

Medyanın Futbola İlişkisi

Günümüzde hızla büyüyen futbolda şiddet olaylarının, ki buna nefret söylemini de dahil edebiliriz, en önemli sorunlarından birisi de medyadır. Medyanın kullandığı dil, takımları, futbolcuları, yöneticileri ve diğer çevresel faktörleri konumlandırması, şiddet olaylarının artışında önemli bir faktördür.

“Modern anlayışa göre, elit spor olayları, halk kitlelerine aktarılmadıkça değer taşımamaktadır. Yaşanan gelişmeleri kitlelere aktarma işlevini yerine getiren medya, günümüzde sporun tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası konumundadır. Spor sahalarında yaşanan şiddet ve holiganizm olaylarının önlenmesinde medyanın da sorumluluk üstlenmesi gerektiği zaman zaman dile getirilmektedir. Medya, haberleri veriş şeklinden yorumlama biçimine, attığı başlıklardan kullandığı söz kalıplarına kadar bütün unsurlarıyla spor kamuoyunu şekillendirmede dolaylı da olsa bir etkiye sahiptir. Modern insan güncel gelişmeleri medya aracılığıyla öğrenmekte, zihin haritaları medyanın oluşturduğu kavramlara göre şekillenmektedir.” (Özsoy, 2011)

Medya, kitle iletişim araçlarının bütününe kapsayan ve bu kapsadığı ağı her geçen gün daha farklı mecralara taşıyarak genişleten ve toplumla sürekli olarak etkileşim içinde olan, oldukça güçlü bir kavram haline gelmiştir. “Toplumun yönlendirmesinde önemli bir görevi üstlenmiş olan kitle iletişim araçları, bu gerçekliği göz önüne almak ve bu bilinç doğrultusunda hareket etmek zorundadır.” (Dever, 2010) Toplum özellikle medyada gördüklerinden ve işittiklerinden fazlasıyla etkilenmektedir. Medya araçlarıyla bir kitleyi kışkırtmak ya da günlük reflekslerini değiştirmek, istenilen rotaya doğru yönünü değiştirmek günümüz dünyasında çok kolay bir hale gelmiştir. “Medya, kullandığı dil ve söylemle bireyleri “ortak duyu”ya yönlendirecek zihinsel anlam haritalarının oluşmasını

sağladığı için, iktidarların vazgeçemediği “rıza” üretim aracıdır” (Talimciler, 2012)

Toplumla iktidar odakları arasındaki etkileşim arasında önemli bir görevi yüklenen medya, çoğunlukla kitlelerin genel görüşünü belli bir noktaya odaklamak için de kullanılır. Hakim dil tamamıyla erkek bir dildir ve “biz-öteki” dengesi, tüm dinamikler bir arada düşünülerek, “muntazam” bir şekilde oluşturulmuştur. Futbol ve spor medyası da bu konjonktür çevresinde değerlendirilmelidir.

20.yüzyılın başlangıcından bu yana dünyanın en önemli sosyal fenomenlerinin başında gelen futbolun da medyayla ilginç bir etkileşimi vardır. Ulaştığı kitleyi milyarlarla ifade edebileceğimiz bir spor dalı olan futbolun, zamanla kendi medyasını yarattığı ve kendine özgü klişeleşmiş kalıplarla günümüzde kitleleri oyun dışından oyun içine hazırlayan bir mekanizma haline geldiği görülmüştür. Bugünkü mevcut yeni medya düzeninin ve sporun bu mecradaki temsilinin anlaşılması için, geleneksel medyadaki futbolun da analiz edilmesi çok önemlidir.

“Futbol ve yayımlanan futbol haberlerini bu anlamlandırma süreci açısından yeniden incelersek, söylemin önemli ölçüde dolaşıma girdiği ve toplumsal hayatın en uç noktalarına kadar ulaşan bir iktidar mekanizmasının nasıl işlenmekte olduğunu görebiliriz. Kültürel yaşamı etkileyen popüler etkinliklerin yaratmış olduğu dil ve söylem, sadece o alanla sınırlı ve o alana özgü olarak kalmaz. Toplumsal pratik içerisinde yaratılan bu alana özgü dil ve söylem, medyanın etkisiyle dolaşıma girer ve daha geniş kitlelerin kendisinden haberdar olduğu, yaşantısına aktardığı ve ister benimsesin ister benimsemesin kullanır hale geldiği kelimelere dönüşür.” (Talimciler, 2012)

“Medyanın görmek istediğimiz olaylar olarak şiddet olaylarını yansıtması ve Avrupa ilkelerine karşı yapılan maçlarda takındığı önyargı içeren yayınlar, toplumsal ve kültürel

bir alan olan sporun/futbolun inşa edilmiş bir alan olduğunu ve sporun, özellikle de futbolun iktidarlarla olan ilişkisinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Gazetelerin spor/futbol sayfaları bu iktidar ilişkilerinin nasıl işlendiğine ve ideolojik aktarıma ilişkin çok sayıda örnek içerir.” (Talimciler, 2012)

Medyanın yarattığı dili inceleme açısından Ahmet Talimciler ve İsmail Saymaz’ın çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Futbolun bir savaş olarak tasvir edildiği, erkek egemen ve heteroseksüel bir dile oturtulduğu futbol medyasının, şiddet olaylarında ve bugünkü yeni medyada görülen nefret söylemi vakalarındaki etkisi bu çalışmalarda görülmektedir.

Spor Medyasının Gelişimi

Bu çalışmaları detaylı bir şekilde analiz etmeden önce spor medyasının tüm geleneksel medya içindeki yerini tartışmak daha doğru olacaktır. Bugün artık spor ikonları tüm dünyada geniş bir yer kaplıyor. Her daldan sporcular, çeşitli markaların reklam yüzü oluyorlar ve sportif alan dışındaki faaliyetlerde de karşımıza çıkıyorlar. Dolayısıyla spor ve sporcularla ilgili medya içeriği de bu etmenleri de göz önünde bulundurursak, hızlı bir şekilde artış gösteriyor.

“Chicago Tribune” gazetesinde 1900-1975 yılları arasında yapılan ayrıntılı bir çalışma sonucunda Janet Lever ve Stam Wheeler o yıllarda gazetelerde spor yayınlarının önemini ortaya çıkarmıştır.

Yıl	Spora Ayrılan Sayfa Yüzdesi	Spor Haberlerinin Diğer Haberlere Oranı
1990	%9	%14
1925	%12	%28
1950	%15	%32
1975	%17	%52

Tablodan da anlaşılacağı üzere, spor haberleri yıllar içerisinde belli oranlarda sürekli artmıştır. Bunun nedeni halkın spora olan ilgisinin artması ve gazetelerin de “spor” meselesine tiraj arttırıcı etken gözle bakmaları ve bu nedenle spor alanında halkı daha fazla doyurma isteği yer almaktadır.” (Dever, 2010)

Gazetelerin halkın genel ilgisini üzerine toplaması için de yeni bir dil üretmesi gerekiyordu. Bu dil, politikayla ilgili bir sorunu içeren bir haberin dilinden çok daha farklı olmalıydı. Spor, özellikle de futbol, her kesim tarafından takip edilen ve tüm bu kesimleri de kapsayabilecek bir dille ifade edilmeliydi. Yılların birikimiyle, sportif alanda yaşanan hikayelerin toplamıyla ve kullanılan sonsuz savaş metaforuyla, spor medyası pek çok şiddet olayının da tetikçisi olarak adlandırılmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’ye de bakıldığında medya, spordaki şiddet olaylarının yaşanmasında en azılı suçluların başında gelmektedir.

Şiddet Katalizörü Olarak Medya

Türk spor medyası yıllar geçtikçe gerek okur kitlesi toplama açısından, gerekse de belli bir görüşün ideolojini yansıtmaya açısından kendine özgü ve idealist olarak bakıldığında etik

ilkelerinden uzak bir dil konumlandırması yapmıştır. İlhan Durusoy, Futbol Teorisi adlı kitabında Türk spor medyasının özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır.

- “
1. Özel hayata saygısı yok, spor dışı olaylara neden oluyor.
 2. Teknik açıdan yetersiz, taraftarı yanlış yönlendiriyor.
 3. Futbol kurallarının öğrenilmesinde tek kaynak, büyük katkısı var.
 4. Futbolculara / teknik adamlara “star” muamelesi yapılıyor.
 5. Haberleri abartıyor.
 6. Hakemlerin, federasyonun ve kulüp yönetiminin kararlarını çok etkiliyor.
 7. Takım tutuyor ve rakipleri yıkmak veya kamçulamak için kasıtlı ve düzmece haber yaratıyor.” (Durusoy, 2002 ; aktaran Dever, 2010)

Genel olarak bu tanımlamalara baktığımızda yakın zamanda gerek görsel, gerekse yazılı basında bu maddelerin birebir karşılığını rahatlıkla görmekteyiz. Örnek olarak, eski Galatasaraylı futbolcu Arda Turan’ın, Türkiye’de top oynadığı dönemde sakatlığıyla ilgili yapılan yorumla oldukça çarpıcıydı. Hürriyet gazetesi yazarı, eski hakem ve televizyon yorumcusu Erman Toroğlu, Arda’nın sakatlığıyla ilgili yaptığı “Ben bu sakatlığı zamanında geçirdim. Fazla seks yapmak ve dinlenmemek buna sebep olur. Arda’nın da sakatlığının sebebi fazla seks yapmak“ yorumu, spor medyasının gündemini yine saha dışı olaylara taşımış ve kişileri karalayıcı bir şekilde süreç devam etmiştir. Günlerce süren tartışmaların nihayetinde, Arda Turan açtığı davayı kazanmış ve Erman Toroğlu tazminat davası ödemeye mahkum edilmiştir. (Radikal, 07.01.2012) Arda Turan – Erman Toroğlu

örneği, futbol medyasında onlarca kez yaşanan, sporun özüyle alakası olmayan ve sadece suni gündem yaratma amaçlı habercilik örneğinin en basit örneklerinden biridir. Salt bu vaka bile, medyanın yaratmış olduğu linç ortamının ne derece ürkütücü boyutlara gidebileceğinin küçük bir kanıtıdır.

Pek çok kesim tarafından medya, oyuncular üzerinde kurduğu baskı, yöneticilerin verdiği demeçlere olduğundan farklı anlamlar yükleme ve seyirciler arasındaki gerilimi arttırma açısından şiddet olaylarının ana aktörlerinden biri olarak algılanmaktadır.

“Spor sahalarındaki şiddet konusunda yapılan birçok araştırmada medyanın az ya da çok etkili olduğu şeklinde bulgular elde edilmiştir. Bir araştırmaya göre (Özmaden, 2006), seyirci saldırganlığına etki eden davranışlar sıralamasında ilk sırayı “kulüp, takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar” almaktadır. Bunu sırasıyla “doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar”, “oyunacak müsabakanın öneminin abartılması”, “tarafsız görünen köşe yazarlarının taraflı davranarak aleyhte kamuoyu oluşturmaları” takip ederken, beşinci sırayı “spor programlarının jeneriklerindeki şiddet içeren görüntüler” altıncı sırayı, “yönetime muhalif taraftar yazarların başkan, futbolcu ve antrenörleri hakkında eleştirileri” almaktadır. Son sırada ise “medyadaki hakem otoritelerinin müsabaka pozisyonlarını farklı yorumlamaları” davranışı bulunmaktadır.” (Özsoy, 2011)

Toplumun farklı kesimlerinin medyanın şiddet ve holiganizmle olan ilişkisine farklı bakış açıları bulunmaktadır. “Türkiye’de futbolda şiddet ve holiganizmin nedenleriyle ilgili polisin bakış açısını ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada (Arıkan, 2007: 121), medya % 34.9 ile sahalarda yaşanan şiddetin en büyük sorumlusu olarak görülmüştür.

Kulüp yöneticileri % 21.6 ile ikinci, sorumsuz seyirciler ise % 16.2 ile üçüncü sırayı almıştır.

Futbol taraftarları üzerinde yapılan bir araştırmada (Kuru ve Var, 2009: 148), seyirci saldırganlığı üzerinde medyanın (%17.9), rakip seyirci (%33.9) ve hakemin (%23.1) ardından en fazla etkili üçüncü unsur olduğu saptanmıştır.” (Özsoy, 2011)

Araştırmalarda da görüleceği üzere, medyanın futbol dünyasının travmaları üzerinde ciddi oranda bir etkisi olduğu düşünülüyor.

Spor Medyası Aktörleri

Futbolda oyun yapısına bakıldığında hakem, oyuncular, taraftar gibi etmenler sürekli olarak oyunun içindedir. Hatta maç sırasında başlayan etkileşim, günümüzde endüstriyel futbolun doğurduğu bazı gerçeklerle, maç sonrasında basın toplantılarına ya da sezon boyunca başka maçlarda da izlerini göstermektedir. Bu sürecin devamlılığında medya yine önemli bir rol oynamaktadır.

Geleneksel medyadaki spor gazeteleri ise sayısı çok fazla olmasa da, ciddi bir okur kitlesi bulunmaktadır. Okurlar genellikle aldıkları ana gazetelerin beraberinde, bu tip “hafif içerikli” spor gazetelerini de almaktadırlar. Türkiye’ye baktığımızda başlıca spor gazeteleri olarak Fanatik, Pas Fotomaç, Efsane Fotospor ve Fotogol gösterilebilir. Bu gazetelerin her birinin de ayrı ayrı web siteleri bulunmaktadır. Bu sayede belli bir haber üzerinden okuyucuların da yorumlar yapması ve diğer kişilerle paylaşması sağlanmaktadır.

“Efsane Fotospor: 1968 yılında Haldun Simavi tarafından haftalık dergi olarak yayınlanan ve Türk spor basınının ofset tekniğiyle basılan ilk spor dergisi, Fotospor ismiyle yayınlanmıştır. Bir süre sonra kapanan Fotospor dergisi, 30 yıllık aradan sonra 1989

yılında Birol Nadir tarafından bu defa günlük spor gazetesi olarak yayınlanmış ve o dönemde önemli tirajlar elde etmiştir (Atabeyoğlu 1991: 55-60). Fotospor, 2005 yılında bu defa Efsane Fotospor adıyla halen Şok gazetesinin de bağlı bulunduğu ABC Medya grubu tarafından yayınlanmaktadır. Fotospor logosunun başında daha küçük harflerle “40 yıllık Efsane” yazmakta ve altında “Türkiye’nin ilk spor gazetesi” yazısı yer almaktadır. Gazetenin internet sitesindeki logosunun altında ise “Tuttuğu takımdan emin olanların sitesi” ibaresi bulunmaktadır.

Fanatik: 1995 yılında yayın hayatına başlayan Fanatik Gazetesi, Doğan Medya Grubu’na bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Gazetenin künyesinde ESM (European Sports Magazines) üyesi olduğu belirtilmiştir. Fanatik gazetesinin logosunda “Bu vatan hepimizin” ve “Gerçek spor gazetesi” ibareleri bulunmaktadır. Salı günleri 12 sayfa, cuma günleri 32 sayfa iddaa tahminleri ve yorumları yayınlanmaktadır.

Pas Fotomaç: 2002 yılında yayına başlayan Pas Fotomaç, 2009 itibarıyla Turkuvaz Medya’nın sahibi olduğu Sabah gazetesine bağlı olarak yayınlanan günlük spor gazetesidir. Aynı yayın grubu içinde yayınlanan Pas ve Fotomaç gazetelerinin birleştirilmesiyle Pas Fotomaç adını almıştır. Spor gazeteleri arasında 13 -18 Temmuz 2009 haftasına göre en fazla tiraja sahip spor gazetesi olan Pas Fotomaç, logosunun altında, “Türkiye’nin en çok satan spor gazetesi” sloganı bulunmaktadır. Pas Fotomaç gazetesi, diğer gazetelerden farklı olarak, köşe yazarlarının yazılarını Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş ağırlıkta olmak üzere “kulüp renklerini” yazarın köşesinin başlığında kullanarak vermektedir.

Fotogol: Fotogol gazetesi 2006 yılında yayına başlamıştır. Logo altında, “Türkiye’nin en kaliteli spor gazetesi” ifadesi bulunmaktadır. Gazete her gün dört sayfasını at yarışı ve iddia tahminlerine ayırmaktadır. Gazetenin, 3 büyükler tabir edilen Galatasaray,

Fenerbahçe ve Beşiktaş ile Trabzonspor'a ayrılan sayfalarının üst bölümlerinde taraftarların kendi aralarında kullandığı "Gerçekleri tarih yazar, tarihi de Galatasaray" türünde sloganlar yer almaktadır. Araştırmanın yapıldığı dönemde 40 kuruştan satılan Fotogol gazetesi, diğer rakiplerine göre daha düşük bir fiyat politikası izlemektedir." (Özsoy, 2011)

Özellikle de son 20 yıllık süreçte hızlı bir yükseliş gösteren bulvar tipi spor gazeteleri, bu dil sayesinde var olmaktadır. Aksi takdirde okunma oranları düşmekte ve izleyici kitlesinden büyük ölçüde kayıp yaşamaktadırlar. Bugün yayında olan spor gazetelerinin tirajlarına baktığımızda, aşağıdaki tabloyla karşılaşmaktayız.

Gazete	Başlangıç Yılı	Tiraj
Fanatik	1995	192.164
Pas Fotomaç	2002	208.462
Fotogol	2006	16.143

Kaynak: <http://www.medyatava.net/tiraj.asp>

Spor Medyasının Dili

Spor medyasının kullandığı dil genellikle içinde bulunduğu toplumun iktidar güçlerinin söylemleriyle paralel şekilde ilerlemektedir. Aksi bir durum, yani spor medyasının iktidar odaklarına muhalefeti gibi bir durum pek görülmemektedir. Örneğin Fanatik gazetesinin slogan olarak kullandığı "Bu Vatan Hepimizin" mottosu, sporla birebir olarak herhangi bir ilişkisi olmamasına karşın, büyük bir çoğunluğu milliyetçi duygularla hareket eden bir

topluma sunulduğu için gazetenin normalleşmiş bir parçası olarak görülmektedir. Var olan ulus devlet modelinin en küçük ayrıntılarda bile karşımıza çıkması, futbolun ve futbol medyasının da bu çarkın içinde olması elbet ki çok doğal bir durum haline gelmiştir.

“Ulusal kimliklerin oluşmasında futbol medyasının rolü yadsınamaz. Ulusal kültür medya tarafından geliştirilir, şekillenir, hatta tekrar tekrar aşılanır. David Rowe’a göre her ulusun semiyotik etkili bir ulusal kültür inşa etmesi gerekmektedir. Hiçbir kültürel güç uluslararası spor-medya kompleksi kadar ulusal imajlı bir birliktelik yaratamaz. Kimlik, günlük yaşamdaki, spor gibi kültürel aktivitelerde yeniden oluşmaktadır. Burada dil en öncelikli rolü oynamaktadır. İnsan dil yoluyla kendi dünyasını yaratır ve yeniden keşfeder. Sosyal kimlikler gösterilir, yasalaştırılır ve müzakere edilir. Avrupa futbolu üzerine söylevler atmak için dil, yaratılan hikayeler, ayrılamayan birçok sosyal kimlik Avrupa kültürünü oluşturmaktadır. Bu kültürü iyice anlamak için medyanın sunum yollarını ve medya dilini derinlemesine incelemek gerekmektedir.” (Crolley & Hand, 2002; aktaran Ahmet Talimciler 2012)

Türk spor medyası da ulusal kimlik oluşturulması ve var olan ulusal bilincin korunmasında iktidar odaklarının isteği doğrultusunda hareket etmektedir. Burada uygulanan strateji büyük takımların, yani Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş gibi daha fazla taraftara sahip olan takımların, maçları öncesi ve sonrasında gerilimi ve heyecanı her daim yüksek tutmak, milli takım maçlarında ise vatansever bir söylemle tüm toplumu ayağa kaldırmaktır. Türk spor medyası ise bir şekilde bu söylemlerin sürekliliğini sağlamıştır. Yani her dönemde mutlaka bir öteki yaratılmış ve halkın odaklandığı nokta ya da halkın “biz” etrafında toplanması sağlanmıştır.

“Futbol medyasını biraz daha yakından incelediğimizde özellikle askeri bir dilin tercih edildiği ve bu dil aracılığıyla şoven bir anlayışın desteklendiği görülmektedir. Türkiye’de futbol medyası belki metaforik olarak, belki de taraftarlara şirin gözükme adına, kullandığı dille (seçilen haber başlıkları, kullanılan fotoğraflar, haber metinleri) ideolojinin oluşturulmasına, uygulanmasına ve değiştirilmesine yardımcı olmaktadır. Futbol medyamızın sık(ışık)ça kullandığı milliyetçi dili özellikle militarist söylemler (futbol takımını orduya benzetme, nişan alma, hedefi vurma, sınır ötesi harekatta bulunma, galibiyeti şehitlerimize armağan etme, terfi etme, yüzbaşı rütbesini alma vb gibi örneklerde olduğu gibi) ve fotoğraflarla desteklenmektedir. (Talismenler, 2012)

Futbol Medyasında Kullanılan Metaforlar

Futbol medyası çoğunlukla taraftarları havaya sokmak ve popülaritesini her daim zirvede tutmak için farklı bir dil kullanır. Bu dil söylemleriyle bir spor etkinliğinden çok, bir savaş betimler niteliktedir. Oyuncuların hepsi birer asker, saha bir savaş alanı, top bir mermi, sert şutlar bazuka, yıldız futbolcular komutan ve teknik direktörler ise birer imparatorudur. Bu metaforların tamamı neredeyse her gün karşımıza çıkmaktadır. Taraftarlar da kendilerini bu arenanın en önemli figürlerinden biri olarak düşünmektedir.

“Gazetelerde kullanılan dil üzerindeki farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre dilin düzgün ve sade olması gerektiğini ifade edilirken, diğer görüş ise hayatın renklerini yansıtması ve bunun için hayatta/sokakta kullanımda olan argo ve benzeri alt dillere başvurmadan geri kalınmasının olanaksız olduğunu öngörmektedir. Özellikle spor basınında kullanılan manşetler ve başlıklar, haber dilinin klasik kuru soğuk üslubundan uzaklaşmış durumdadır (Yıldız Ekin, 2005).

Fotomaç ve Fanatik gazetelerinin başlıklarının incelendiği araştırmada (Yıldız Ekin, 2005: 105), ifadelerde yazımsal sapmaların, deyimlerin, sıfatların, metaforların, benzetmelerin, kişileştirmelerin, abartmaların, sesbilgisel sapmaların, öncelemelerin ve çağrışımların kullanıldığı saptanmıştır.” (Özsoy, 2011)

Özellikle Türkiye Milli Takımı'nın uluslararası arenada yaptığı karşılaşmalarda ve ligdeki takımların Avrupa kupası maçlarında bu tip örneklere çok sık rastlanır. Bir İtalyan takımı her zaman “Anneciğim Türkler” der, bir İspanyol takımı her zaman boğa güreşinde av olacaktır, bir Alman takımı ise panzerdir ama yenilmeye mahkum olacaktır. Eğer ki rakip bir İngiliz takımı ise, başlıklarda mutlaka hindi benzetmesine bir gönderme yapılacaktır.

Selami Özsoy'un yapmış olduğu araştırmada, belirli bir dönemde yapılan basın taraması sonucu saptanan kelimelerin, daha uzun bir döneme yayılarak futbol medyasında kullanılan savaş dili deşifre edilmeye çalışılmıştır. “Militarist ve savaşın mecaz anlamı olarak sık kullanıldığı belirlenen 10 anahtar kelimenin taranmasına göre 1 Haziran 2008 ile 31 Mayıs 2009 tarihleri arasındaki dönemde Fanatik, Fotogol, Fotospor ve Pas Fotomaç gazetelerinin haber ve yorum başlıklarında en fazla “Savaş” (146) ve “Kavga” (106) kelimelerinin geçtiği saptanmıştır. Taranan 10 anahtar kelime, dört gazetenin tüm sayfalarındaki başlıklarda toplam 576 kez geçmiştir. Tarama yapılan kelimeleri en fazla kullanan gazete Fotogol (177) olurken, diğer gazeteler Fotospor (170), Pas Fotomaç (115) ve Fanatik (114) olarak sıralanmıştır” (Özsoy, 2011)

Savaş ifadesi futbol medyasının kullanmayı en çok sevdiği kelimelerin başında gelmektedir. İki takım arasındaki gerilimi arttırmak, taraftarları birbirine düşürmek gibi direkt bir niyet olmasa da, bu tür ifadeler maçın da önüne geçmekte ve kişileri ve organizasyonları birbirlerine karşı bilemektedir.

Kendi takımında aynı pozisyonda yer alan oyuncuların, birbirleriyle olan rekabeti bile bir savaş ortamıymış gibi tasvir edilir. 90'lı yılların başında Fenerbahçe'ye transfer olan Semih Yuvakuran, katıldığı bir televizyon programıyla, yerine transfer edildiği Küçük Şenol ile ciddi sıkıntılar yaşadığını dile getirmiştir. (Lig TV - 21 Programı, 17.01.2012)

Kavga kelimesi de gazetelerin spor sayfaları ve spor gazetelerinde sıklıkla yer bulur.

Futbolda her takımın bir kavgası vardır. Her takım maçı kazanmak, taraftarını mutlu etmek zorundadır. Çok yaygın bir tezahüratla, takımların misyonunu şu şekilde tanımlayabiliriz: “Vur, kır, parçala, bu maçı kazan”. Bill Shankly'nin futbolun asla sadece futbol olmadığını ifade ederken, tezini dayandırdığı noktalardan birinin çok basit bir pratiğidir bu tezahürat.

Kulüpler arasındaki herhangi bir ufak anlaşmazlığı da kavga sözcüğüyle farklı noktalara getirebilmektedir medya. Örneğin Galatasaray ile Kayserispor arasındaki Faslı futbolcu Nordim Amrabat krizindeki haberler bu tipe iyi bir örnektir. Fanatik gazetesi Kayserispor menajeri Süleyman Hurma ile Galatasaray yönetimi arasındaki anlaşmazlığı bir “kavga” olarak nitelendirmiştir. (Fanatik, 06.12.2011)

Saldırı kelimesi de yine bu çalışmada yer alan ve futbol jargonunda sık sık karşılaştığımız kelimelerden biridir. “Kötülük yapmak, yıpratmak amacıyla, bir kimseye karşı doğrudan doğruya silahlı veya silahsız bir eylemde bulunma, hücum, taarruz, tecavüz” anlamına gelen “saldırı” kelimesi (TDK Büyük Sözlük), incelenen spor gazetelerinde çoğunlukla anlam kaymasına uğratarak kullanılmıştır. Futbol müsabakalarından önce yapılan haberlerin, incelenen dönem içinde 78 kez “Saldır (x)” “Müthiş saldırı”, “(x) saldıracak” şeklindeki benzer başlıklarla verildiği görülmüştür. Saldırı ifadesinin “3 büyük” kulüpler kadar Turkcell Süper Ligi'ndeki diğer kulüplerin haberlerinde de kullanıldığı saptanmıştır.” (Özsoy, 2011)

Son yılların en popüler tribün tezahüratlarında da saldır kelimesi sıklıkla duyulmaktadır. Örneğin Galatasaray tribünlerinin sıklıkla yaptığı tezahüratlardan biri de saldır kelimesini içermektedir.²

“Saldırın durmadan

Bu taraftar arkanızda her zaman

Cimbom’a rahat yok

Sami Yen’de Kayseri’ye koymadan...”

Tezahürat sıradan bir tezahürat gibi gözüксе de, futbol jargonunda bazı sözcüklerin artık kalıplaşmış olarak kabul edilmesinin görülmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bütünsel olarak bakıldığında arzulanan sonuç da tam olarak budur.

Silah sözcüğü için de aynı durum geçerlidir. Bütün futbol toplumu artık bir takımın yıldız oyuncusunun o takımın en önemli “silah”ı olduğunu kanıksamıştır. Genellikle spor gazetelerinin haberlerinde, silahın insanları öldürmek için tasarlanmış bir alet olduğundan bahsedilmemektedir, okur için silahın asıl anlamı o anda ikinci planda kalmaktadır. “Bu haberlerde genelde kulübe yeni alınan veya performans beklenen futbolcuların, antrenman sonrasında bir araya getirilip fotoğrafları çekilmekte ve daha sonra editörler tarafından taraftarın gönlünü okşayacak türde yazılar yazılmaktadır. Bu tür haberlerde -Alexander Dumas’nın ünlü romanından esinlenilerek- “Üç silahşörler” veya “silahşörler” ifadeleri futbolcuları nitelemek için sıkça kullanılmaktadır. Taranan gazetelerde “silahşör” ifadesinin başlıklarda 16 kez geçtiği görülmüştür. Futbolcular bu tür haberlerde “silah”

² http://www.youtube.com/watch?v=BX9_ggsnCPw

olarak adlandırılmakta, “gizli silah”, “kulübedeki silah”, “x’in silahı x”, “en büyük silah” gibi metaforlar, sayfalardaki başlıklarda geçmektedir.” (Özsoy, 2011)

Silahın yanı sıra son yıllarda futbol medyasında sıklıkla duyduğumuz çete kavramının kullanımı da yaygınlaşmaktadır. Genellikle Türkiye’deki bir takımın, belli bir ülkeden birden fazla yabancı oyuncusu varsa, bu gruba çete yakıştırması yapılmaktadır.

Fenerbahçe’nin kısa bir süre öncesine kadar sahip olduğu Brezilyalı çetesi ve Beşiktaş’ın 2011-2012 sezonunda kadrosunda bulundurduğu Portekizlilerden oluşan Portekiz çetesi, bu kavramın en somut örneklerindedir. Türk Dil Kurumu tarafından çete sözcüğü “Yasa dışı işler yapmak veya etrafındakileri korkutmak amacıyla bir araya gelmiş topluluk” olarak tanımlanmıştır. Halbuki futbolun veya sporun yasa dışı bir kavramla bağdaştırılması düşünülmemelidir. Bu durum dilin, kavramların, artık belli bir ekosistemin “de facto” unsurları olması durumudur. Büyük kitleler tarafından normalleştirilmiş ve gündelik hayatta kullanılmaya başlanan kavramların, yeri geldiğinde tam manasıyla pratiğe dökümü çok da şaşırtıcı bir durum olmamaktadır.

“Kullanmış olduğumuz dil ve bu dile bağlı olarak oluşan yazılı ve sözlü ifadeler, toplumsal yaşantı içinde kendimizi ifade etmemizi sağlamanın yanı sıra yaratmış olduğu ilişki sonucunda toplumsal yaşantının devamını sağlamaktadır. “Özne” dil içerisinde oluştuğu için, dili bireyin inşa edildiği ve toplumsallık kazandığı yer olarak niteleyebiliriz.” (Talimciler, 2012)

Dilin toplumsal yaşam bünyesinde her gün gelişime açık olması ve söylemlerin kitleler üzerindeki etkisi, yeni bir düzen kurmak ya da var olan düzeni devam ettirme açısından belirleyici faktörlerden biridir. Bu düzeni kitle iletişim araçlarının tamamen tutarlı bir şekilde hareket ederek devam ettirdiği görülmektedir.

“Kitle iletişim araçlarının belirleyiciliği mesaj oluşturma ve bu mesajı aktarma pratiklerinde yaşanmaktadır. Söyle, kamusal hayatta kullanılan dildir. Gazete ve televizyonları takip eden insanlar, gerçeğe değil, gerçeğin kurgulanmasıyla karşılaşılır ve bu duyguyu bizlere yaşatan medyanın bizatihi kendisidir.” (Talimciler, 2012)

Günümüzde popüler kültürün en önemli alt kollarından biri olan futbolun da dilinin kurgu olduğu bir gerçektir. Kurgulanan bu dil artık bize “koymak”, “çakmak”, “vurmak”, “nişan almak”, “silah”, “taarruz” gibi kelimeleri olduğundan çok daha farklı bir şekilde kavramamızı sağlamıştır. Heteroseksüel, erkek, militarist ve baskıcı bu dil kitleler üzerinde afyon etkisi yaratmakta ve medyanın da iç dinamiklerini yeniden şekillendirmektedir. Küçük kelime oyunları, imalı sözler ve stereotiplerden oluşan bir jargon tüm futbol medyasını avcu içine almış, taraftarların ve diğer paydaşların da görüş ve hareketlerini bu doğrultuda şekillendirmektedir.

Söz konusu nefret söylemi olunca, futbol medyasının içinde bulunduğu genel durum ve barındırdığı potansiyel, nefret söylemi analizinde rastlanan bütün bulguları rahatlıkla karşılayabilecek niteliktedir. “Akın’a göre bu duruma spor medyası özelinde bakıldığında ortaya çıkan tablo nefret söylemine zemin hazırlayan farklı tipte ön yargıların kolaylıkla dolaşıma sokulduğunu ortaya koymaktadır. Nefret söylemi bağlamında düşünüldüğünde, spor/futbol etrafındaki taraftarlık kültürünün, grup aidiyetinin içe kapalı ve dışlayıcı yanından beslenen ve aynı zamanda onu pekiştiren bir spor medyası dilinden bahsedilebilir.” (Akın, 2010)

Son Yıllarda Futbol Medyasındaki Nefret Söylemleri

Son yıllara bakıldığında, özellikle de Türkiye takımlarının uluslararası arenada yaptığı maç sayısı arttıkça ve geçmiş yıllardaki başarısızlıklara nazaran biraz daha kalifiye takımlar

oluşturulunca, herhangi bir negatif durumda bazı kalıplaşmış kavramları futbol medyasında sıklıkla görür hale gelmiştik. Bu tip futbol haberlerinin miladı olarak 1988-1989 sezonunda Galatasaray'ın Şampiyon Kulüpler Kupası son 16 turunda karşılaştığı İsviçre takımı Neuchatel Xamax ile yaşadığı olaylar gösterilebilir. İlk maçı deplasmanda 3-0 kaybeden Galatasaray, Ali Sami Yen stadında yapılan ikinci karşılaşmayı 5-0 kazanarak tur atlamaya hak kazanmıştı ancak bu maçta tribünlerden sahaya atılan maddelerden biri yan hakeme isabet etmişti ve maçın tarafsız bir sahada tekrarı için UEFA Disiplin Kurulu'na şikayette bulunulmuştu.

“Maçı tekrar kararı, futbol “sahada bileğimizin hakkıyla elde ettiğimiz bir galibiyetin, bizi hep aşağılayan Avrupalılar tarafından çalınması” klişesini canlandırmıştı. Resmi görüş ve onun etkisi altındaki kamuoyuna göre, Avrupa siyasal çevreleri, Türkiye'nin içinde bulunduğu özel koşulları ve “terör” gibi sorunları anlamıyor, bazen bu sorunları kaşıyordu.” (Gökaçtı, 2008) Terör vurgusu İsviçre'deki 3-0'lık maçta sürekli olarak maçı bölerek sahaya giren PKK yandaşlarını vurgulamak amacıyla yapılıyordu. Basında UEFA ile Galatasaray arasındaki bu çekişme çok farklı bir üslupla vurgulanıyordu. Sabah gazetesi 17 Kasım 1988 tarihli sayısında, “O...Çocukları” başlığıyla mevcut durumu betimliyor ve basında çok sık görülmeyen bir anlayış gösteriyordu. (Sabah, 17.11.1988)

Benzer bir başlık 1993-1994 sezonunda Galatasaray'ın Şampiyonlar Ligi ön eleme turunda Manchester United'ı 3-3 ve 0-0'lık skorlar sonucu elemesinin ardından, İngiliz takımının futbolcularının Türk polisi tarafından dövüldüğü iddiasını ortaya atıp, maçı tekrar oynatmak için UEFA'ya başvurmasıyla tekrar atılmıştır.

Türkiye'nin içinde bulunmuş olduğu siyasi konjonktür de spor olaylarının basın yansımalarını etkilemektedir. Örneğin 1998-1999 sezonunda Galatasaray'ın İstanbul'da Juventus ile yapacağı karşılaşma öncesinde İtalya ile Türkiye arasındaki gerginlik maça damga vurmuştur. Mehmet Ali Birand'ın hazırladığı “Unutulmaz Maçlar” belgeselinde bu maçın öncesi şu şekilde anlatılmaktadır. “Bilbao'yu yenen Galatasaray'ın Juventus ile rövanş maçı İstanbul'da oynanacaktı. Hatırlayacaksınız, yıl 1998. Öcalan Suriye'den çıkmış, İtalya'ya gitmiş, Türkiye ayaklanmış, Türk – İtalyan ilişkileri gergindi. Juventus İstanbul'a gelmek istememişti. Şampiyonlar Ligi tarihinde ilk kez bir maç, bir hafta süreyle ertelendi. Sonunda Juventus, sabah gelip maçını oynayıp, gece dönmeyi kabul etti. 2 Aralık 1998 günü Ali Sami Yen'de takımlar yerlerini alırken hava son derece gergin ve tribünler binlerce polisle doluydu. “Maç öncesi ve sonrasında ise futbol medyasında oldukça ilginç ve aşağılamalarla dolu başlıklar görülmekteydi.

- Haçlı Tezgahı (UEFA Juve'nin Kuklası) (UEFA İcra Komitesi Juventus'un “Türkiye'de can güvenliğimiz yok” şeklindeki başvurusunu dikkate aldı ve yaptığı iki ayrı toplantı sonunda yarın oynanması gereken maçı erteledi. ..Ve “Haçlılar” bir kez daha çirkin yüzünü gözler önüne serdi. Bu karar tüm Türkiye'yi ayağa kaldırdı. (Sabah, 24.11.1998)
- Kızları kadar olamadılar (Bayan Basketbol Takımı Botaş'la Karşılaşmak Üzere Türkiye'de) / Neredesiniz Delikanlı Juventus'un Erkekleri (Fanatik)
- Bunlar Eşşeoğlu Eşek! (Görüşlerini ileten taraftarlar, “Bunların hepsi karakersiz, hepsi satılmış. Türk'ün Türk'ten başka dostu yok.” Dediler.) (Fotomaç, 25.11.1998)
- Türkiye Sizinle Gurur Duyuyor (Tabii ki önemli İtalyanların katil Apo'ya sahip çıkması...İade etmemesi...ve Juventus'un bir İtalyan takımı olması...Unutmayalım

ki Galatasaray'ımız bir futbol maçına çıkacak...Sikorsky helikopterleri düşürmeye (!) ya da kısaca savaşa çıkmayacak...Juventus'u yenersek ...Şampiyonlar Ligi'nde çeyrek finale çıkarsak...ki bunlar olacak! O zaman Apo sever İtalya dersini alacak, dünya misafirperver Türklerin haklılığını anlayacak...Haydi aslanım, sana çok iş düşüyor...Çünkü omuzlarında 65 milyonun ağırlığı var! (Sabah)

- Cimbom katilden kurtuldu, Apo artık Roma'yı tutuyor. (4.12.1998)

Yaşanan belki de en trajik olay ise 6 Nisan 2000 tarihinde oynanan Galatasaray – Leeds United maçı öncesinde Taksim'de iki İngiliz'in öldürülmesiyle yaşanan gelişmelerdi. “6 Nisan 2000 günü İstanbul'da oynanan Galatasaray – Leeds United futbol karşılaşması öncesinde Taksim meydanında yaşanan ve iki İngiliz taraftarının hayatını kaybettiği kavga – linç girişimi sonrası Türk gazetelerinin hemen hepsi yaşananları Leeds taraftarlarına karşı nefret dolu bir dille aktardılar. Bu yayınların başında o dönem Yılmaz Özdil'in editörlüğünü yaptığı Uzan Grubu'na ait Star gazetesinin “Two Size” başlıklı haberi gelmişti. 2-0 Galatasaray galibiyetiyle biten maçı, Taksim'de öldürülen Leeds taraftarına gönderme yaparak ve tükürme efektini çağrıştırarak “Two Size” başlığıyla sunan haber, ulusal kimlik tabanlı-ırkçı nefret söylemi kullanıma dair bulunmaz bir örnektir. “ (Akın, 2010)

Two Size başlıklı haberin açıklamalarında ise oldukça ürkütücü ve futbolla alakası olmayan ifadeler yer almaktaydı. “Holiganların sokakta da, sahada da ağzını burnunu kırıdık...Biz Türkler, Avrupalı rakiplerimizi çiçeklerle karşılar, alkışlarla uğurlarız...Ama sizi, suratınıza TÜKÜREREK gönderiyoruz! Two...Two...İngiltere’ye kadar yolunuz var.” Sporun centilmenlik ve fair-play felsefesiyle örtüşmeyen ve tamamen nefret çığırtkanlığı üzerine kurulmuş, basında son yılların belki de en trajik, en korkunç nefret söylemi vakalarından biri olarak tarihe geçmiştir.

Aynı maçla ilgili o tarihte Fanatik gazetesinde spor yazarlığı yapan Osman Tanburacı da oldukça çarpıcı “tespitlerde” bulunmuştur. “...şimdi, kupaya kan bulandı, ayıp ettik, biz hep böyleyiz diyenlere soruyorum. İki birayı çekince senin bayrağına saldıran, kadınına kızına kışını başını gösteren bu ahlaksızlara karşı niye hala kendini suçlama kompleksine

düşüyorsun? Vazgeçin böyle cilalı laflar etmekten. Ya bu köpeklerin yüzünden benim evladım ölseydi?...Düşündünüz mü hiç?” (Fanatik, 8.4.2000)

2-0'ın “rövanş” mücadelesinde ise İngiltere'deki maç yine çok gergin bir atmosferde oynanmış ve 2-2 biten maç sonunda yine aynı gazete “çarpıcı” başlıklarıyla gündeme gelmeyi başarmıştır. “Dingiltere” manşeti bugün bile spor medyasındaki çarpıklıkları anlatırken, sıklıkla kullanılan ve sosyal medyada eleştiri yazılarında yer bulan bir başlık olarak anılmaktadır.

Bu tip nefret içerikli başlıkları bazen iki Türk takımının mücadelesi sonrasında bile görmek mümkün olabiliyor. Örneğin 31 Ocak 2010 tarihinde oynanan Sivasspor – Fenerbahçe

karşılaşmasından sonra atılan “Fenerbahçe Sivas’ı katletti” başlığı da futbol medyasındaki çarpıklığın ve nefret söylemi potansiyelinin belirleyicilerinden birisi olmuştur. Aralarında herhangi belirgin bir husumet olmayan iki takımın maçına, salt farklı bir sonuç elde edildi diye bu tip bir başlık atmak, sözüm ona Sivas’ta 1993 yılında yaşanan Madımak Oteli katliamına gönderme yapmak basın ilkeleri ve etikle bağdaşmadığı gibi, bu iki takım taraftarları arasında bir husumet doğmasına yol açabilir.

Spor medyası görüldüğü gibi kullandığı dil ve yaratmış olduğu söylemlerle sürekli olarak gergin bir futbol sistemi yaratmaktadır. Taraftarların arasında sportif rekabetin ötesinde, tamamen nefret odaklı ve yeri geldiğinde birbirine zarar vermeye kadar gidebilecek bir yarışma konsepti hazırlamaktadır. Cinsiyetçi, etnik kökenlere saygısız, kişileri belli kalıplar çerçevesinde değerlendiren bir medyanın varlığı, şüphesiz ki futbolun en önemli unsurlarından biri olan taraftarı da olumsuz yönde etkilemektedir. Artık her bir bireyin yazar olduğu sosyal medyada, nefret söylemi içerikli yorumlar yapan, oluşturdukları biz ve öteki kavramlarını hayatlarının hem gerçek hem de sanal kısımlarına başarıyla monte eden bir taraftar profili oluşmuştur. Bu profilin oluşumunda ise medya en büyük suçluların başında gelmektedir.

Yeni medya nedir?

Son birkaç yıldır kamuoyu yepyeni bir kavramla tanıştı: Yeni Medya. Yeni medya, bugüne kadar süregelen geleneksel medya akımının temel özelliklerini taşımasına rağmen, etki ettiği alan bakımından çok daha farklı bir konuma sahiptir. Geleneksel medya unsurları olarak bahsedebileceğimiz gazete, dergi, radyo, televizyon yayınları ve sinema filmleri bugün yerini korumakla beraber, ilgi hızlı bir biçimde yeni medyanın yaratmış olduğu içeriğe doğru kaymaktadır. Bunun en önemli sebebi hiç şüphesiz yeni medya ortamının sağladığı karşılıklı etkileşimdir.

“Yeni medya ortamının etkileşimsellik özelliği, iletişime zamanda ve uzamda karışıklık veya çok katmanlılık olanağını kazandırır.” (Binark, 2010) Belirli bir konu üzerinde yeni medya mecraları içinde aramalar yapan bir araştırmacı, internet üzerindeki çeşitli yönlendirmelerle birbirinden farklı kaynaklara çok rahat bir şekilde ulaşabilir. Örnek olarak Galatasaray futbol takımının tarihi üzerine araştırma yapmak isteyen bir kişi gerek yazılı gerekse görsel olarak pek çok kaynağa Google, Yandex gibi arama motorları sayesinde ulaşabilir. Araştırma yaptığı konuyla ilgili bir videoya YouTube üzerinden ulaştığında, aynı konuyla ilgili başka kullanıcılar tarafından yüklenen videolar da kullanıcıya ekranın sağ tarafında “tavsiye” edilir.

“Andrew Dewdney ve Peter Ride yeni medya ortamında etkileşimselliğin sağladığı olanakları şu şekilde sıralarlar: Etkileşimsellik, kullanıcı-türevli içerik üretimine olanak sağlar; etkileşimsellik kullanıcı arayüzünün tasarımında temel kavramlardır; etkileşimsellik, önceden tanımlanmış ve birbirine bağlanmış linkler ve yazılımlar arasında ve içindeki seçeneklerde gelişir; etkileşimsellik arayüzde birçok kişinin karşılıklı eylemesine ve katılımına olanak tanır” (Binark, 2010)

Kişiler “sanal” ortamda ilgi duydukları alanlarda çeşitli kaynaklar arasında rahatlıkla dolaşabilir, yorumlarıyla yeni tartışmalar açabilir ve tüm bunları yaparken sınırsız bir ifade özgürlüğü kullanabilir. Gerçek yaşamdaki tüm fikirlerini empoze edebilmek için en uygun ortamlardan biridir yeni medya. Bir başka deyişle günlük hayattaki pratikleri sıklıkla görebileceğimiz bir ekosisteme dönüşmüştür.

Söz konusu nefret söylemi olunca da durum pek değişmemektedir. “Yeni medya ortamındaki bir nefret sitesinden başka nefret sitelerine, belli bir konuda etnik gruplara, cinsel kimliklere ve yönelimlere karşı nefret söylemini yayan çevrimiçi haber sayfasından, yine böylesi bir video paylaşımına, ya da Facebook gibi popüler olarak kullanılan toplumsal paylaşım ağlarında örgütlenmiş nefret gruplarının duvarlarında paylaşılan ve beğenilen nefret söylemi içerikli video paylaşımlarına ulaşmak çok kolaydır.” (Binark, 2010) Etkileşimsellik kavramı tam bu noktada tekrar ortaya çıkar çünkü tüm bu çevrimiçi materyal herkese açıktır ve kullanıcılar diledikleri takdirde bu materyallere gerek sözlü gerekse görsel olarak hazırlayacakları yorumlarla katkıda bulunabilirler. “Örneğin, bir toplumsal paylaşım ağında kullanıcı kendisinin ürettiği bir siyasi kimliğe, cinsel kimliğe ve yönelime veya etnik bir azınlığa karşı hakaret içeren, aşağılayan, küçük düşüren, basmakalıp yargılardan beslenen bir metni, bir video klibi yükleyerek, diğer kullanıcıların yorumuna açabilir.” (Binark, 2010)

Yeni medya yukarıda bahsedilen yapısı itibariyle nefret söylemi içeriğinin üretilmesi için oldukça elverişli bir ortamdır. Kişilerin sanal profillerle yer alıp, gündelik hayattaki düşünce ve pratiklerini rahatlıkla entegre ettiği bir mecra olarak karşımıza çıkar. Kişi sanal olsa da gündelik hayattaki tüm düşüncelerini bu yeni ekosisteme aktarır ve oradaki varlığını yaşatmaya çalışır. Örneğin bu kişi bir Galatasaray taraftarıysa, gündelik hayatında maça gidip, takımının lisanslı ürünlerini satın alıyorsa, Facebook, Twitter gibi sosyal

medya mecraları üzerinden takımıyla ilgili hesapları takip ediyor veya taraftar gruplarına ait forumlarda takım, lig sistemi, vb. gibi konularda tartışmalara giriyor demektir. Tabii ki bu her taraftar için geçerli olan bir durum değildir ancak Twitter ve Facebook gibi mecralardaki takipçi taraftar sayılarına bakıldığında, yeni medyanın da her geçen gün taraftarlar ve kulüpler için ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır. 27 Mayıs 2012 itibariyle Twitter üzerinde Galatasaray Spor Kulübü'nün 1.340.984, Fenerbahçe Spor Kulübü'nün 900.990 ve bir Anadolu takımı olan Bursaspor'un 14.453 takipçisi bulunmaktadır.

Ötekinin Yeni Medyadaki Konumlandırması

Gündelik hayatta nefret söyleminin en belirgin alt kümesi olan “biz” ve “onlar” miti, yeni medya üzerinde de kolaylıkla yaratılmaktadır. Daha detaylı bir analiz için sosyal psikolojinin iç grup ve dış grup kavramlarını irdeleyebiliriz. “Sosyal Psikoloji dilinde "iç grup" kişinin dahil olduğu grup, "dış grup" ise kişinin dahil olmadığı gruptur (dolayısıyla bir insanın iç grubu, başka bir insanın dış grubu, ya da tam tersi olabilir).”³ Nefret söylemi üretiminde belirleyici kavramların başında iç grup ve dış gruplar gelir. Kişiler, kendilerini mensup olarak belledikleri grupları ve bu gruba ait diğer mensupları koruma eğilimindedirler. Koruma eğilimi daha öteye gidip, kendi grubuna ait olmayan bireyleri dışlama ve aşağılama boyutuna ulaştığında ise bu durumu nefret söylemi olarak belirtmemiz son derece olağandır.

“İç grup yanlılığının en endişe verici yanlarından biri ne kadar kolay tetiklenebildiğidir. Bu bulgu Bristol, İngiltere’de Henri Tajfel ve meslektaşları tarafından yapılan bir dizi deneyle

³ <http://www.understandingprejudice.org/apa/turkish/page6.htm>

belgelenmiştir (1970, 1981). Tajfel ve meslektaşları günümüzde "minimal grup yöntemi" olarak bilinen yöntemi bulmuşlardır -- bu deneysel teknikte birbiriyle tanışmayan insanlar en küçük bilgiye dayalı olarak gruplara ayrılırlar (ör. bir resmi diğerine tercih etmeye, hatta sadece yazı-tura atmaya dayalı olarak). Tajfel'in keşfettiği, herhangi bir farkla oluşturulan grupların iç grup yanlılığına eğilimli olduklarıdır. Gruplara ayrıldıktan birkaç dakika sonra insanlar kendi gruplarını diğer gruplardan üstün görmeye başlamış, ve sık sık diğer gruplara karşı çıkarlarını korumaya çalışmışlardır.”⁴

Taraftar forumlarında veya belirli bir taraftarın Facebook, Twitter, Youtube gibi mecralarda yaptığı paylaşımlarda bu durumu sık sık görebiliriz. Bir Bursaspor taraftarı eğer ki objektiflikten uzak bir duruştaysa, şartlar ne olursa olsun kendi grubunun yanında hareket eder. Taraftar olmanın ve aynı gruba mensup olmanın verdiği güçle kişi “renktaşıyla” beraber ötekine karşı mücadele etmeye her zaman hazırdır. Bu kimi zaman rakip takımdır, kimi zaman federasyondur, kimi zaman müsabakada görev alan emniyet güçleridir.

Yeni medyada da biz ve ötekinin konumlandırması, nefret söylemini incelerken mutlaka değinilmesi gereken bir konudur. Konuyla ilgili Aynur Köse'nin “Milliyetçiliğin Gündelik Üretiminde İnternet: Gazetelerin Forum Sayfaları Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışması sosyal medyada üretilen tarafları görmemiz açısından incelenmelidir. “...çalışmasında bireylerin sanal ortamdaki kamusal katılımlarında “biz-onlar” ve “iyi-kötü” ayrımlarını ürettikleri gözlemlenmiştir. Örneğin Milliyet gazetesinin çevrimiçi haber portalında haber yorumlarına “onlar” ayrımı, sıklıkla “hain”, “iğrenç insanlar”, “nankör”, “bölücü”, “çapulcu”, “kalleş” gibi nitelermelerle kullanıcı tarafından betimlenmiştir.” (Binark, 2010) Gündelik hayatımızda karşı olunan, dışlanan ve ötekileştirilenler için kullanılan tanımların

⁴ <http://www.understandingprejudice.org/apa/turkish/page7.htm>

neredeysi hepsi aynı şekilde yeni medya ortamına da aksetmektedir. Ait olunan grup ise genellikle olduğundan daha abartılı bir şekilde, yeni medya ortamının sağladığı şartlarla daha coşkulu ve daha “kutsal” bir biçimde ifade edilir.

Video Paylaşım Ağları

Video paylaşım ağları nefret söylemi üretimine oldukça elverişli mecralardan biridir. Bu tip mecralarda oluşan nefret söylemini daha iyi analiz etmek için önce bu sitelerin yapılarını ve temel fonksiyonlarını incelemek gerekir.

“Video paylaşım ağları, kullanıcıların, ağ sunucularına dosya yüklemesine olanak tanır. Bu bakımdan diğer pek çok İnternet uygulamasından farklı değillerdir.” (Çomu, 2010)

Özellikle web 2.0 çağından sonra video paylaşım sitelerinin önemi daha da artmıştır.

Çünkü web 2.0’ın temel amacı kullanıcı bazlı bir çevrimiçi ortam yaratmak ve

etkileşimselliği en üst noktaya çıkarmaktır. Kullanıcı illa ki video paylaşmak zorunda

değildir. Söz konusu etkileşimselliğe katılmak için izleyici olmak da yeterlidir. İnternet

kullanıcılarının ilgi alanları dahilindeki videolara ulaşmak için çeşitli alternatifleri vardır.

Bir kullanıcı var olan video sitelerinin arama motoru kısmına izlemek istediği videonun

başlığını yazarak arama yapabilir ve çıkan alternatifleri izleyebilir. Örnek olarak bir

Bursaspor taraftarı, kendi takımıyla ilgili bir videoya ulaşmak istediği zaman, YouTube ya

da benzeri bir video portalından ilgili kelimeleri yazması yeterlidir. Önüne pek çok

alternatif çıkacaktır. Kişinin aradığı dokümana göre aramalar daha da spesifik hale

gelebilir.

“Video paylaşım ağlarındaki videoların kullanıcılara ulaşmasını sağlayan bir diğer yöntem

ise toplumsal paylaşım ağları ile kurulan senkronizasyondur. Facebook gibi toplumsal

paylaşım ağlarına/ağlarında videoya ait bağlantının paylaşılmasıyla bağlantı adresi çok

daha fazla kullanıcıya ulaşmış, çok daha fazla kullanıcı da videoya ulaşabilme imkanı edinmiş olur.” (Çomu, 2010) Taraftar gruplarının özellikle Facebook ve Twitter üzerinden bu tip videoları paylaşmaları sıklıkla görülen bir hadisedir. Örneğin bir derbi galibiyetinden sonra Facebook hesaplarına giriş yapanlar, kendi sayfalarında sıklıkla o maçla ilgili videolar, görseller veya iletilerle karşılaşır. Hususi olarak video paylaşım sitelerine giriş yapmaya gerek kalmamakla beraber, videonun alt kısmındaki yorum hanesinde de diğer renkteşlerinin yorumlarını okuyabilme ve onlara cevap verebilme yetisine sahip olurlar.

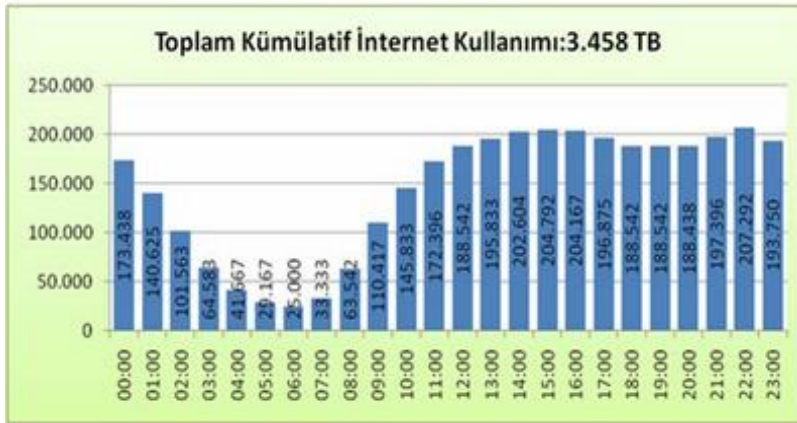
“Toplumsal paylaşım ağlarının dinamikleri, video paylaşım ağlarının kendisinden çok daha farklıdır.” (Çomu, 2010) Günümüzde video paylaşım ağları, sosyal paylaşım ağlarının alt kümesi gibi konumlandırılmıştır. Bir kullanıcı beğendiği bir videoyu genellikle Facebook veya Twitter sayfasında paylaşarak, takipçilerinin veya arkadaşlarının da videoyu izlemesine ön ayak olur. “Videolar bakımından ele alındığında, genellikle toplumsal paylaşım ağları, video paylaşım ağlarındaki videoların çok sayıdaki kullanıcıya tek bir fare hareketiyle ulaşabilmesini sağlamaktan ibarettir. Bu bakımdan videoların dolaşıma girmesindeki etkileri yadsınamaz, azımsanamaz. Ancak videoyu sunucularında barındıran ve esas yayın hizmetini sunan ağ, çoğunlukla video paylaşım ağıdır” (Çomu, 2010) Facebook ve Twitter gibi toplumsal paylaşım ağları, bu tip videoların paylaşımında kusursuz bir huni işlevi görürler. Öyle ki kullanıcı, video paylaşım sitesinde arama yapmak zorunda kalmadan, arkadaşının ya da takip ettiği kişinin paylaştığı linke tıklayarak videoyu izleyebilir. Web 2.0’ın yaratmak istediği de tam olarak budur. Etkileşimselliğin en üst noktaya çıktığı, kullanıcılar arası paylaşımın “önleneemediği” bir ekosistem, yeni medya düzeninin internetin ilk çıktığı yıllardaki ortamına göre bir devrim niteliğindedir. İçerik

üretimi ve üretilen materyallerin büyük kitlelere ulaşabilir hale gelmesi web 2.0 teknolojisinin getirdiği en büyük yeniliktir.

Video Paylaşım Ağlarının İnternet Kullanımındaki Yeri

Türk Telekom'un internet sağlayıcılarından TTNET'in blogunda yer alan bir araştırma yazısında, video paylaşım ağları hakkında oldukça detaylı bir tablo ile karşılaşyoruz.

Geçtiğimiz 2011 yılının en uzun gündüzünün yaşandığı 21 Haziran 2011 tarihi baz alınarak yapılan araştırmaya göre, Türkiye'de İnternet gündelik hayatın önemli bir alanını kaplamış bulunuyor. Toplam kullanımın 3,458 TB'lık bir hacme ulaştığı günün saatlik verileri aşağıdaki tabloda görülebilir. (Şen, 2011)

Kaynak: TTNET Blog

Kullanım alışkanlıklarına bakıldığında, günün farklı saatinde aktif olarak internette gezinen bir kitlenin olduğu gerçeğiyle karşılaşyoruz. Her ne kadar gece saatlerinde düşüş gösterse de, kullanım her daim var olan bir durum. Peki bu kullanım nasıl parçalara ayrılıyor?

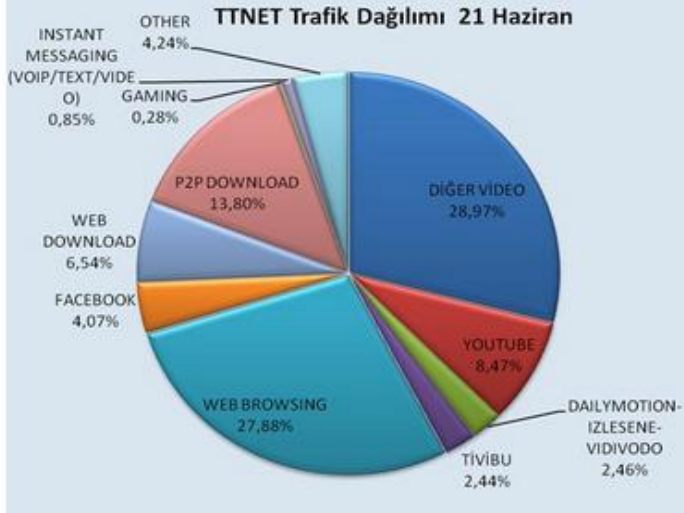
“TTNET’in 21 Haziran özelinde açıkladığı tabloya ve zaman zaman yaptığı araştırmalara bakılırsa internet trafiğini en çok meşgul eden eylem video izlemek. Türkiye’de Youtube

hariç video sitelerinde video izlemek internet trafiğinin yüzde 28,97'sini oluşturuyor. Youtube ise tek başına trafiğin yüzde 8,47'sini yaratıyor. Facebook ve Youtube'dan sonra en çok video izlenen sitelerden www.dailymotion.com, www.izlesene.com, www.vidivodo.com yüzde 2.46'lık bir trafik yaratıyor. Bu üç veri toplandığında ise yüzde 39,88 oranında bir trafik ortaya çıkıyor.” (Şen, 2011)

Diğer ülkeler baz alındığında da Türkiye'nin video izleme bakımından “önde gelen” ülkelerden biri olduğu görülüyor. “Türkiye video izleme konusunda Avrupa'nın ikincisi. comScore firmasının araştırmasına göre Avrupa'da en çok video izleyen ülke olan Almanya'nın hemen ardından Türkiye geliyor. Araştırmaya göre Nisan 2011'de Almanya'da 45 milyon tekil ziyaretçi ortalama 187 video için 19,6 saat görüntü izledi. Türkiye'de ise 20,7 milyon tekil ziyaretçi ortalama 169 video için 18,7 saatlik görüntü izledi. İngiltere ise 17 saatlik izleme oranı ile üçüncü sırada yer aldı.” (Şen, 2011)

Sosyal medya kanallarının birbirleriyle iç içe olması video izleme alışkanlığı gibi basit kalemleri bile etkilemekte. Türklerin diğer Avrupa ülkelerine göre ayırt edici özelliklerinden birisi de videonun izlendiği mecra. Yurtdışında genellikle direkt olarak video sitelerinden izleme yapılırken, Türkiye ise özellikle Facebook üzerinden paylaşılan videoları daha çok seyrediyor. Bunun en temel sebebi ise kişilerin her gün mutlaka Facebook hesaplarını kontrol etmesi ve kendi zaman akışlarında Facebook arkadaşlarının ya da beğendiği sayfaların paylaştığı unsurları rahatlıkla görebilmesidir. Böylece saatlerce kocaman bir havuzda video aramak yerine, kendi ilgi alanında olan ya da beğenisine güvendiği kişilerin paylaştığı videolarla vakit geçirebilmektedir. Bu duruma bir nevi sosyal medya tembelliği de diyebiliriz.

Türkiye’de internet kullanıcılarının internet üzerindeki trafiği ve nelere zaman harcadıklarını aşağıdaki tabloda görülebilmektedir.

Kaynak: TTNET Blog

YouTube Verileri

Tabloda da görülebileceği üzere video izleme günümüzün internet kullanıcıların büyük bir bölümü tarafından yapılan bir eylem. Gerek kolay takip edilebilirliği, gerekse başka kaynaklara kolayca kullanıcıları yönlüyor olması videonun bu derece gündelik hayatta yer kaplayan bir olgu olmasını sağlıyor. YouTube’un %8.47 gibi önemli bir pay alması ise markanın gücünü ispatlar niteliktedir. Toplam video izleme oranının %25’i civarında bir rakamı tek başına üstlenmektedir.

Şubat 2005’te kurulan YouTube, resmi olarak Aralık 2005’te günlük 8 milyona yakın bir tıklanma oranıyla yayın hayatına başlamıştır. “Broadcast Yourself” yani “Kendin(i) Yayınla” mottosuyla, Haziran 2006’da, yani yalnızca 6 ay sonra 100 milyonluk izlenme oranıyla beraber, günde 65.000 video yüklenme rakamıyla müthiş bir sosyolojik fenomen

olduğunu kanıtladı. 2006 yılının Ekim ayında Google tarafından 1.65 milyar dolara satın alınan YouTube'a her saniye 1 saatlik video yükleme işlemi yapılmaktadır. Günlük 4 milyarın üzerinde video izlenme oranı, aylık birbirinden farklı 800 milyon ziyaretçisi ile YouTube son on yılın en önemli sosyal medya fenomenlerinin başında gelmektedir.⁵

Site trafiğinin %70'i ABD dışından gelmektedir. 39 farklı ülkede, 54 farklı dilde videoların bulunduğu YouTube'un Türkiye rakamları da oldukça çarpıcı. Yakın bir zamana kadar Türkiye'den erişimi yasaklı olan YouTube, bu süre zarfında bile en çok erişilen 8.site olma özelliğine sahiptir.

Video kullanımının nedenleri

“Günümüzde bilgisayarların kazandığı hız ve yazılımların bu hıza paralel bir biçimde gelişmesiyle, standart ev kullanıcıları dahi oldukça başarılı videolar hazırlayabilmektedirler. Microsoft'un Windows işletim sistemiyle birlikte sunduğu Windows Movie Maker ya da biraz daha profesyonel Adobe Premier gibi yazılımlar aracılığıyla her kullanıcı, biraz merak ve emekle birlikte kendi videolarının kurgusunu yapabilecek teknik imkana sahip hale gelmiştir.” (Çomu, 2010) Videoları ortaya çıkardıktan sonra dolaşıma sokmak ise çok daha kolay bir hale gelmiştir. Kişilerin önünde birbirinden farklı paylaşım siteleri bulunmaktadır.

Video gelişen teknolojiyle beraber kişilerin duygu ve düşüncelerini anlatmak için en sık kullandığı unsurlardan birisi haline gelmiştir. Öyle ki 2.Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası, savaştan önce ve savaş sırasında çeşitli videolar aracılığıyla propagandalarını yapma ihtiyacı duymuşlardır. İradenin Zaferi ve Olimpiyat adlı 2 farklı propaganda filmi çeken ünlü yönetmen Leni Riefenstahl, Nazilerin ırk oluşturma amacına görsel

⁵ http://www.youtube.com/t/press_statistics

materyaller hazırlayarak hizmet etmiştir. Bugün de çeşitli organizasyonlar için video paylaşım ağlarının önemli bir propaganda mecrası olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Örneğin, Adalet ve Kalkınma Partisi www.akkanal.com sitesi üzerinden bugüne kadar yapmış olduğu icraatları, ilerleyen dönemdeki planlanan faaliyetleri ve halkın görüşlerini videolar aracılığıyla yayınlamaktadır.

Yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran en önemli özelliklerden biri de kullanıcılar tarafından içerik üretilmesi durumudur. “Geleneksel medya maliyeti yüksek bir medyadır. Dolayısıyla içerikler profesyonel olarak işlerini yapan kişilerce üretilir.” (Çomu, 2010) Yeni medyadaki etkileşimsellik ise tüm kullanıcıları çevrimiçi ortamın etkin bir üreticisi konumuna getirir. Kullanıcı türevli içerik ise zamanla politik, dini, sosyal ve benzeri olguların tartışılmasına katkıda bulunur. Bu açıdan bakılınca yeni medya oldukça demokratik ve ifade özgürlüğünün sınırsız olduğu bir ortamdır. İfade özgürlüğü söz konusu olduğunda ise yine nefret söylemi kavramıyla karşılaşmaktayız. Kullanıcı türevli olarak üretilen içeriğin nefret söylemi içermesi çalışmanın en başında yer alan ifade özgürlüğü çelişkisi konusuna geri dönmemizi gerektirmektedir. Sosyal medyanın yapısı itibariyle bu tip nefret söylemi vakalarını bulmak ve faillerine yaptırım uygulamak oldukça zordur.

“Yeni medya ve özellikle internette bir içeriği üreten ve dolaşıma sokan kullanıcı çoğunlukla anonimdir. Dolayısıyla ortaya çıkabilen nefret düzeyi çok daha yükselmekte, nefret içeren unsurların sayısı da çok daha fazla olabilmektedir.” (Çomu, 2010)

Kullanıcının görünmezliği, belli bir “biz” olgusunun üyesi olması ve yaratmış olduğu nefret söylemi içeriğinin desteklenmesi, sosyal medyada bu tip vakaların artmasının en temel sebeplerindendir.

Video Paylaşım Türleri ve “Demokratik” Ortamın Sağlanması

İnternet üzerinde yer alan video paylaşım sitelerinde, kullanıcılar tarafından havuza atılan videolar kendi içlerinde farklı gruplara ayrılır. Televizyon veya radyo yayınlarından alınan kayıtlar, animasyonlar, ses kayıtları gibi paylaşımlar ön plana çıkmaktadır. Son dönemde şirketlerin ve bazı organizasyonların da YouTube kanalları artış göstermektedir. Örneğin 2012 yapımı Ay Yapım’ın “Son” adlı dizisi yayınlandıktan sonra YouTube kanalına da yüklenmektedir. Böylece kaçırılanlar veya tekrar seyretmek isteyenler bu kanal aracılığıyla diziyi seyredebilmektedirler.⁶

“Bilindiği gibi televizyon yayınlarının en büyük dezavantajı anlıksallığıdır. Bir an yayınlanır, izleyen izler. İzleyemeyenlerin izleme imkanı ancak yayının tekrarlanması durumunda vardır. Oysa video paylaşım ağlarına, yapılan kayıtların yüklenmesi ile televizyon yayınları anlık olmaktan çıkmaktadır.” (Çomu, 2010)

Televizyon veya radyo kayıtları dışından kullanıcıların el kamerası veya cep telefonları vasıtasıyla çekip yüklediği videolar da oldukça popülerdir. Bu tür videolarla ünlü olan pek çok karakter de vardır. Etkileşimsellik olgusu sayesinde çok basit bir mahalle kavgası bile kişi tarafından izlenip, bir sosyal fenomen haline dönüşebilmektedir. Son olarak Mayıs 2012’de ortaya çıkan “Olum Bak Git” başlıklı video sosyal medyada yayınlandığı gün itibariyle ana gündem maddesi olmuştur. Youtube üzerinde birbirinden farklı kullanıcıların yüklediği video yüzbinlerce kişi tarafından paylaşılmış, bazı kullanıcılar tarafından da mizahi içerikli alternatif videolar paylaşımına girmiştir.

Videoların analizinde en başta vurgulanması gereken nokta videoların kullanıcının amacı doğrultusunda şekillendiği gerçeğidir. İçeriği ne olursa olsun, kullanıcının iletmek istediği bir mesaj barındırmaktadır. Nihayetinde izleyicilere de etkin bir şekilde videoya

⁶ <http://www.youtube.com/user/sondizitv?feature=g-all-shu>

yorumlarıyla katılma imkanı sağlayan görsel paylaşım ağları oldukça demokratik bir ortama ev sahipliği yapmaktadır.

Video Paylaşım Siteleri ve Nefret Söylemi

Video paylaşım sitelerinde kullanıcılar izledikleri videolara diledikleri şekilde yorum yapabiliyorlar ya da herhangi bir yazılı yorum getirmeden sadece “beğen” ve “beğenme” seçeneklerini tıklayarak görüş belirtebiliyorlar. Salt bu haliyle, video paylaşım ağları belki de en sağlıklı sistem olan katılımcı demokrasiye büyük katkıda bulunuyor denilebilir. “Ancak her kesimin kendi görüşünü rahatlıkla ifade edebilmesi, uygulamada her zaman demokratik biçimde işlememektedir. Yüksek düzeydeki küfürler ve hakaretler videoların kendilerinden ziyade yorumlarda görülebilmektedir. Üstelik yorumlarda karşıt görüştekilerin birbirlerine hakaret etmeleri, sövüp saymaları için söz konusu videonun, ötekileştirilen herhangi bir kesimle ilgili olması da şart değildir. “Biz ve onlar”, “ben ve öteki”, yorumlarda, yorumu yazan kullanıcı ile karşıt görüşteki kullanıcı arasında da kurulmaktadır.” (Çomu,2010)

Videoların yorum kısımlarında ağırlıklı olarak etnisiteye dayalı nefret söylemi içeriğine rastlanır. Konuyla direk ilgisi olmasa bile bir yerden sonra hakaretlerin etnik olgular etrafında şekillendiği görülür. Ermeni, Yahudi, Rum, Yunan dölü gibi kavramlar kullanılan hakaretler arasında en belirgin olanlarıdır. Bunların yanı sıra cinsel kimliğe dayalı, “ibne”, “kari”, “dönme” gibi hakaretler de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. “Kullanıcılar tarafından video paylaşım ağlarında gerçekleştirilen nefret söylemine bakıldığında, en genel haliyle “biz”, “Türk”, “Beyaz”, “Sünni Müslüman”, “Heteroseksüel” ve “Erkek” olarak tanımlanabilecek unsurlardan oluşmakta ve bu unsurların dışında kalan herkes nefret söyleminin hedefi olmaktadır.” (Çomu, 2010)

Araştırmanın konusu futbol olduğundan, futbol temalı bir video üzerinden nasıl nefret söylemi içeriği üretilebildiğini incelemek doğru olacaktır. Futbol yapısı gereği sadece sahadaki futbolcuları değil, taraftarları da “karşı karşıya” getirdiğinden, özellikle yeni medya gibi “demokratik” bir platformda, bu taraftarlar arasındaki keskin ve nefret içerikli tartışmalara rastlamak oldukça sıradan bir duruma gelmiştir.

Örneğin Youtube’da yer alan “ Kürt Futbolcular” başlıklı videoda, içerik olarak bazı futbolcuların görselleri dönmektedir ve bu futbolcuların Kürt kökenli oldukları belirtilmektedir. Oldukça sıradan ve seçim yapılamayacak bir durum olmasına rağmen, yorum yapan kullanıcıların tartışmayı çok farklı noktalara götürdükleri saptanmıştır.⁷

Yorum 1: k1nq0tt0m4n adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Bu kürt lere sadece gülün arkadaşlar zaten onlar bu ülkenin soytarılarıdır biri mağrada kurdistan kurar biri mesut özil i kürt yapar bobo yu ekrem dağ yapar bide kürt yapar üğstüne siqtimin göötten türemiş neslii sizi apo babayın gotne soqarım mesut özil in dişli kromponlarını=:))))))”

Yorum videonun içeriğiyle herhangi bir bağlantı kurmamakla beraber, direkt olarak Kürt kökenli kişilere karşı nefret söylemi içermektedir. Yorumu yapan kişi dışında 11 kişi de bu yorumu beğenerek bu nefret söylemine ortak olmuşlardır.

Yorum 2: zerkaunit adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Amina koyim bukadarda olmaz lan utanin her ünlüyü Kürt yaptiniz Eren derdiyok, Mesut özil ve ve ve hepsi namuslu türkdür ORUSBU COCUKLARI kendinize gelin”

⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=ViMT5PDx4w4>

Bu yorumda da videoda görselleri bulunan futbolcuların bazılarının aslında Kürt olmadığı, videoyu yükleyenin bu kişileri “Kürt gibi” göstererek büyük bir utanç kaynağı olduğu ve namus kavramı ile Türklüğün ilintilendiği görülmektedir.

Bu yorumlara itiraz eden bazı duyarlı kullanıcılar da görülmektedir ancak bazı kullanıcılar yapılan yorumların yanlış olduğunu söylerken bile küfür içerikli yorumlar yapabilmektedir. Örneğin yorum 1’i yapan k1nq0tt0m4n adlı kullanıcıya cevap olarak, “faruismok” adlı kullanıcı aşağıdaki yorumu yazmıştır.

Yorum 3: “orospu çocuğusun sen işte senin gibi piçlerden dolayı şimdi bu hale geldik bi ırkın hepsine birden küfrediyon söylediğin sözlere bak piç”

Sözde karşısındaki kişiyi işlediği nefret söyleminden ötürü eleştirirken, kendisi de küfür içerikli bir yorumda bulunarak mevcut nefret söylemi kümesinin daha da genişlemesine neden olmuştur.

Yorum 4: gaddarinfazci adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Ey Kürt Arkadaşlarım bu oruspu çocukları ırkını siktiğim türkler ancak sanal üzerinden küfür eder. Mesut özil akrabamdır bu oruspu çocukları çokmu seviyor bizi bize sahip çıkıyorlar ırkını siktiğim türkler siz hayalde yaşarsınız biz gerçekte..”

4.yorumda da görülebileceği üzere nefret söylemiyle karşı karşıya kalan grubun ya da kişinin sevenleri ya da temsilcileri de etkileşimselliğin verdiği imkanla bu tür yorumlara cevap verebilmektedir. Ancak ne yazık ki bu yorumlar çoğu zaman aynı şiddetle ve aynı nefret söylemi içeriğiyle karşımıza çıkmaktadır. En son yorumda, nefret söylemine maruz kalan ırk taraf değiştirmekle beraber, içerik olarak herhangi bir değişiklik olmamaktadır.

Bu video örneğinde görüldüğü gibi bazı durumlarda videonun kendisinden çok yorum kısmında yapılan tartışma dikkat çekmektedir. “Yorumlardaki söylem, videonun söyleminden farklı olabilir çünkü yorumlar, doğası gereği farklı kullanıcıların izledikleri meta ile ilgili olarak ortaya koydukları düşüncelerdir.” (Çomu, 2010)

Karşılıklı atışmalar halinde ilerleyen tartışmalara bakıldığında, bazı tartışmaların yeni videolar türettiği de görülmektedir. Özellikle geçmişteki dönemde Atatürk’le ilgili videolar yüklediği düşünülen Yunan milliyetçileriyle Türk milliyetçileri arasındaki mücadeleye bakıldığında, bu tip bir çekişme görülmektedir. Hatta YouTube’un bir dönem Türkiye’de yasaklanma sebebi bu anlamsız çekişmeler nedeniyle olduğu bilinmektedir. Bir Yunanistan vatandaşı YouTube kullanıcısının yüklemiş olduğu, animasyon yöntemiyle hazırlanan ve Atatürk’ün ağzından çeşitli hakaretler ediliyormuş gibi duyuran video nedeniyle siteye erişim uzunca bir süre engellenmiş olarak kaldı. “Bu video hakkında yapılan şikayet neticesinde Türkiye Cumhuriyeti İstanbul Nöbetçi 1. Sulh Ceza mahkemesince YouTube’ye erişimin engellenmesini öngördü. İlgili karar Türk Telekom’a iletilerek 07 Mart 2007 tarihinde YouTube.com adresine yukarıda belirtilen mesajda anlatıldığı üzere erişim engellendi.”⁸

Video daha sonra YouTube yönetimi tarafından, gelen şikayetler üzerine kaldırıldı. Bu süre zarfında ise Türkler tarafından, bahsi geçen videoya cevap niteliğinde çeşitli videolar hazırlandı ve paylaşımına sokuldu. Temeli milliyetçi ve militarist bir bakış açısıyla hazırlanan videoların büyük bir çoğunluğu nefret söylemi unsurları barındırmaktaydı.

Asilturk19 adlı kullanıcı tarafından yüklenen “RE:Kemal gay turk diyen o piçe cewabim(my answer)” başlıklı videonun yorumlarında da tartışma yine iki kullanıcı

⁸ <http://birhelkedolusubilgi.blogspot.com/2007/03/youtube-mahkeme-karar-ile-engellendi.html>

arasında karşılıklı küfürleşmeye doğru gitmektedir. Öyle ki bu iki kişi birbirlerinin dilini anlamamakta ve kendi konuşabildikleri dillerde “yazışmaktadırlar”.

Yorum 1: danishandsomelike adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır. Kullanıcının hangi ülke vatandaşı olduğuna dair spesifik bir veri yoktur.

“u son of a bitch just called an faux person gay.how pathetic! yarrak yala orosbu turk!!!

FUCK U U SON OF A BITCH!!!!”

Danishandsomelike adlı kullanıcıya cevap olarak vedaistan adlı kullanıcının yorumları da nefret söylemi içermektedir.

Yorum 2: vedatistan isimli kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“yarrağımın kurma kolu ezikliğiniz burdan belii amk.. sırf küfür etmek için girip bu videoyu izlemişsin amına çaktığının evlatları... nasıl siktik sizleri izmirde.. viyana kapılarında nasıl bağirttik geçmişinizi... orrrroosssspuuu çocuuuuu.... sen ananın amındaki kozalakları topla ondan sonra gel piçinyo...”

2.yorumda görüleceği gibi sıradan bir videonun 2 kişi arasındaki tartışması, konuyla hiç bağlantısı olmayan noktalara kadar varabiliyor ve ülkelerin geçmişlerindeki vakalara sözüm ona göndermelerle daha da tehlikeli boyutlara varabiliyor. Karşı taraftakini tanımama, herhangi bir şekilde fiziksel bir etkileşime geçmeme, karşı tarafın yaşadıklarını ya da mevcut konjonktürünü bilmeme ve tüm bu hadiseleri bilmediğini bilmeme sendromu yaşanmaktadır. “Biz” ve “öteki” konumlandırması özellikle iki “düşman” ülke kullanıcıları arasında çok daha “kolay” bir şekilde kurgulanmakta ve nefret söylemi kavramı görsel ve metinsel içerik olarak önlenemeyen bir hızda büyümektedir.

YouTube yapısı itibariyle bu tür yorumlara bir denetim uygulayamıyor. Her gün yüklenen video sayısını ve erişim sağlayan kullanıcı sayısını düşündükçe, bir denetim mekanizmasının yaratılmasının da çok zor olduğu görülecektir. Ancak YouTube yönetimi bu konuda hassas bir tavır sergilemeye çalışmaktadır. YouTube kullanıcılar için sitede uyulması gereken çeşitli kurallar belirlemiştir. Topluluk kuralları olarak adlandırılan kurallardan nefret söylemiyle ilgili olan şu şekilde yer almaktadır: “ İfade özgürlüğünü destekliyor ve herkesin popüler olmayan bakış açılarını ifade edebilmesini savunuyoruz. Ancak nefret söylemine (bir gruba ırk veya etnik köken, inanç, engellilik, toplumsal cinayet, yaş, veteran statüsü ve cinsel yönelim/cinsiyet kimliği temelinde saldıran, aşağılayan ifade) izin vermiyoruz.”⁹ Bu maddeye göre yukarıda gösterilen tüm yorumlar YouTube tarafından barındırılmaması gereken materyallerdir. Ancak denetim mekanizmasının yeterince etkin çalışmaması nedeniyle, bu tip vakalar gittikçe artış göstermektedir.

Nefret söylemi içerikli videolar ve yorumlar ancak kullanıcılar tarafından şikayet edilirse kaldırılmaktadır. “YouTube örneğinde “Nefret dolu ve tacizkar içerik” başlığı altında yer alan “nefret veya şiddeti körüklüyor”, “kırılgan bireyleri taciz ediyor” ve “zorbalık yapıyor” şeklinde üç seçenek bulunmaktadır.” (Çomu, 2010) YouTube bu özelliği sayesinde nefret söylemiyle mücadele konusunda kullanıcıların vicdanına ve aklı selimine bırakıyor meseleyi. Duyarlı kişilerin bu tip videoları şikayet etmeleri, çevrelerini bu konuda bilinçlendirmeleri ve tüm kullanıcıların da aynı hassasiyeti göstermesi, nefret söylemi vakalarının azalmasında önemli bir rol oynayacaktır.

⁹ http://www.youtube.com/t/community_guidelines

Mevcut sistemde YouTube'un tek açığı dil farklılıklarından dolayı şikayetlerin alınamamasıdır. İngilizce olarak hazırlanan ara yüz, başka dillerde ortaya çıkan nefret söylemlerinin kolaylıkla rapor edilmesine engel olmaktadır.

Futbolun Olmazsa Olmazı: Taraftar

“Futbolun dünya çapında ilgi görmesinde, oyunun kendi özelliklerinden ve toplumsal değişim ile dönüşümlerinden kaynaklanan çeşitli nedenlerle birlikte, günlük yaşamla olan benzerliğinin “toplumdaki merkezi değerleri yoğunlaşmış biçimde görünür kılmasının” önemi büyüktür. Başka bir ifadeyle, bir futbol karşılaşmasında yaşamsal ilişkiler yoğunlaştırılmış biçimde karşımıza çıkar. Kazanıp kazanamadığını anlamak için yaşamdaki kadar uzun süre beklemeye gerek yoktur, en geç, karşılaşma sonrası sonuç öğrenilir.” (Sert, 2000; aktaran Acet, 2006)

Yaşamsal ilişkilerin tam merkezinde ise insanlar yani futbol dilinde taraftarlar bulunur. Taraftarın bu denli oyunun içinde, hatta oyunun dışındayken bile oyunun içinde kalabilmesini en iyi özetleyenlerden biri de Real Madrid'in efsane kulüp başkanlarından ve şu an maçlarını oynadığı stadyuma ismini veren Santiago Barnebau'dur: “Futbolun popüler oluşunun en önemli nedeni, bugünün insanının içini boşaltmak arzusuna imkan yaratmasıdır. Halk, statlarda en ünlü futbolculara bağırarak, evinde, işinde veya siyasi hayatta susmak zorunda kaldığı anların acısını çıkarır” (Kıvanç, 1965)

Taraftar stadyumda takımını desteklemekle kalmaz aynı zamanda elde ettiği kolektif gücü de sınama ve karşılaştırma imkanı elde eder. “Biz” her platformda “onları” yenmelidir. Bu

sadece skor üstünlüğüyle sahada alınan galibiyetle değil, tribündeki tezahüratlarla, görsel üstünlükle de elde edilmelidir.

“Takımımızın taraftarlarının stadyumu doldurması yeterli değildir; sizin kendinizi kıyaslayabilmeniz, takımınızı ne kadar sevdiğinizi gösterebilmeniz için rakip takım taraftarlarına ihtiyaç vardır. Çünkü rakip taraftarlar “onlar”dır ve aşağılık kimselerdir.

“Bizim takım”ın taraftarları ise hayranlık uyandırıcıdır” (Talismenler, 2012)

Taraftar bir sportif organizasyonun en önemli parçalarından biridir. Hele ki futbol gibi tüm aktörlerin bire bir oyuna etki ettiği bir sosyal fenomende, taraftarın oyun üzerindeki etkisi yadsınamayacak derecededir. Statların kapasitesinin on binlerle ifade edildiği günümüz futbol dünyasında taraftar, hem takımın sadık bir destekleyicisi hem de başarısındaki en önemli paydaşlarından biridir.

Taraftar bir nevi cemaattir. Belirli bir amaç doğrultusunda bir araya gelirler ve tuttukları takımı varlıklarını sorgulamadan desteklerler. Bir kulübün taraftar sayısını bazen binlerle, bazen milyonlarla ifade edildiği görülür. Durum böyle olunca da, birbirinden farklı taraftar profillerinin oluşması son derece doğaldır.

Mehmet Acet, “Sporda Saldırganlık ve Şiddet” adlı çalışmasında, futbol seyircilerini birkaç başlık altında toplar: Fanatikler, Mekancılar, Doyumsuzlar, Sabırsızlar, Deplasmanlılar, Takımla Şahlananlar, Uğura İnananlar, Bilmişler ve Rasyonel (Akılcı) Seyirciler. Bu grupların hepsi benzer özellikleri barındırırsalar da, farklılığa düştükleri pek çok nokta da bulunmaktadır.

Çalışmada futbol seyircisinin temel özellikleri ve davranış tipleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Futbol seyircisinin üyeleri arasında belli ölçüde bir ilişki ve iletişim vardır. Bu, takım taraftarlığına dayalı bir ilişkidir. Günümüzde daha da belirginleşmiştir.
2. Teşkilatlanmaya ve ortak etkinliklere yatkındırlar. (Bu etkinlikler başkan, yönetim, sporcu ve amigoların çabaları ile olmaktadır)
3. Futbol seyircileri heyecan kitlesi hüviyetinde oldukları için kolay provoke edilebilir, heyecan kitlesinin mantığı ortadan kalkar.
4. Ancak spor karşılaşmasına ait kuralların caydırıcılığı nedeniyle temkinli davranışlara yatkındırlar.
5. Seyirci kitlesinde bilinçli kişilik kaybolur, bilinçaltı ile hareket eden kişilik devreye girer. (Le Bon, G. 1997)
6. Seyirciler bir araya geldiklerinde kişisel bilinçlerini o grubun bilinçlerine katar ve kolektif bilince sahip olarak kişisel bilinçlerinden uzaklaşırlar.
7. Fikirler, grup içinde etkileşim yoluyla aynı hedefe yönelir.
8. Kendilerine telkin edilen fikirlerin eylemine hemen başlama isteği ortaya çıkar.
9. Önceden tahmin edilen hareketleri vardır, ancak bu normal seyirciler için geçerlidir; holiganlar ve fanatikler için aynı şeylerin söylenmesi biraz zordur. (Tezahürat yaparlar, hakeme kızarak küfredebilirler, tepki gösterip karşılaşmayı terk edebilirler, slogan atabilirler, kendi sporcularına, yönetimlerine ve antrenörlerine, hatta rakip seyirciye kızabilirler) Holigan ve fanatiklerin ne yapacaklarının önceden tahmin edilmesi güçtür.
10. Kitleyle bütünleşen kişi, tek başına iken yapamadığı davranışlarına, frenleyebildiği iç güdülerine söz geçiremez ve kendi duygularından bütünüyle uzaklaşır; böylece kavga, dövüş, küfür gibi olumsuz davranışları daha rahat yapar. (Le Bon, G. 1997; Cebeci, D. 1995; Acet, M. 2001, Arkonaç, S. 1993)

11. Kelimelerden, tasvirlerden kolayca etkilenmek, en açık çıkarların ayak altına alınabilecek hareketlere sürüklenebilmek yönleriyle de kitle psikolojisi içerisine girdiği zaman ilkel insanlara yaklaşırlar. Kitle içindeki birey, rüzgarın kaldırdığı kum taneleri arasındaki bir kum tanesi gibidir. Bunlar tek tek ele alındığında barışsever insanlar olarak bilinirler. (Le Bon, G. 1997)
12. Futbol seyircilerinin muhakeme etme özelliği azalır; eylem ve hareket kabiliyeti artar.” (Acet, 2006)

Taraftarlar, içinde buldukları camialara kökten bir şekilde bağlıdırlar. Takım değiştirme vakalarının çok sık yaşandığı söylenemez. Takımdaşlık, aynı renklere gönül verme ve kolektif biçimde hareket etme kimisi için hayatının merkezinde yer tutarken, kimisi içinse sadece bir haftasonu aktivitesi olarak kalmaktadır. “Günlük hayatta bir futbol takımı taraftarlarının davranışlarına bakıldığında, bu kişilerin bir birlik içerisinde beraberce hareket ettikleri görülür. Bu kişiler artık birey olarak Ahmet veya Mehmet olmaktan çıkarlar ve kendilerini beraberlik hissettikleri grup içerisinde algılayıp birbirlerine benzer davranışlar gösterirler. Grup içindeki kişiler bu davranışları sergilerken diğer üyelerle ortak bir anlaşma sonucu belirlenen ve üyeler arası ortak davranışı ve tutumlar arası birliği sağlayan birtakım normlara (kurallara) bağlı kalırlar. Bu normlar, grup içerisinde üyelerin davranışlarını düzenler ve kontrol ederler. (Arkonaç, 1993)

Takım Tutmanın Nedenleri

İnsanlar sosyolojik olarak belli gruplara ait olmaya meyillidirler. Kalabalıklar içinde yalnız bir birey olmaktansa, belli başlı konularda ortak akıl yürütebileceği ve aidiyet duygusu hissedebileceği bir çoğunluğun varlığına ihtiyaç duyarlar. “Futbol takımı taraftarlığının,

psikolojik ve sosyal nedenlerle ortaya çıktığı söylenebilir. Her toplumda bireylerin çeşitli gereksinimleri vardır. Bireyler bunları, dürtü ve güdüleriyle davranışlara dönüştürürler ve doyuma ulaşırlar. Taraftarlar, zaman zaman kendi özel yaşamlarındaki beklentilerini ve umutlarını, takım veya kulübün başarıları ile doyurmaktadırlar.” (Acet, 2006)

Avrupa’da pek çok takım taraftarının o takımı tutmalarının altında sosyolojik faktörler yatar ve genellikle bölgecilik durumu söz konusudur. Kişiler doğdukları bölgelerin takımlarından birini tutarlar. Kozanoğlu da takım tutmanın altında yatan en önemli gerçeğin bölgecilik refleksi olduğunu belirtir: “ Dünyanın hemen her yerinde, taraftarlık tercihlerini belirleyen ana etken bölgeciliktir. “Bizim şehrin takımı, bizim kasabanın takımı” tutulur. İngiltere’de “Nottingham kömür diyarından Manchester United’a sevgiler getirdik” türünden pankartlara pek rastlanmaz. Oysa Türkiye’de basının ulusal gazete – yerel gazete ayrımı gibi bir ulusal takım – yerel takım ayrımı vardır.” (Kozanoğlu, 1990)

“Türkiye’de ise tarihsel süreç biraz daha farklı bir yol izlemişti. Futbol takımları, idealist gençlerin kurduğu ekipler olarak sahaya çıkmış; spor aşkına, zevkine maç yapmıştı. Bu etkinliği izlemek üzere sahaların kenarına toplanan kalabalıklar da ilk taraftar kitlelerini oluşturmuşlardı. Mensubu olduğu okulun öğrencilerinin kurmuş olduğu takımı ya da semtindeki gençlerin takımını destekleyenler varsa da, takım ile kitle arasında sarsılmaz bir bağlılığa dayanan taraftarlık anlayışı ancak sonraları oluşacaktı” (Gökacı, 2008)

Şehir takımları bulunmasına karşın, kişiler genellikle Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş gibi takımları desteklerler. Eğer ki bu kişi Kocaeli de yaşıyorsa, birinci takımı büyük bir takım, ikinci takımı ise Kocaelispor olabilir.

Sportif başarıların bu tip seçimlerde etkisi büyüktür. Örneğin Trabzonspor ilk kez şampiyon olduktan sonra şehirde başka takım taraftarlarının da Trabzonspor'u desteklemeye başladıkları, Trabzonsporlu oldukları söylenir.

Neden Futbol?

Çalışmanın futbol etrafında şekillenmesinin en önemli nedeni, futbolun gündelik hayatın her alanına girmiş olduğu gerçeğidir. Bugün baktığımızda insanlar, özellikle de endüstriyel futbol denilen kavramın hızla yükseliş göstermesinden sonra, çok daha farklı bir konseptte futbol hakkında tartışır ve futbolu yaşar olmuşlardır.

Şüphesiz ki futbolun toplumsal alana yansımaları çoktur. Oyunun doğası gereği, taraftar denen kitle, oyunun gidişatında birebir etkili ve tüm organizasyon için hayati önem taşır durumdadır. Sadece maç sırasında yaptığı tezahüratla takımına destek olmaz, aynı zamanda takımının lisanslı ürünlerini alır, kombine alır, kulübe üye olur ve bir şekilde maddi çarkın içinde etkin bir eleman pozisyonuna girer.

Oynandığı coğrafya neresi olursa olsun, futbol toplum tarafından oldukça benimsenmiş ve bulunduğu ülkenin kültürünün önemli bir parçası haline gelmiştir. “ Futbol, girdiği ülkelerin toplumsal yapısı içerisinde kendisine yer açmış ve kısa bir süre içerisinde o kültürel yapının önemli bir göstereni haline gelmiştir. Bugün futbol, içinden bakılarak farklı toplumların ve toplumsal yapıların gözlemlenebileceği önemli bir prizma haline gelmiştir. Futbolun kolaylıkla her ortamda oynanabilir bir oyun olması ve içinde barındırdığı göstergelerin toplumsal hayat içinde taşıdığı anlamların çokluğu, futbolun evrensel bir referans haline gelmesini sağlamıştır. Futbol, tek bir çerçeveye sığdırılmayacak kadar kapsamlı bir spor dalıdır. Futbol olgusu, oynanan maçın ötesinde anlamları bünyesinde barındırmaktadır. Maçların oynandığı statlar, tıpkı kitlesel

temsiliyetlerde yaşanmakta olduğu gibi kitlelerin anlam dünyasında geçişkenliğini sağlayabilen, Ehrenberg'in deyimiyle, "demokrasi ütopyasının ete kemiğe büründüğü yerlerdir'" (Talimciler, 2012)

İngiltere'nin Liverpool takımının efsanevi teknik direktörü Bill Shankly, futbol üzerine belki de en çarpıcı tanım cmlmesini yapmıştır. "'Bazı insanlar futbolun ölüm kalım meselesi olduğunu söylüyorlar.Onlara kızıyorum, emin olun ki futbol bundan da tesi.'" ¹⁰ Onun bu tanımlamasına karşılıklı ünlü filozof Derrida ise "Ta çizgisinin ötesinde bir şey yok" diyerek farklı bir noktaya parmak basmıştır. ¹¹

Oyunun fiziksel etki alanına baktığımızda ta çizgilerinin ötesinde bir şey olmadığını görmek oldukça realist bir bakış açısı olacaktır. Çok basit olarak bir tanım yapmak gerekirse, oyun 22 kişinin bir top etrafında sahayı çevreleyen çizgiler arasında ve karşılıklı iki kaleye gol atmalarını amaçlayan bir "eğlence" aktivitesidir. Ama dünyanın sosyokültürel gelişimi, bu oyunu sınırların dışına, önce tribünlere, sonra sokaklara, günümüzde ise insanların karşılıklı iletişim kurabileceği her noktaya taşımıştır.

"Dünyada ibadete giden insanların sayısı futbol maçına gidenlerden fazla, ama maçların seyredilmesi için kimsenin üzerinde toplumsal bir baskı olmadığını da göz önünde bulundurmak şart tabii" (Kuper, 1996) Kitlelerin bu denli istekle ve fedakarlıkla kendini stadyumlara taşması, yetmeyip yayıncı kuruluşlara yüksek meblağlar ödeyip televizyon başında takımını desteklemesi, oyunun bir meşin yuvarlağın etrafında koşan 22 adamdan ibaret olmadığını da en önemli göstergesidir.

¹⁰ <http://klasikfutbol.blogspot.com/2009/11/efsane-antrenorler-no4-bill-shankly.html>

¹¹ <http://www.stargazete.com/acikgorus/futbolun-derebeylikleri/haber-589631>

“Futbolun başarısının temel nedeni yaygın kabul görmesidir. Futbol hayli geniş hayran tabanından (dünyanın her yerinden ve her kesiminden olan insanlardan) önemli ölçüde destek görmektedir. Başka bir şekilde söylemek istersek futbol, çok anlamlılığın ortaya çıktığı bir alandır. Anlamli metin üretebildiği oranda, popülerite potansiyeli de artmaktadır. “ (Talimciler,2012) Pierre Bourdieu ise futbolu varlığını hiç sorgulamadan, doğalmışçasına kabul ettiğimiz bir fenomen olarak tanımlar. Toplumdaki genel ortam nasıl olursa olsun, spor ya da futbol bir şekilde devinimine devam eder. Doğallığını bozmadığı gibi, içinde bulunduğu dönemin de tortularını önüne katarak kendi gelişimini sürdürür. “Benim öne sürdüğüm şekilde bu sistem bir alan gibi işliyorsa o halde sporun tarihi iktisadi ve siyasi tarihin büyük olaylarından etkilendiği zaman bile kendine has temposu ,evrim yasaları, kendine has bunalımları, kısacası özgül kronolojisi olan, görece özerk bir tarihtir.”

(Bourdieu, 1984) Futbol için bu sistemi kurmak daha da kolaydır. Zira toplumsal bellek futbola ait tüm iyi ve kötü olayları bir şekilde akılda tutar. İnsanlar kendi hayatlarına dair bazı dönüm noktalarını bile untabildiği halde, kendi tuttuğu takımın ya da rakip takımın yaşadığı bir başarıyı ya da başarısızlığı kolay kolay unutmamaktadır. Tam bu noktada Marksist bakış açısıyla futbolun da bir nevi “kitlelerin afyonu” olduğunu söylemek çok da yanlış olmaz. Burada “afyon” kavramının nasıl konumlandırılacağı ise tamamen “tüketici” konumundaki seyirciye bağlıdır. Bugüne kadar futbol taraftarlığından sıkılıp, toplu bir şekilde isyan edip takım tutmayı bırakan bir kitleye çok sık rastlanmamıştır. En fazla, kendi taraftar grupları içinde radikalleşmiş ve farklı bir anlayışla takımına hizmet eden taraftar gruplarını bulabiliriz. Türkiye içinden bakmak gerekirse, Galatasaray’ın “Tek Yumruk” ve Fenerbahçe’nin “Sol Açık” taraftar grupları buna iyi birer örnektir. Bu gruplara, taraftarlık kavramını daha detaylı inceleyeceğimiz bölümlerde değinilecektir.

Futbolun Sosyokültürel Boyutu

Temel olarak futbolun beşiği ve doğuş noktası İngiltere olarak kabul edilir ancak futbol bugün çoğu ülkenin kültürel mirasında önemli bir mihenk taşı konumundadır. Özellikle 20.yüzyılda pek çok ülke, “kurumsallaşırken” sporun ve özellikle de futbolun gücünü fazlasıyla kullanmışlardır. 2.Dünya Savaşı öncesi ve süresince devam eden propaganda çalışmalarında, iki kutuplu dünyanın Avrupa kısmında ve son olarak da dağılan Sovyetler Birliği ve Yugoslavya vakalarında, futbolun pek çok dönüm noktası denilebilecek olayda başrol oynadığı görülmüştür.

“Spor/futbol, toplumsal yaşam içerisinde kök salan ve kültürün üretilmesinde, dolaşıma sokulmasında katkıları bulunan bir alan olarak, ideolojilerin üretiminde ve toplumsal rızanın sağlanmasında kullanılan bir simgeler sistemidir. Spor/futbol, üzerinde egemenlik mücadelelerinin verildiği, toplumsal meşrulaştırma süreçlerinin gerçekleştirildiği bir inşa sürecidir.” (Talimciler, 2012) 20.yüzyıla damga vuran devlet adamları da bu gücü sıklıkla kullanmışlardır. Nazi Almanyası, Franco'nun İspanyası, Mussolini'nin İtalyası söz konusu spor ve futbol olduğunda da hegemonyalarını kabul ettirmeyi “bir şekilde” başarmışlardır. Mevcut güçlerini spor arenasına da aktarmış ve spor arenasında elde ettikleri gücü de gündelik hayatta kitleleri elde tutmak ve “mutlu hissettirmek” için kullanmışlardır.

İktidarın gücünün futbol üzerindeki ilk etkisi 1934'de İtalya'da düzenlenen 2.Dünya Kupası'nda görülmektedir. Faşist diktatörlük yönetiminin her maçta tribündeki yerini aldığı turnuvada İtalyanlar hakemlerin de müthiş desteğiyle rakiplerini bir bir yeniyor ve kupaya uzanıyordu. Çeyrek finaldeki İtalya – İspanya karşılaşması ise hakemin ne denli etki altında kaldığının bir göstergesi oluyordu.

“12. dakikada bugün adına Milano'da mabet olan Giuseppe Meazza gök-mavilileri öne geçirmişti. İspanyol file bekçisinin pozisyonunda hafiften okşanmasının pek bir önemi yoktu. Elenmemek için gol atmak zorunda olan Boğalar, saldırıyorlardı. Akın akın geliyorlar fakat devamlı birisine tosluyorlardı. Evet, hakeme! İki defa fileleri sarsan İspanyollar, bir türlü attıklarını hakeme beğendiremiyor; yedikleri dayak da yanlarına kalıyordu. Şaka bir tarafa sahanın her santimetrekaresinde biçilen deplasman takımı, son düdükle birlikte yıkılıyordu...

Öyle bir zafer ki sonucun önceden tayin edildiği, öyle bir galibiyet ki kutlamaları sırasında bir grup İtalyan'ın ayağa kalkıp oyuncularını ıslıkladığı, öyle bir maç ki hakeminin ömür boyu futboldan men edildiği... İtalya bilinmez de İsviçre Futbol Federasyonu, bu ayıbı sineye çekememiş, Mercet bir daha düdük üflememişti!”¹²

Daha sonra 20.yüzyılın en vahim olayı olan 2.Dünya savaşı başlıyor ve bu sürede de futbol Nazi Almanya'sının önemli “kültürel” değerlerinden biri haline geliyordu. O dönem Sovyetlerin en güçlü takımlarından olan Dinamo Kiev, savaş nedeniyle dağılıyor ve futbolcular geçimlerini sağlamak amacıyla fırınlarda çalışmaya başlıyordu. Ancak daha sonra bazı girişimler sayesinde tekrar bir araya geldi bu topluluk. “Alman kökenli fırın sahibi İosif Kordik, fırıncılardan oluşan bir futbol takımı kurmak istedi. Böylece Dinamo Kiev'in 8 eski oyuncusu ve Dinamo Lokomotiv'den 3 futbolcu FC Start takımını kurdu. Bu arada işgalci Nazi komutanlarının aklına parlak bir fikir geldi. İşgal askerlerine moral olsun diye Ukrayna takımından işgalci birliklerin takımlarıyla oynayarak yenilmesini istediler. Ancak bu plan tutmadı. Ukrayna takımı 2 ayda oynadığı bütün maçları kazandı, ama 6 Ağustos 1942'de Nazi askerlerinin en güçlü takımı Flakelf'i yenmesi bardağı taşıran

¹² http://tr.eurosport.com/ali-murat-hamarat-gunun-tarihi_blog216/futbolun-yuz-karasi_post2160475/blogpostfull.shtml

son damla oldu. Almanlar Ukraynalı futbolcuları üç gün sonra Flakelf’le oynayacakları rövanş maçını kaybetmeleri için uyardı. 9 Ağustos 1942’deki maçın oynandığı Zenit Stadyumu’na sadece Alman askerler izleyici olarak alındı. Karşılaşmanın hakemi de bir Nazi subayıydı. Baskı ve tehditler altında sahaya çıkan Ukraynalı futbolcular maçı 5-3 kazandı.” (Radikal, 15.04.2012)

Eduardo Galeano, “Gölgede ve Güneşte Futbol” adlı kitabında, Ukraynalı oyuncuların yaşadıkları hikayenin sonunu şu şekilde ifade etmiştir: “Oraya kaybetmeye razı olarak, korkudan ve açlıktan titreyerek gittiler, ama saygın içgüdülerine daha fazla karşı koyamadılar. On biri de üzerlerindeki formalarla, maçın bitiminde derin bir çukurun dibinde kurşuna dizildiler.” (Galeano, 1997)

Avrupa’daki En Büyük Nefret: Hollanda – Almanya rekabeti

2. Dünya savaşının izleri uzun yıllar boyunca tüm Avrupa’da hissedildi. Öyle ki 20.yüzyılın bu en dramatik ve vahşet dolu olayının izlerini futbol arenasında da sıklıkla karşımıza çıktığını gördük. Savaştan sonra özellikle Hollanda ve Almanya arasında oluşan nefret, sonuçlarını yıllar geçmiş olsa da göstermeye devam etti. Futbolda da bu iki ülke sık sık karşı karşıya geldi. 1974 Dünya Kupası finalinde Almanlar Hollanda’yı 3-2 yenerek saf dışı bıraktı ve Hollandalılar açısından bu nefret biraz daha körüklenmiş oldu.

“1974 Dünya Kupası finalinde Almanya’ya karşı Hollanda Ulusal Takımı’nda yer alan Willem van Hanegem, Vrij Nederland dergisine verdiği demeçte şöyle demişti: “ Genel anlamda Almanlar’ın en iyi dostlarım olduklarını söyleyemem. Beckenbauer fena değildi. Kibirli görünürdü ama bu onun oyun tarzından kaynaklanan bir şeydi. Onun için her şey çok kolaydı.” Gazeteci “Bunda ne gibi bir terslik var?” diye sorunca Van Hanegem “Ne de

olsa ataları çok yanlış kişiler.” diye yanıtlamıştı. Hollanda dilinde yanlış anlamına gelen “fout” sözcüğü ayrıca, “savaştaki yanlış” anlamını da taşıyordu.” (Kuper, 1996)

1974 Dünya Kupası’nda başlayan gerginlik, daha sonra 1988 Avrupa Futbol Şampiyonası’nda yerini tam bir nefret ortamına dönüştürdü. Bu sefer Hollanda kazanıyordu ve galibiyet sonrasında bu iki ülke “rekabeti” açısından oldukça ilginç gelişmelerin yaşandığı görülüyordu. Galibiyetten bir süre sonra Hollanda’da, Hollanda – Almanya: Futbol Şiirleri adlı bir kitap yayınlanıyor ve bu kitapta hem Hollandalı yerel şairlerin hem de o dönemde takımda yer alan futbolcuların yazmış olduğu şiirlere yer veriliyordu. Şiirlerde direkt olarak nefret söylemi yer almasa da, birçoğunda yer alan savaş vurgusu, oluşan nefret ekosisteminin büyümesine yeterli oluyordu.

Hollandalı bir aktör ve şovmen olan Erik van Muiswinkel, kitapta yer alan “Kökü Ne Kadar Derinde” adlı şiirinde kızına iyi ve kötüyü nasıl anlatacağını kurgulayarak şu dizeleri yazmıştır:

“Adem, Havva, elma?

Hitler, Florence Nightengale?

Bilemiyorum, bilmek de istemiyorum

Ve tercihen ahlaksızım.

İyi ve Kötü

Bak hayatım, TV’ye bak:

Turuncu, Gullit, Beyaz.

Beyaz, Matthaus, Siyah.” (Kuper, 1996)

Üzerinden seneler geçmesine rağmen, basit bir futbol karşılaşması üzerine yazılan bir şiir ve şiirdeki Hitler göndermesi, yıllardır Hollanda toplumunun belli bir kesiminde oluşan nefreti dışa vurmak için bir fırsat olmuştur. Futbol bir ırkın kendini ispat etmesindeki görevini yine layıkıyla yerine getirmiştir. Maç sonrasında sokaklarda kutlama yapan Hollandalılar ise yine İkinci Dünya Savaşı'na gönderme yaparak şu satırları haykırıyorlardı:

“1940'ta geldiler.

1988'de biz geldik.

Holadiay,

Holadio. “ (Kuper, 1996)

Bazen akademik çevrelerden bile konuyla ilgili olarak oldukça farklı, hatta kışkırtıcı yorumlar gelmekteydi. “Yaşamının son 45 yılını, onlarca ciltten oluşan, İkinci Dünya Savaşı'nda Hollanda'nın resmi tarihini yazmakla geçiren kır saçlı, ufak tefek biri olan Prof. Dr. L. De Jong “Hollanda gol attığı zaman odanın içerisinde dans ediyordum.” demişti. “Ben bir futbol delisiyim” diyen profesör daha sonra şöyle devam etmişti: “ Bu çocuklar ne yaptılar böyle? Bunun savaşa ilgisi olduğu kesin. İnsanların bunu inkar etmeleri ne kadar garip.” (Kuper, 1996)

İki takım arasında saha üzerindeki en büyük gerginlik ise hiç kuşkusuz 1990 Dünya Kupası'ndaki karşılaşmada oldu. Milano'da oynanan karşılaşmada, bir pozisyon sırasında Hollandalı Frank Rijkaard, Almanların ünlü golcüsü Rudi Voeller'i yere düşürür. Sarı kart

gördükten sonra defansa dönerken de rakibinin yüzüne tükürür. Ardından her iki futbolcu da hakem tarafından kırmızı kartla oyun dışı bırakılır.¹³

“Hollandalı oyunculardan bazıları Völler’in ona ırkçılık kokan bazı şeyler söylediğini iddia ediyorlardı. Tv görüntülerinde Völler’in, faulden sonra Rijkaard’a bağırdığı görülüyordu. Völler, “Bana neden faul yaptın?” diye sorduğu ileri sürüyordu ve bu doğru da olabilirdi tabii. Ama Almanların Nazi olduğu teorisindeki en büyük çatlak, Rijkaard’ın bunu reddetmesiyle ortaya çıktı: O, Völler’in ırkçılığa yönelik bir şey söylemediği konusunda ısrarlıydı. Belki Völler’i koruyordu, belki de ortalığı yatıştırmaya çalışıyordu. (Birçok Hollandalı oyuncunun aksine Rijkaard kargaşayı sevmezdi) Belki de onun söyledikleri doğrudu ve Völler’i suçlayan Hollandalı oyuncular olayı abartıyorlardı. Hollanda basını tükürük olayını araştırmaya, Rijkaard’ın şu sözlerine kadar devam etti: “ Geriye dönüp baktığımızda olay ne kadar da komik geliyor, değil mi?” (Kuper, 1996)

Uzunca bir zamandır ırkçılık ve Nazi yandaşlığıyla suçladıkları rakipleri için besledikleri nefret ortamı, Rijkaard’ın açıklamalarıyla bir anda baltalanmıştı. Bir nesil için büyük bir düş kırıklığı olarak tarihe geçecekti çünkü onlar yıllardır futbol arenasında kendilerinin iyi, Almanların ise hem sahada hem de dışarıda kendilerinden “kötü” olduklarını ispatlamaya adanmışlardı ömürlerini. Yapılan araştırmalar da bu nefretin özellikle genç nüfusta Almanlara karşı olan nefretin çok fazla olduğu görülüyordu. “1993’te Hollanda Uluslararası İlişkiler Enstitüsü “Clingendael”, Hollandalı gençlerin Almanlara karşı olan tutumları konusunda bir rapor yayınladı. Avrupa Birliği ülkelerini duydukları sevgiye göre sıralamaları istenen gençler, Almanya’yı en alta yazmışlardı. Rapor, Hollandalı gençlerin

¹³ <http://www.youtube.com/watch?v=jfpaPIVO69Y>

Almanlardan, erişken yaştaki Hollandalılara göre çok daha fazla nefret ettiklerini ortaya koyuyor ve “Bu ilginin bir nedeni var” görüşüyle sonuçlanıyordu. Bir değişim yaşanmıştı ve bu tamamen futboldan kaynaklanıyordu.” (Kuper, 1996)

Tabii ki bu kesim tarafından bu nefret söylemi devam etti. Gerek Almanlardan gerekse Hollandalılardan yıllar geçtikçe bile söz konusu maçların bahsi açıldığında karşılıklı atışmalar ve hakaretlerle karşılaşıldı. Özellikle Rijkaard – Völler vakasıyla ilgili olarak sosyal medyada yapılan tartışmalar bu nefret durumunu rahatlıkla görmemizi sağlamaktadır.

Rudi Völler – Frank Rijkaard Vakasının Sosyal Medya Yansımaları

Rudi Völler ve Frank Rijkaard’ın 1990 Dünya Kupası’nda oynanan maçta oyundan ihraç edilmeleri, futbol tarihinin en hafızalarda kazanmış anlarından biridir. Olayın bir Dünya Kupası sırasında yaşanmış olması, malum tükürük hareketinin kimilerince olumlu kimilerince olumsuz olarak “efsaneleşmesine” neden olmuştur. Frank Rijkaard yıllar sonra verdiği bir demeçte olayın saçma ve komik bir durum olduğunu belirtse de, o yıllarda yaşanan gerilimin bugün sosyal medyada bazı kanallarda hala mevcut olduğu görülmektedir.

YouTube’da yer alan “Völler Rijkaard Send Off” başlıklı video altında yer alan bazı yorumlar yine nefret söylemi içermektedir. Bazı yorumlarda Völler’in “Nazi” yandaşlığı ile suçlandığı görülürken, bazı yorumlarda ise Rijkaard’ın da kişiliğine yönelik cinsel içerikli hakaretler olduğu görülmüştür.

Yorum 1: MrOboema adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Ah yeah, twice, right in his freaking mullet. Haha, you freaking nazi basterd, you”

Yorum 2: DDAANN1985 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Ow so your proud of your Nazi Germany? ok since where on that topic.... you had Italy, Spain and Russia (for the biggest part) but Nazi Germany liked fucking Russia in the ass....so they beat you too....

Thats the problem with Germans....you always have to explain it to them twice.... WWI WWII :) :P”

Yorum 3: takharov adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Lsten up ypou sad fucking Kraut watch your mouth before I shut it permanently you pathetic sad tosser. Go and lick Khedira and Klose's balls you dumb fucking scumbag and your nation of shit. 2-0 in world wars. Pity we didn't flatten you entirely.

And I don't even follow England you sad tosser. Say anything again and I;ll beat you to a pulp you stupid dumb lowest of the low nasty little Nazi fucker.”

Yorum 4: 020amsterd020 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“voller is a fucking nazi”

Yorum 5: havabra13 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

You Germans were treated like you should be: Sieg Rijkaard!!

Yorum 6: TheSMCG adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

fucking lamest answer ever...dont even reply to this one faggot ass dutch boy

Yorum 7: gregorboca90 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

u r a sissy like rijkaard and all the anarchist dutch faggots.

Yorum 8: gregorboca90 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

the dutch people should be ashamed for this,rijkaard should play in africa and the dutch people should quit bitching about germany.holland is a country with no culture,everybody goes there to get high,what a dumb country.they should make fun of germany if they quit smoking weed and win a world cup,which is never gonna happen.

Yukarıdaki yorumların tümü gösteriyor ki, basit bir futbol rekabeti olarak ele alınması gereken Hollanda – Almanya mücadelesi, dünya konjonktürü ve sportif hadiselerin birleşimiyle bugün hala nefret odaklı bir mücadele olarak sürmektedir bazı kesimlerde. Sporla ilintisi olmayan, tamamen biz ve öteki konumlandırmasıyla peydahlanmış ve bütünüyle ön yargı siyasetiyle yürüyen bir dizi tartışmalar serisi çıkmıştır ortaya.

Türkiye Futbolunda Nefret Söylemi Vakaları

Türkiye'deki futbol dünyasında görülen nefret söylemi vakalarını incelerken, iki farklı kriteri baz alarak yola çıkılacaktır. Birincisi etnik ve kültürel nedenlerden dolayı ortaya çıkan gerginlikler ve nefret söylemleri, ikincisi ise sportif nedenlerle ortaya çıkan nefret söylemi vakaları. Uluslararası paydada bahsedilen Hollanda ve Almanya ilişkilerinde, bu iki ayrı noktadan da belirgin izler bulunmaktaydı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle savaş sırasında işgal altında tutulan ülkelerin vatandaşlarının yıllar geçmiş olmasına rağmen Alman ırkına standartlaşmış bakış açısı ve 1974'te bir Dünya Kupası finaliyle başlayan sportif rekabetin harmanlanmasıyla bugün hala bazı platformlarda nefret söylemi

eylemleri yaşanmaktadır. Türkiye’de inceleme yaparken ise bu iki kavramı ayrı değerlendirmek daha doğru olacaktır. Sportif başarıya ilintili nefret söylemi vakalarında Bursaspor – Beşiktaş rekabeti, kültürel ve etnik açıdan nefret söylemi vakalarında ise Bursaspor – Diyarbakırspor rekabeti incelenecektir.

Bursaspor – Beşiktaş Rekabeti

Sportif rekabete endeksli olarak, ya da sporun içindeki doğal sonuçlara bağlı olarak ortaya çıkan bir gerilimin ürünüdür bugünkü Bursaspor ile Beşiktaş arasındaki husumet. Çok değil, bundan 10 sene öncesine kadar aralarında herhangi belirgin bir sorun bulunmayan bu iki kulüp ve taraftarları, günümüze bakıldığında “kanlı bıçaklı” olarak tanımlayabileceğimiz bir durumdalar. Tüm bu husumetin başlangıcı ise Bursaspor’un büyük umutlarla başladığı ve 40.yaşını kutladığı 2003-2004 sezonunun son haftasına denk gelmektedir. Üstelik husumeti başlatan bu iki takım arasındaki bir karşılaşma da değildir. 2003 – 2004 sezonunda oldukça kötü bir performans sergileyen Bursaspor, uzunca bir süre küme düşme hattında kalmış, son haftaya ise arka arkaya aldığı 4 galibiyetle birlikte ligde kalma umuduyla girmişti. Cezaları nedeniyle Sakarya’da Samsunspor’u ağırlayıp 1-0 mağlup eden Bursaspor, Rize’de Çaykur Rizespor’un Beşiktaş’ı 1-0 mağlup etmesiyle, büyük umutlarla başladığı sezonu küme düşerek noktalamıştı. “Bursaspor'un tarihinde ilk kez ikinci lige düşmesi sonucunda başarısızlığın faturası yeşil-beyazlı ekibin küme düşmemeye oynayan rakiplerine sırasıyla yenilen Beşiktaş'a kesildi. Böylece günümüze kadar uzanan husumetin tohumları atılmış oldu.”¹⁴

Beşiktaş’ın ligin bitimine kısa bir süre kala Bursaspor’un küme düşme hattında çektiği rakiplere üst üste yenilmesi, bu sürede takımın en önemli oyuncularından Sergen Yalçın’ın

¹⁴ <http://www.5nnnnn1k.com/portal/besiktas/6371-besiktas-bursa-husumetinin-nedenleri-kim-hakli-bursa-besiktas-kavgasi.html>

son maçta sakatlığını öne sürerek oynamayışı gibi etkenler, özellikle Bursaspor taraftarlarının Beşiktaş'a karşı müthiş bir öfke duymasına neden olmuştur. 34 maçın oynandığı bir sezonda, tek bir takımın aldığı 2 yenilgiyi, kendi takımlarının küme düşmeleriyle bağdaştırmalarının doğru olup olmamasından daha çok, bu durum sonucu ortaya çıkan vakalar bu kısmın ana fikrini oluşturmaktadır. Bu iki takım arasında sportif sonuçlara dayalı, daha başka herhangi bir kültürel ya da sosyolojik altyapıya dayanmayan ve tamamen nefret odaklı bir rekabet başladı.

İkinci lige düştükten 2 sezon sonra 2005-2006 sezonunda şampiyon olarak tekrar 1.lige yükselen Bursaspor'un, o tarihten itibaren Beşiktaş'la oynadığı her karşılaşmanın öncesi ve sonrasında ortam sürekli olarak gerilmiş ve gerek camialar gerekse taraftarlar arasında çeşitli fiziki ve sözlü tartişmalar yaşanmıştır. Özellikle 2010-2011 sezonunun son haftasında ise Bursa'da oynanması planlanan ma öncesinde çıkan olaylar sonucu ma iptal edilmiştir.

Rekabetin tartişmaları hiç şüphesiz sanal ortama da taşınmıştır. Yeni medya üzerindeki pek çok platformda bu iki takımın taraftarları arasında tartişmalar ve karşılıklı atışmalar yaşanmıştır. Burada özellikle Beşiktaş taraftarlarının Bursaspor camiası ve taraftarına karşı homofobi unsurları taşıyan nefret söylemi içerikli ithamlarda bulunulduğu saptanmıştır.

2006-2007 sezonunda, Bursaspor'un tekrar 1.lige yükselmesiyle birlikte gerilimin yeniden başladığı görölmüştür. Bursa'da oynanacak maçı, Bursaspor taraftarları hesap günü olarak adlandırmıştır ve ma öncesi Beşiktaş takımı sahaya ısınmak için çıkarken tekbir getirerek onları karşılamışlardır. Kurban kesme ayininde kullanılan bu ritüel, basit bir futbol karşılaşması öncesinde gerilimin ne derece yüksek olduğunu kanıtlamaktadır. Maçın

gerilimi birebir olarak sosyal medyada da görülmektedir. Sosyal medyanın yapısı gereği tartışmalar, maçın bitiminden çok daha sonra bile devam edebilmektedir.

“Bursa Beşiktaş Maçı Hesap Günü” başlıklı videoda söz konusu tekbir olayı açık bir şekilde görülmektedir. Alt kısımda yer alan yorumlar ise iki takım taraftarının birbirine ne derece kin duyduğunu ispatlamaktadır. Bu yorumlarda ağırlıklı olarak Bursalı taraftarların “eşcinsel” olduğu iması yer almaktadır. Bu stereotip pek çok benzer videoda da görülmektedir.

Yorum 1: 2211050073 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“hhehehehehehehehehe :) :):) sizde emanetle geldiniz polis yakalatmayacaksın karı gibi :)))) geliyoduk sadece 400 kişi ama korktunuz biz gelmeden oaly çıkardınız karı gibi... bak bize 2000 kişi geldiniz siz gelince olay çıkardık :D sadece stadda allahu ekber die bağırırsınız böyle bursada vurulan ibneler içinmi ?? yoksa besiktaslıları stada almadıkları içinmi Allaha şükrediyorsunuz?? ;):):):):): ay ayolo ibne bursa ibne bursa”

Yorum 2: gevcelli adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Gelseydiniz ya amına kodumun çocukları o zaman ananın amını görseydin Emanetsiz insanlara emanetle saldıran korkak orospu çocuklarısınız Boşu boşuna demiyoz çarşı pazar kadın işidir diye”

Yorum 3: beatful007 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“bursalı toplar gördü anasının amı aldı cezayı oturdu aşağı”

Yorum 4: rezidentkenan adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

siktiğimin beyinsiz Őuursuz top bursalıları hem küfrediyorsunuz hem salavat getiriyorsunuz
bu ne beyinsizliktir zeka özürlü oğlanlar topluluğu,burası libya cezayir ırakmı ibneler.

Yorum 5: southslavian adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

HOLOSKOYDU MU GÖTÜNÜZE AMNA KODUMUN FAŞİST TEKERLEKLERİ ? bi
daha da gelmeyin inönüye bu sefer bıcaıkları götünüze sokup gebertiriz sizi siktirin bank
asyaya ibneler yeriniz orası sizin Beşiktaş kim siz kimsiniz sikik bülbüller.

İki takımın arasındaki husumetten dolayı 7 sezon boyunca deplasman maçlarına taraftar
gidemedi. Yasağın kalktığı ilk maç olan 5 Aralık 2010 tarihindeki maçın başlangıcından
önce ise yine holiganların çıkardığı korkunç olaylar meydana geldi. Bursaspor taraftarlarını
taşıyan otobüs İstanbul girişinde durduruldu ve içinden çok fazla sayıda kesici ve
yaralayıcı alet çıktı. Bu durum 7 sene önceki bir vakanın bir grup tarafından nasıl bir
travma haline geldiğinin ve bastırılması mümkün olmayan bir nefrete dönüştüğünün en
büyük göstergelerinden biri olmuştur. Akabinde Beşiktaş'ın maçlarını oynadığı İnönü
Stadı önünde polis, Bursaspor ve Beşiktaş taraftarları arasında ciddi bir çatışma meydana
gelmiştir. Yaşanan olaylar neticesinde 3 Bursaspor taraftarı bıçaklanarak hastaneye
kaldırılmıştır.¹⁵

“ÇARŞI'DAN BURSA - TEXAS KATLİAMI !! 5 ARALIK 2010” başlıklı videoda
meydana gelen olayların ana haberlerden alınmış görüntüsü yer almaktadır. Orada yaşanan
kavga, sosyal medyanın “izin verdiği” ölçüde yorumlar üzerinden devam etmiştir.

Yorum 1: BTTC79 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

¹⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=Z5ckPN7E4qc>

“İbneler erkekseniz dağda terörist sakin, cecenistanda rusları sakin, uyguristanda cinleri sakin. birbirinizi sikmeyin - ibbnelerr !!!”

Yorum 2: scumpunkvomit adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Bursalılar top derlerdi kızardım mk o bıçaklarla ne yapmaya geldiniz İbneler? bunlara insan muamelesi yapmıycan mk”

Yorum 3: keremgr adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Biz polise esnafa saldırmadık , biz bursalıların gelmesini bekledik öyle olay çıkardık , bursalılarda adam olabilseydide bizi bekleselerdi... 15 otobus İbne getirmekle olmuyo bu işler”

Yorum 4: sniperahd adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Kaşınmasalardı İbnetorlar....MERDİVENDEN YUKARIYA KAÇANLAR
MERDİVENDEN YUKARIYA KAÇANLAR GİYSİN ETEĞİ HEYKELE DE
ÇIKSINLARRR..”

Yorum 5: hesoyam 1903 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Anca Mal Mal Polisi Taşlayın AMkdun bölücüleri Diyarbakıra bide bölücü diyosunuz en büyük terörist sizsiniz amkdun topsası bursalıların anasını sikeyim ... Ay Ayol İbne bursa İbne bursa ayol ...”

Yorum 6: manuelfernandes4bjk adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Adamın götünden kan alırız gay bursalılar travesti ankaralılar kadına kıza çelik kuvvete saldırmayız eşit şartlarda siktik ananızı !”

Yorum 7: eaglegurkan adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“20 BEŞİKTAŞLI BIÇAKLAMIŞ KEVGİRE ÇEVİRMİŞ GAYBURSALILARI AMINA
KODUKLAARIM SİZ KİMSİNİZ LAN GÖTOŞLAR ADAMIN ANASINI BÖYLE
SİKERLER GÖNDERİRLER YİNE BİCAKLANANLAR BİRAZ DELİKANLIYMIS İYİ
İZLEYİN VIDEOYU ESKİ ACIK TRIBUN GİRİSİNDE NASIL TOPLANMISLAR
MERDIVENLERİN ORDA KORKUDAN AMCIK HOSAFLARI SİZİ BUNDAN
SONRA AKILLI OLUN SİZ KİM BESIKTASA ÇARŞIYA KAFA TUTMAK KİM
ÇARŞI SİKER ÇOĞALTIR :)”

Homofobik ve cinsiyetçilik üzerine açıklamalar ve tezahüratlar özellikle futbol jargonu içinde büyük yer kaplamaktadır. En basit olarak, hakem her zaman “ibne”, narin futbolcular “karı gibi”, tüm mücadelesini takım için veren futbolcu ise “adam gibi adam” olarak konumlandırılır. Bu konumlandırmanın ilk emareleri henüz çocukluk yıllarında sokakta maç yaparken şekillenmeye başlar. “Süt çocuğu”, “ezik”, “tırsak” gibi aşağılamalar, özellikle erkek çocuklar arasında yaratılan “sünnet miti” ve mahalle büyüklerinin rol modeliği çerçevesinde bir erkeklik stereotipi oluşur.

“Phoenix, Frosh ve Pattman’ın (2003)[2], Londra'daki 12 okulda 11–14 yaş arası erkek çocukları ile yaptıkları çalışma göstermiştir ki, okul yaşantısı erkeksilik ideolojisini güçlendiren ve giderek ırkçılaştırılan bir etkiye yol açmaktadır. 45 grup tartışması ve 2 bireysel görüşme biçiminde yürütülen çalışmada çocuklar, bireysel görüşmelerde, duygularını grup tartışmalarında olduğundan daha rahat açıklayabilmişlerdir. Çocukların, grup tartışması sırasında “muhallebi çocuğu” ve “yumuşak” olarak sınıflandırılabilirlerken çekindikleri konularda yalnızken daha eleştirel ve en azından daha “ciddi” oldukları görülmüştür. Pek çok çalışma, okul yaşantısının, erkeksiliğin,

dayanıklılık üzerine temellenmiş bir hiyerarşiye göre işleyen şiddet tehdidini veya gerçek şiddeti besleyen, 'zorunlu heteroseksüellik' ve onun ayrılmaz parçası homofobiyi saygın hale getiren yaygın ideolojiyi pekiştirdiğini göstermektedir. Erkek çocuklar ve genç erkekler, isteseler de istemeseler de kendilerini okul ortamlarında böyle bir durumda, "gerçek" oğlanlar ve erkeklere yönelik idealize edilmiş erkeklik kavramının atıflarını oluşturan bir eğitim süreci içinde bulmaktadırlar.”¹⁶

Tüm bu söylemlerin oluşumunda grup psikolojisinin ve “biz” kavramın yaratmış olduğu sınırlar bulunmaktadır. Çoğunluk olan grubun herhangi bir şekilde dışına çıkmak, onlara zıt bir fikir üretmek ya da beyanda bulunmak, taraftar açısından bakıldığında objektif olmak, mevcut ayrımcı sistemde her geçen gün daha da zorlaşmaktadır.

“Van der Meer (2003)[3], geylere karşı şiddet gruplarında yer alan 30 gençle yaptığı çalışmada (Hollanda'da) farklı etnik kökenlerden gençlerin, genel bir psikolojik arka planı ve kültürel ontolojiyi paylaştıklarını göstermiştir. Düşük düzeyde bireyselleşmiş, bağımsız olmayan, benlik saygısının ya çok düşük ya da abartılı biçimde yüksek -veya ikisi de olduğu bir psikolojik aralan, homofobi ve şiddeti beslemektedir. Bu gençlerin en büyük korkusu, bir geyin arzusunun objesi olmak; bunu onursuzluk ve efemine özelliklere sahip olmakla birleştirerek, kendileri için erkeksi statünün her şeyin üstünde olduğunu düşünüyorlar. Erkeklik ideolojisi, en çok dille kurulup pekiştiriliyor. Burn (2000), 'i...ne', 'yumuşak' vb. sözcüklerin heteroseksüeller arasında bir başka kişiyi aşağılamak amacıyla kullanımının, heteroseksizmi ve geylerin damgalanması sürecini pekiştirdiğini vurgulamıştır. Üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada erkeklerin kadınlardan hem geylere yönelik önyargılar hem de davranışlar açısından daha yüksek skorlar aldıklarını,

¹⁶ <http://blog.milliyet.com.tr/futbol--bastirilmis-escinsellik-ve-homofobi/Blog/?BlogNo=89639>

heteroseksüel erkeklerin her hangi birini aşağılamak için bu sözcükleri sıklıkla kullandıklarını ve eşcinsellere karşı önyargının geyleme yönelik olumsuz davranışları ve şiddeti öngörmede etkili olduğunu bulmuştur. Araştırmaya katılan gençlerin yaklaşık yarısı güçlü biçimde eşcinselliğe karşı olmasalar da, bu sözcükleri kullanmak, ait oldukları gruplara aidiyetlerini sürdürmelerinin önemli yollarından biridir.”¹⁷

Dünya ve Türk Futbolunda İrkçilik: Bursaspor – Diyarbakırspor Vakası

Son 10 yıllık döneme bakıldığında, Bursaspor ile Diyarbakırspor arasında yaşanan gerilim, Türkiye futbol tarihinin en utanç verici anekdotlarına neden olmuştur. Sportif rekabetten uzak, tamamen etnik kimliğe ve milliyetçiliğe dayalı olan bu rekabetin gerçek ve sanal hayatta çok çarpıcı sonuçlar olmuştur.

Söz konusu futbol olunca, özellikle 20.yüzyılın ilk dönemlerinde başlayarak bugüne kadar uzanan bir dizi ırkçılık olayıyla karşı karşıya kalınmaktadır. Milliyetçiliğin yükselmesi, farklı olana, “biz” olarak konumlandırılmayana karşı olan ayrımcılık ve ötekileştirme, futbol arenasında da belirgin bir şekilde kendini göstermiştir. “1916 yılında düzenlenen ilk Güney Amerika Şampiyonası’nda Uruguay, Şili’yi 4-0 hezimete uğrattı. Ertesi gün Şişli heyeti “Uruguay takımında iki Afrikalının oynadığı” gerekçesiyle maçın iptalini istedi. Bu oyuncular Isabelino Gradin ve Juan Delgado’ydu. Dört golden ikisini Gradin atmıştı.” (Galeano, 1996) Ataları köle olan bu iki sporcu, o zamanlara bakıldığında bir milli takımda forma giyen ender zenci futbolculardandı. “1921’de ise Arjantin’de oynanacak Amerika Kupası’ndan kısa bir süre önce Brezilya Devlet Başkanı Epitacio Pessoa bir “Beyazlık Kararnamesi” formüle etti. Milliyetçi gurur nedeniyle zenci oyuncuların milli takıma seçilmesini yasakladı. “O dönemde Brezilya futbolunda zenci olmak imkansız, melez

¹⁷ <http://blog.milliyet.com.tr/futbol--bastirilmis-escinsellik-ve-homofobi/Blog/?BlogNo=89639>

olmak ise zordu” Ama Brezilya sosyetesinde de melez ya da zenci olmak kolay değildi! Ülkenin en iyi oyuncularından Friedenrich sahaya her zaman geç çıkardı, çünkü kıvrıcık saçlarını düzleştirmek için yarım saatini soyunma odasında geçirirdi. Bir başka melez Carlos Alberto yüzünü pudrayla beyazlatmaya çalışırdı. Ama o dönem Brezilya toplumunun ırkçılığını yansıtırsa da futbol, kitleler üstünde yarattığı çekicilik ve zenci oyuncuların ustalığının biraraya gelmesiyle bazı şeylere göz yumulmasını sağlayacaktır. Böylece Brezilya’da, 1933’te profesyonelliğin kabul edilmesi zencilere ve mezlere toplum içinde yükselme olanağı vermiştir.” (Boniface, 2007) Daha sonraki yıllarda ise futbol denince akla gelen ilk ülke olan Brezilya, ağırlıklı olarak zenci futbolcuların oluşturduğu takımlar sayesinde 5 kez dünya kupasını kazanacaktı.

Kürt Sorunu ve Diyarbakırspor Fenomeni

1980 sonrasında semptomlarını sıklıkla gösteren ve günümüze kadar somut olarak pek de çözüm üretilmeyen sorunların başında Kürt sorunu gelmektedir. Pek çok sorun gibi, Kürt sorununun gölgelenmesi ya da “çözümü” için de futbol önemli araçlardan biri olmuştur. Belli bir kesimin kimlik arayışını suni bir kimlik, yani taraftarlıkla kazanılan bir kimlikle başka bir tabana kaydırmak isteyen bir anlayışın en önemli aracı haline gelmiştir.

1960’ların sonralarına doğru kurulan ve ulusal kimliğin inşaatının daha da güçlü bir şekilde ilerlemesine hizmet eden ikinci ve üçüncü liglerin, görece daha kısıtlı imkanlara sahip doğu ve güneydoğu Anadolu tarafından 1.lige ilk kez yükselen takım Diyarbakırspor oldu. “1967 yılında kurulan Diyarbakırspor, 1976 yılında önce Üçüncü Lig’den İkinci Lig’e, ertesi yıl da Birinci Lig’e hiç ara vermeksizin çıkmıştı. Bu örneği az bulunur bir başarıydı. Yetmişli yılların politize ortamına rağmen, Kürt sorunu henüz seksenler kadar berraklaşmadığından, Diyarbakırspor’un Birinci Lig’e gelmesi, daha çok Anadolu’nun o

güne değin kenarda kalmış bir köşesinin sisteme eklemlenmesinde bir adım olarak görülmüştü.” (Gökaçtı, 2008)

Diyarbakırspor’un Birinci Lig’e yükselmesi, hedeflenen Anadolu bütünlüğü açısından olumlu bir gelişme olarak algılansa da, özellikle 80’lerden sonra ve 90’ların başında devletin yürütmüş olduğu Kürt politikasına paralel olarak Diyarbakırspor’un da çöküşü başladı. “Kürt Sorunu’nun artık herkesçe telaffuz edildiği doksanlı yıllardaysa Diyarbakırspor’un kaderi değişecekti. 1991 yılında Meclis kürsüsünden Kürtçe yemin edilmesi, Kürt sorununun birbiri ardına açılan özel televizyon ve radyolarda dile getirilmeye başlaması, bu mevzu ile ilgili bariyerlerin belirli oranlarda kalkmasını beraberinde getirmişti.” (Gökaçtı, 2008)

Tüm bu gelişmeler, kamuoyunun bölgeye karşı olan bakış açısının da değişmesine neden oldu. Güneydoğu’nun sembol takımı olan Diyarbakırspor, kamuoyu tarafından farklı bir şekilde konumlandırılmaya başlanmıştı. Arzulanan birlik ve beraberlik konseptini yaratmak için Galatasaray da 1993-1994 sezonunun başında hazırlık maçı yapmak üzere Diyarbakır’a gitmişti. Ancak maçtan daha çok konuşulan olay, tribünlerdeki “Seni Seviyoruz, Seni Seveni de Seviyoruz” pankartı olmuştur. Abdullah Öcalan’ın Galatasaray taraftarı olmasına yapılan vurgu, maçın da önüne geçmiştir.

Özellikle 90’lı yıllarda Güneydoğu halkını devlete angaje bir şekilde tutmak için kullanılan futbolun, Diyarbakırspor gibi bir temsilciye kavuşmasıyla, takımdan beklenen misyon da farklı boyutlara taşınmıştı. Diyarbakırspor’dan beklenen her sene takımın 1.ligde mücadele etmesi ve bu şekilde halkın kendini ülkenin geri kalanından kopuk hissetmemesini sağlamasıdır. 26 Mayıs 1996 gününde Diyarbakırspor 2.lige düşünce, olası bir kopukluğun önüne geçmek isteyen bazı yetkililer farklı bir metoda başvurma ihtiyacı duydular. “Maçın

hemen sonrasında Olağanüstü Hal Bölge Valisi Necati Bilican Bakanlar Kurulu'nda bir brifing verecek ve Diyarbakırspor'un bir formül bulunarak Birinci Lig'e çıkarılmasını isteyecekti. Başbakan Mesut Yılmaz da Futbol Federasyonu'na karışmak gibi bir yetkilerinin olmadığını ama federasyon bu yönde bir karar alırsa bundan memnun olacaklarını belirtmişti. Bu talep ve baskılar, Diyarbakır'ın ülkenin bütününe en azından psikolojik olarak entegrasyonunda futbola yüklenen misyonu açıkça göstermekteydi. Ancak Futbol Federasyonu'nun özerk bir yapıya kavuşturulmuş olmasının yanı sıra UEFA'nın böylesi bir oldubittiye sıcak bakmayacağını anlaşılmaması Diyarbakır'ın siyasal bir kararla Birinci Lig'e alınmasının önünde engeldi." (Gökaçtı, 2008)

Tekrar 1.lige çıkmak için 2001 yılını beklemek zorunda kalan Diyarbakırspor'un yeniden 1.lige yükselişe de oldukça gerilimli bir şekilde olmuştu. 13 Mayıs 2001 günü Diyarbakır'da oynanan Diyarbakırspor – Altay maçı öncesinde Altaylı futbolcular tartaklanmış, gazeteciler bir odaya kitlenerek fotoğraf çekimi engellenmiş ve yine rakip takımın soyunma odasına tarım ilacı sıkılmıştı. Tüm bu gelişmelere rağmen, o yıl suikasta kurban giden Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan'ın anısına, Diyarbakırspor'un 1.lige çıkması büyük sevinçle karşılanmıştı.

Kürt Açılımı Sonrası Diyarbakırspor

Diyarbakırspor'un 2009 yılında hükümet tarafından başlatılan Kürt açılımı çalışmaları çerçevesinde önemli bir rol oynaması bekleniyordu ancak durum pek de beklenildiği gibi olmadı. Maddi olarak pek çok kulüp gibi zor duruma düşen ve her geçen gün daha da geriye giden Diyarbakırspor, önce 2.lige daha sonra ise 3.lige düştü.

“90'larda Diyarbakır , devlet açısından Kürt sorununun ötelenmesinde bir araç olarak görülürken, yurdun diğer tribünlerinde hep 'saha dışına' davet edildi! 'İçinden Kürt

geçmeyen' bir futbol takımıyla bölgeyi temsilen devletçe desteklenip Süper Lig'e taşınan Diyarbakırspor, buna rağmen bir 'açılım' sunamamıştır. Bilakis 'kimliksiz' kılınmaya çalışılan bir kulüp olmuştur.

Ne gariptir ki 'Kürt açılımı'nın yapıldığı 2009'dan sonra takım tepetaklak olmuştur. Gazeteci Faruk Arhan, 'Diyarbakırspor: Düğünde Kalabalık, Taziyyede Yalnız' isimli kitabıyla Diyarbakırspor'un siyasetle iç içe giren tarihini kaleme aldı. İletişim Yayınları'ndan çıkan kitapta PKK'nın sahneye çıkmadığı yıllarda da kulübün 'öteki muamelesi' gördüğünü gözler önüne seriyor: "Diyarbakırspor hiçbir zaman etnik kimliğinden sıyrılmadı. Daha 1968'de Kırıkkale'de 'Kürtler dışarı' tezahüratlarına maruz kaldı. 80 sonrası ise bu tezahürat 'PKK dışarı' olarak revize edildi. Çünkü artık 'Kürt' diye bir şey zaten yoktu." (Radikal, 05.06.2012)

Bu tip tezahüratların en çarpıcı örneklerinden biri 2009 yılındaki Bursaspor – Diyarbakırspor maçından önce ve maç esnasında, Bursaspor taraftarları tarafından yapılan tezahüratlardır. Bir futbol maçından çok, bir savaş çığırkanını andıran tezahürat şu sözlerden oluşmaktadır:

"Bu vatan bölünmez, bu böyle biline,

Bu vatan uğruna hazırız ölmeye

Apo'nun piçleri, sabrımız kalmadı,

Bursalı geliyor, sikecek ananı"¹⁸

¹⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=ru5BtuUjguE>

Diyarbakırspor – Bursaspor Sosyal Medya Yansımaları

Sıradan bir futbol takımının, salt Güneydoğu’da bulunması ve belirli bir kesimi temsil ettiğine inanılması nedeniyle, bu takım paralelinde tüm Kürt halkına ağır hakaretler edilmektedir. Özellikle Kürt açılımı kavramının çoğunlukla tartışıldığı 2009 yılında, mevcut ulusalcı ve milliyetçi yapının baskısı, bir futbol maçını bile etkisi altına alacak kadar geniş ve tehlikeli boyutlara ulaşmıştı.

Videonun içeriğine paralel olarak, yorum kısmında da taraftarlar gerilimi arttırıyordu. Nefret söylemi içeren ve her Kürt vatandaşı PKK ya da şiddet eylemleri ile bağdaştıran yorumların sayısı oldukça fazlaydı. Kalıplaşmış milliyetçi, seksist ve hatta anti semitist yorumların birçoğu “Aponun Piçleri Bursaspor Diyarbakır Maçı” başlıklı videoda sıklıkla görülmektedir.

Yorum 1: HERYERTRABZON61 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“OROSPU ÇOCUGĞU KÜRTLER . HELAL BURSA .”

Yorum 2: CRA101 tarafından yapılmıştır.

“konuşmalan piç yahudi kürdü seni”

Yorum 3: dinlebeni11 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“AMINA KOYIM O DIYARBAKIR DEDIKLERI SIKISMIS SEHIRDE , SÖYLE BI GÜZEL DEPDEM OLSA 8.8 GIBISINDEN NASSI OLURDU??????

ANASINI SIKTIGIMIN VAN GIBI DIYARBAKIRDA BI SALLANSA SÖYLE 100-VEYA 200 BIN SEREFSIZ ÖLSE”

Yorum 4: 1907fbtv

“Fenerbahçeli olmama rağmen helal olsun diyorum. ne kadar kürt varsa asmak lazım soylarini siktiklerim”

Yorum 5: atakanbilgisayar adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“diyarbakır mardin tunceli bıtlıs bingol şırnak hakkarı ölüsünü dirisi mezarını beskteki bebeğini kundaklanmış cocuğunuzu sıkım ırkınıza boşalım sızın”

Yorum 6: Kemal330011 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Helal olsun Bursa her takım taraftarı böyle olması ,AQ mun teröristleri maymundan farkları yok aq mun kürtleri , Mersinden selamlar”

Yorum 7: 11Ottoman11 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“ARTIK SABRİMİZ TASTI GEBERTME GÜNÜ BASLADI ! VURUN KIRAN ÖLDÜRÜN PKKILILARI DOGU MEZAR OLSUN ! PICLER !”

Yorum 8: IbrahimTatlises93 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“AFERIN LEN IYI SÖVMÜSÜN amina soktugum kürtleri hepsi hain oglu hain kanlarında var pICLIKKKKKKK kahrolsun kürd ü apo sikcez hepiniz pislik maymunlar sizi haha!”

Yorum 9: CaptainBaseball adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“SIKIGIM APONUN PICLERINI Oruspularini

Amina kodum kürtler KARADENIZE gelemiyorlar.Karadeniz bölgese kürt olmayan bir bölge.Buraya gelsinler ölürler.

Bize her yer TRABZON !!!!”

Yorum 10: rapid37 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“amına koduğum benim derdim Kürtlerle değil. senin gibi pezevenklerle benim derdim. Senin de Kürtlükle alakan yok. Aynı apo piçi gibi, soyun Ermeni. Apo piçi daha Kürtçe bilmiyor. Söyle pkkli mısın değil misin? pkklysan zaten haksızsın, orospu çocukluğu yapma.”

Yorumlara cevaplar da aynı şekilde hakaret dolu ve hem ırkçı hem de seksist bir dille yapılmıştır.

Yorum 1:KurdishDamar11 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“TURKIYENIN NERESINDE OLURSA OLSUN IBNELIK YAPAN HERKESE BURSALIMISIN DERLER.. YANI IBNELIK BURSADAN CIKMISTIR.. IBNELER NEZAMANDAN BERI ADAM SIKIYORMUS.. ULAN AMINIZA KODUGUM KILICTAN DONME FASITLERI GOTVERENLER DIYARI BURSA NE ZAMANDAN BERI DELIKANLI OLDU.. ANANIZI SIKTIGIM PICLERI,... ULAN KURT ULUMASINDAN KORKSAK DAGDA COBAN DEGIL BURSADA GAY OLURDUK.,...”

Yorum 2: ATATURKUsikenERMENI adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
TÜRKLERİ SİKEYİM ATATÜRKÜ SİKEYİM:)NE MUTLU TÜRK SİKENE :)
BURSALI TOPLARI SİKEYİM :)”

Yorum 3: lokapoka adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“yaw bukadar mert turk varmis da heberim yokmus nedense disarida boyle turkler yok
yada ben gormuyorum allahim bana nasip etse de boyle mert turkleri gormeyi de ibreti
alem icin ayaklarinizi elinize vermessem adam degilim ulen 32 disinisi pense ile cekmez
adam degilim

amina kodumun pic turkleri sizi top bursa ne zamandan beri adam olmus len götverenler
okadar turk var bu youtube de hepsi de palavraci asarim keserim bicerim doverim gibi
laflar ama askere gitmemek icin40 takla atarlar pic turkler”

Yorum 4: tekosin36 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“stad orospu çocuğu dolu :) bursaspor'un top taraftarı, kendi çöplüğünde erkeklik taşıyor. oysa kürt eylemcileri her çöplükte milliyetçi piçlerin anasını siker. tam molotofluksunuz amk, kökünüzü yakıcaz ;)”

Yorum 5: TheCarsiking adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“TOP BURSA LILAR ÖNCE PEMBE TESKERE ALMAKTAN VAZGEÇİN BIRAKIN VATANSEVERLİK OYNAMAYI ADINIZ ÇIKMIŞ TOPA AK SİZİ ASKEREMİ ALIRLAR TOP LAR :)))”

Yorum 6: komadengebrati adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“APONUN GENÇLERİ ATATURKUN PİÇLERİ KAHPELERİ ANASINI SIKTIGIM TOPLARI BURSALIALR ALAYINIZA GIDER OĞLUM ALLAHINI SIKIM SIZIN BEN HEMI BİJİ SEROK APOOO PKK PKKP PKK PKK”

Yorum 7: Fremen87 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Picler varsa onlar sizlersiniz serefsiz Bursa

Escinseller, topi toplar sizi

Siz degilmiydiniz Istanbula BIZANS, Izmire YUNAN, Trabzona PONTUS, Diyarbakira TERRÖRIST diyen ?

Ya siz nesiniz ? Türkiyede escinsellerin, toplarin en cok oldugu sehir sizinki, topi top, escinseller, serefsizler

Trabzonspor Sampiyon inshAllah”

Yorum 8: msvaiter adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“bu top bursalıları varya kazığa oturtacaksın ki top olduklarını unutmasın yavşak ibneler ..”

Yorum 9: oktay8990 adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“sizin osmanlinizi ülkenizi gelmişinizi geçmişinizi olum bursada çok top varya onlar kürt yarragi istiyor ama kimse sikmeyince laf atıyorlar birde spor anlayışları sıfır”

Yorum 10: Adamentor adlı kullanıcı tarafından yapılmıştır.

“Bu bursalılar kadar oğlan millet yok amına koydukları adınız çıkmış TOP diye bide utanmadan kalkıp Beşiktaşla laf atıyorlar kimsiniz lan siz gitmişsiniz şampiyonlar liginde oynuyorsunuz ali tandoğan ibrahim öztürkten takım mı olur lan haha amına kodumun göçmenleri sizi.”

Yorumlarda da görüldüğü üzere, taraftarlar olayın sportif yanından tamamen koparak, ön yargılı, stereotiplerle ve hakaretlerle dolu yorumlarda bulunmuştur. Sporun kuruluş felsefesiyle ve fair play ruhuyla bağlantısız, salt karşısındaki ötekileştiren ve dışlayan, bu dışlanmayı sportif alanın dışarısına çıkartan yorumlarda bulunarak, içinde bulunduğu “biz” kavramını daha da yüceltmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Futbol günümüzde herkesin ortak bir paydası olmuş durumda. Sağladığı rekabet ortamı, sahanın dışında sürdürülebilmesi, sosyal hayattan insanları ayırırken herkesi bir anda eşit kılabilmesi sayesinde, modern dünyanın en önemli oyunu haline gelmiştir. Zamanla çeşitli sosyolojik nedenlerle ortaya çıkan kulüplerin taraftarları arasında yarattığı bölünme de oyunun felsefesinin birleştiriciliğine ters düşse de, zamanla bu oyunun doğal bir unsuru olarak yerleşmiştir. Gün geçtikçe bu bölünmeler, çeşitli istenmeyen faciaların da yaşanmasına neden olmuştur. 1985’te yaşanan Heysel Faciası, 1967’de Türkiye’de Kayserispor – Sivasspor karşılaşmasında yaşanan facia bu tip olayların tarihteki çarpıcı örneklerindedir. 2 Nisan 2000 tarihinde Taksim’de 2 İngiliz taraftarın öldürülmesi de nefret cinayeti kavramının futbolda gelinebileceği en talihsiz noktalarından birisi olarak kayıtlara geçmiştir.

Peki bu nefreti yayan güç neydi? Basit bir oyunun, belki de takımları dışında pek çok ortak noktaları olabilecek kişileri birbirlerine karşı öldürmek pahasına besleyen nefretin kaynağı neydi? Medya bu noktada oldukça etkileyici bir rol oynuyor. Kişiler üstündeki manipülasyon gücü ve içinde bulunduğu coğrafya nerede olursa olsun iktidarın önemli bir “güç inşaat” aracı olarak kullanılması sayesinde, medya futbol üzerinde de yarattığı dille iktidarın istemiş olduğu ekosistemin kurulmasını gerçekleştirmiştir. Bu ekosistem, zamanla yeni medya deneni kavramın da ortaya çıkmasıyla çığ gibi büyümüştür ve nefret ortamının da bu büyümeye paralel olarak daha ileri bir noktaya geldiği görülmüştür. Özellikle video paylaşım sitelerine bakıldığında, gerek yüklenen materyaller, gerekse de

videolar hakkında yapılan yorumlar, kişi veya grupların birbirlerine karşı olan nefretinin ne derece büyük olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Bu nefretin sebebi Hollanda – Almanya rekabetinde olduğu gibi bir savaş, Diyarbakırspor – Bursaspor rekabetindeki etnik köken farkı ya da Bursaspor – Beşiktaş rekabetindeki gibi sportif nedenlerden kaynaklanabilir. Sorunun kaynağı ne olursa olsun, medyanın üstlenmiş olduğu rol, bu sorunları yaratan grupların hareketlerinde oldukça etkin bir durumdadır.

Yaratılan dil içinde savaş ve kavga metaforlarının sıklıkla görüldüğü ve karşı tarafı her zaman yok sayan bir mantık üzerine oturtulduğundan, toplum üzerindeki etkileri de genellikle “istenmeyen olaylar” şeklinde görülmektedir. Bu sıkıntılı durum, çevrimiçi ortamda ve yeni medyada da hızlanarak devam etmektedir. Ne zamanki karşı tarafta olan iki grubu ilgilendiren bir olaya rastlasak, üzerinden yürüyen tartışmada belli stereotiplerin ve hakaretlerin yorumları kapladığını görürüz. Söz konusu futbol tartışmaları olunca, bu küfürleşme ve hakaretler, yüklenen materyalle ilgili olsun ya da olmasın, daha da üst seviyeye çıkar.

Yeni medyaya baktığımızda nefret söylemi ve fanatizm şu an yükselişte gözüküyor. Var olan materyalin her gün hızlı bir şekilde arttığını düşünürsek, tüm videolara ve tüm takipçi yorumlarına müdahale etmek neredeyse imkansız. Bu noktada ilk önerim, yeni medya üzerine bir bilincin oturtulması için üniversitelerin girişimde bulunması. Üniversite bünyelerinde oluşturulacak gruplarla ya da iletişim ve hukuk fakültelerinde yer alacak seçmeli derslerde yeni medya üzerinde bu tür nefret söylemi içerikli materyal taraması yapılabilir. Taramalar sonucunda bu tip yüklemelerde ve yorumlarda bulunan kullanıcılar, materyalin bulunduğu sitenin yönetim ekibine iletilebilir. Hatta bir ileri seviyeye geçilirse, bu tip video sitelerinin yöneticileriyle birlikte bu mekanizma işletilebilir. Burada

üniversiteler, öğrenciler ve ilgili sitelerin yönetimlerinin vizyonu ve konuyu çözme isteği, nefret söylemi vakalarının önüne geçmekte etkin bir rol oynayabilir.

İkinci bir öneri ise medyada ortak bir dil oluşturma pratiğidir. Araştırmada yer alan ve futbolu bir savaş alanı olarak metaforlaştıran geleneksel ve yeni medya yöneticilerinin oluşturacağı bir konsensüs ve alacağı bazı kararlar, futboldaki şiddet ortamının azalmasını sağlayabilir. Günümüzde tüm gazetelerde kullanılan şoven dil ne kadar azaltılırsa, toplumdaki bireylerin de gerginliği o derece azalmış olacaktır. Bu dilin yaratmış olduğu toplumsal bilinçdışı, dilin devre dışı kalmasıyla birlikte, daha farklı bir şekilde çalışmaya başlayabilir.

Kaynakça

Acet, Mehmet. “*Sporda Şiddet ve Saldırganlık*”. Morpa Yayınları, 2006.

Akın, Altuğ. “*Çevrimiçi Spor Ortamlarında Nefret Söylemi: Bir Topun Peşinde Koşan Yirmi iki Adam, Taraftarlar ve Medya*” Yeni Medyada Nefret Söylemi. Kalkedon Yayıncılık, 2010. 193-223.

Ataman, Hakan. “*Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo-Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları*. Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Ayrıntı Yayınları, 2012. 47-81.

Aygül, Eser. “*Facebook’ta Nefret Söyleminin Üretilmesi ve Dolaşıma Sokulması*”, Yeni Medyada Nefret Söylemi. Kalkedon Yayıncılık, 2010. 95-141.

Binark, Mutlu. “*Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi*” Yeni Medyada Nefret Söylemi. Kalkedon Yayıncılık, 2010. 12-53.

Boniface, Pascal. “*Futbol ve Küreselleşme*”, NTV Yayınları, 2007.

Bora, Tanıl. “*Türkiye’nin Linç Rejimi*”, Birikim Yayınları, 2011.

Bourdieu, Pierre. “*Spor Sosyolojisi Notları*”, 1984.

Çetin, Fethiye. “*Yargı Söylemi ya da Hukukun Hakikati*” Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Ayrıntı Yayınları, 2012. 125-137.

Çomu, Tuğrul. “*Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi*”, Yeni Medyada Nefret Söylemi. Kalkedon Yayıncılık, 2010. 141-181.

- Dever, Ayhan. “ *Spor Sosyolojisi: Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum* ”
Başlık Yayın Grubu, 2010.
- Galeano, Eduardo. “ *Gölgede ve Güneşte Futbol* ” , Can Yayınları, 2008.
- Gökacı, Mehmet Ali. “ *Bizim İçin Oyna* ” İletişim Yayınları, 2008.
- İnceoğlu, Yasemin & Ceren Sözeri. “ *Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: “Ya Sev Ya Terk Et Ya Da...”* ” Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Ayrıntı Yayınları, 2012. 23-39.
- Karan, Ulaş. “ *Nefret İçerikli İfadeler, İfade Özgürlüğü ve Uluslararası Hukuk* ”. Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Ayrıntı Yayınları, 2012. 81-103
- Kozanoğlu, Can. “ “ *Futbolun Sosyolojisi* ”, 21. Yüzyılın Eşiğinde Sosyoloji Konuşmaları”, Timaş Yayınları, 1999.
- Kozanoğlu, Can. “ “ *Türkiye’de Futbol: Bu Maçı Alıcaz!* ” ” , İletişim Yayınları, 1996.
- Kuper, Simon & Stefan Szymanski. “ *Futbolun Şifreleri* ”. İthaki Yayınları, 2010.
- Kuper, Simon. “ *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir* ”. İthaki Yayınları, 2003.
- Oran, Baskın. “ *Maksimum Rezillik: Nefret Suçu ve Nefret Suçunun Önkoşulu: Nefret Söylemi* ” Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Ayrıntı Yayınları, 2012. 39-47.
- Öğünç, Pınar. “ *Çağın Epidemisi: Nefret Suçları* ”, Radikal, 20.03 (2010)
- Özsoy, İlhami. “ *Spor Gazetelerinin Başlıklarında Militarist ve Şiddet İçerikli Metaforlar* ”
Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:1 ,Mart 2011.
- Şen, Şahin. “ *Türkiye’de İnternet Kullanımıyla İlgili Çarpıcı Veriler* ”, TTNNet Blog, 2011.

Talimciler, Ahmet. “Ötekine Yönelik Nefretin Fark Edilmediği ya da Kanıksandığı Alan: Türkiye Futbol Medyası” Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Ayrıntı Yayınları, 2012. 247-289.

Talimciler, Ahmet. “Futbol değil iş: endüstriyel futbol”. İletişim kuram ve araştırma dergisi Sayı 26 Kış-Bahar 2008, s.89-114.

Talimciler, Ahmet. “Türkiye’de Erkek Kimliğinin Oluşumunda Gözardı Edilen Alan: Spor/Futbol.” Erkek Kimliğinin Değiş(e)meyen Halleri, Beta Yayınları, 2009

Yıldız Ekin, M. Tuğba “Spor Basınında Futbol Anlatım Dili: Manşet ve Başlıklar”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı:1, 2005. 93-106.

Zonana, Ester & Yuda Reyna. “Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu Kanun Tasarısı Taslağı ve Nefret Suçları” Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. Ayrıntı Yayınları, 2012. 121-125.

Gazeteler

Fanatik, 08.04.2000

Fotomaç, 25.11.1998

Radikal, 15.04.2012

Radikal, 05.06.2012

Sabah, 17.11.1988

Sabah, 24.11.1998

Star, 07.02.2000

Star, 21.04.2000

Taraf, 01.02.2010

Linkler

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1074839&CategoryID=84>

[http://www.fanatik.com.tr/Amrabat-kavgasi_3_Detail_32_246040.htm - amrabat_gs](http://www.fanatik.com.tr/Amrabat-kavgasi_3_Detail_32_246040.htm_-_amrabat_gs)

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetayV3&ArticleID=1084973&CategoryID=81>

<http://birhelkedolusubilgi.blogspot.com/2007/03/youtube-mahkeme-karar-ile-engellendi.html>

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1090137&CategoryID=84>

<http://www.medyatava.net/tiraj.asp>

http://www.youtube.com/watch?v=BX9_ggsnCPw

<http://www.understandingprejudice.org/apa/turkish/page6.htm>

<http://www.understandingprejudice.org/apa/turkish/page7.htm>

<http://blog.ttnet.com.tr/turkiye%E2%80%99de-internet-kullanimiyla-ilgili-carpici-veriler/>

http://www.youtube.com/t/press_statistics

<http://www.youtube.com/user/sondizitv?feature=g-all-shu>

<http://www.youtube.com/watch?v=ViMT5PDx4w4>

http://www.youtube.com/t/community_guidelines

<http://klasikfutbol.blogspot.com/2009/11/efsane-antrenorler-no4-bill-shankly.html>

<http://www.stargazete.com/acikgorus/futbolun-derebeylikleri/haber-589631>

http://tr.eurosport.com/ali-murat-hamarat-gunun-tarihi_blog216/futbolun-yuz-karasi_post2160475/blogpostfull.shtml

<http://www.youtube.com/watch?v=jfpaPIVO69Y>

<http://www.5nnnnn1k.com/portal/besiktas/6371-besiktas-bursa-husumetinin-nedenleri-kim-hakli-bursa-besiktas-kavgasi.html>

<http://www.youtube.com/watch?v=Z5ckPN7E4qc>

<http://blog.milliyet.com.tr/futbol--bastirilmis-escinsellik-ve-homofobi/Blog/?BlogNo=89639>

<http://www.youtube.com/watch?v=ru5BtuUjguE>

Televizyon Programı

Lig Tv, 21 Programı. 17.11 (2012)